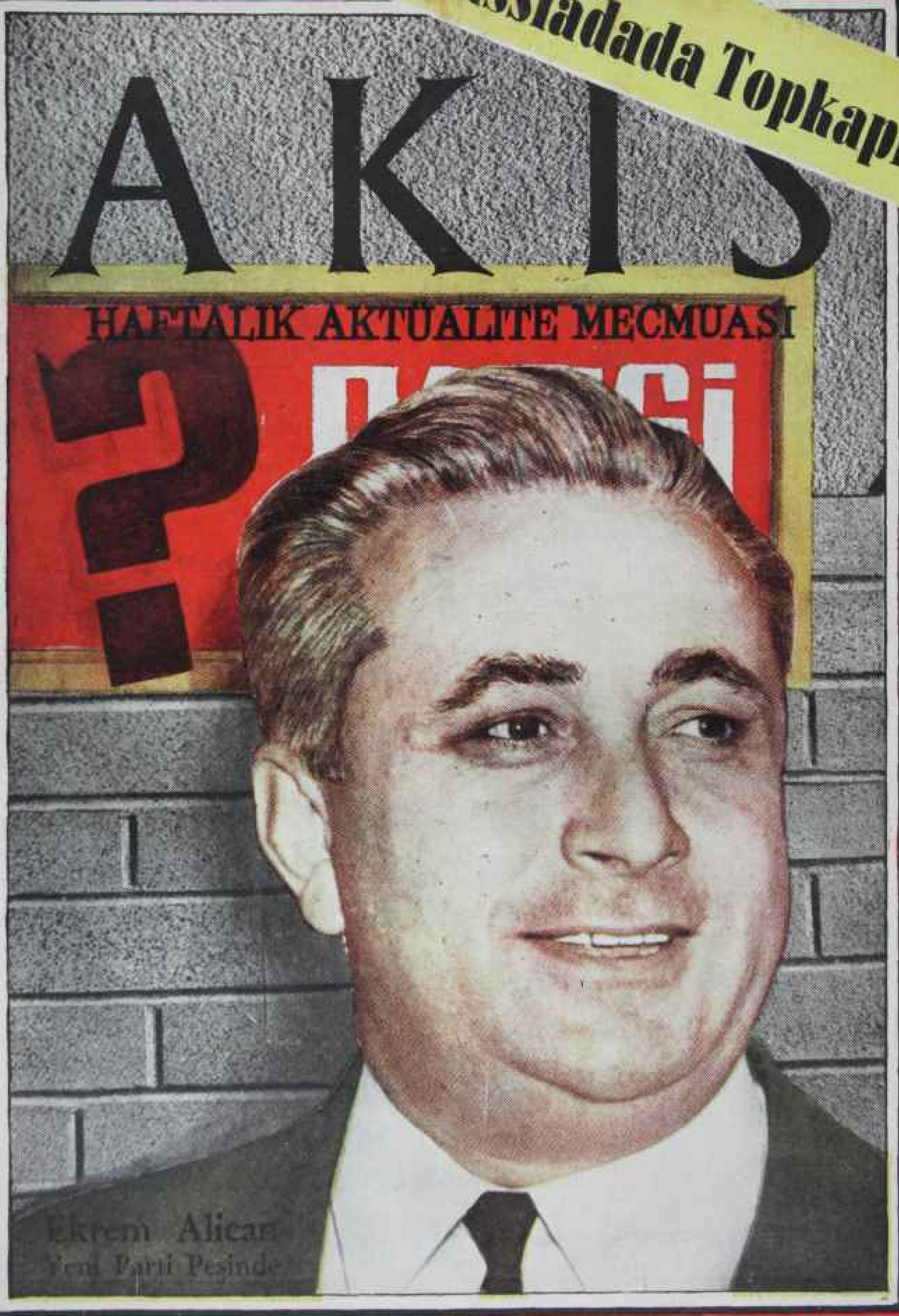
ARALIK 1960 SAYI: 338

AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

Yassıadada Topkapı



Ekrem Alican
Yeni Parti Peşinde

FİYATI : 1 LİRA





MİDEYİ
BOZMAZ
KALBİ VE
BÖBREKLERİ
YORMAZ

Soğuk havalarda GRİPİN almayı ihmal etmeyiniz

Baş, diş, adale, sinir ağrılarını derhal keser.
Bayanların muayyen zamanlardaki sancılarına karşı başarı ile kullanılır.

Kininli Gripin 4 saat ara ile günde 3 adet alınabilir.

AKİS

Haftalık Aktüalite Mecmuası
Yıl: 6. Cilt; XX, Sayı: 336
Yazı İşleri
Rüzgaı Sokak Ovehan Kat 3Dire 7
Tel: *11 89 92 P K. 582 - Ankara*
*
İdare :
Denizciler Caddesi 23/B
Rüzgârlı Matbaa Tel: 11 52 21
*
İstanbul Bürosu
Cağaloğlu, Türkocağı C. Gürsoy Han
Tel : 27 12 07
*
Başyazar
Metin Toker

AKİS Neşriyat Ltd. Şirketi adına, imtiyaz sahibi ve yazı işlerini fiilen idare eden mesul müdür
Kurtul ALTUĞ
*
Karikutür :
TURHAN
*
Fotoğraf :
Hüseyin EZER
Associated Press
Türk Haberler Ajansı
*
Klişe :
Doğan Klişe
*
Müesese Müdürü ?
Mübin TOKER

Bu mecmua Basın Ahlâk yasalına uymayı taahhüt etmiştir.

Abone şartları ;
3 aylık (12 nüsha) : 10.00 lira
6 aylık (25 nüsha) : 20.00 lira
1 senelik (52 nüsha) : 40.00 lira
İlan şartları :
Santimi : 20 lira
3 renkli arka kapak : 2.500 TL.
İlan işleri :
Telefon : 11 52 21
Dizildiği ve basıldığı yer
*
Dizildiği yer :
Rüzgârlı Matbaa
Basıldığı yer ;
Güneş Matbaacılık T.A.Ş.
FİYATI- 1 LİRA
Basıldığı tarih: 4.12.1960

Kapak resmimiz
Ekrem Alican
Bir parti kurulurken

Kendi Aramızda

Sevgili AKİS Okuyucuları,

Bu sayı hazırlanırken AKİS idarehanesinde çalışanlar bir tereddüt içindeydiler. Tereddüdün sebebi hâdiselerin inkişafıydı. Yassıada duruşmaları son derece alâka çekici bir mahiyet arzederken, Ankara siyasi kulisinde, bir taraftan yeni kurulacak bir partinin hazırlıkları konuşuluyor, diğer taraftan Kurucu Meclis Tasarısının Yediler Komisyonunda siyasî ve meslekî teşekküllerin iştirakiyle müzakeresi yapılıyor-, du. Bütün bunlar siyaset terazisinin iki kefesini kelimenin tam manasıyla aynı hizaya getirmiş oluyordu. Gazetecilik anlayışımız, biribirinden daha alâka çekici konular arasında bir tefrik yapmamızı önledi ve bizi bahsettiğimiz tereddüde şevketti. Acaba, Yüksek Adalet Divanındaki mühim celseler dolayısıyla Yassıada duruşmalarını mı mecmuanın **baş** tarafına almalıydık, yoksa siyasî kulisin üzerinde ehemmiyetle durduğu yeni parti meselesi ve Kurucu Meclis müzakerelerini mi okuyucularımıza önde sunmalıydık?

Bunun için yazı işleri kadrosu haftanınson gününde AKİS'in Rüzgârlı Sokaktaki idarehanesinde toplandık ve meseleyi aramızda tartıştık. Neticede, elinizde tuttuğunuz mecmuanın baş tarafındaki YASSIADA DURUŞMALARI umumi başlığını taşıyan kısım ağır bastı. Bir defa daha, tarih! duruşmalar başkentte cereyan eden hâdiselerin yerini alıyordu. Bu hususta isabetli karar verip vermediğimizi okuyucularımızın takdirlerine bırakıyoruz.

Fakat şunu peşinen söylemek isteriz ki bu hafta YASSIADA DURUŞMALARI kısmında biç bir yerde bulamayacağınız: malûmatı ve tabii Yüksek Adalet Divanı önünde' cereyan eden duruşmaların eğlenceli hikâyesini bulacaksınız.

Bu hafta AKİS, gene YASSIADA DURUŞMALARI kısmında "Tarihe Işık" başlığı altında son derece alâka çekici bir yazı,vermektedir. Yassıadada Topkapı suikastının hesabı görülürken bu vesikanın, bir takım hâdiselerin üzerine ışık tutacağı kanaatindeyiz. Çok muhtemeldir ki Topkapı hâdiselerinin duruşmasında , hâdiseyi bizzat yaşamış bulunan "Otomobilin içindeki adam"ın anlattıkları Yüksek Adalet Divanında da bahis konusu olacaktır. Otomobilin dışında cereyan edenler Yassıadada birer birer ortaya çıkarken, bir mesele haklı olarak merak edilmektedir. Ya, otomobilin İçinde neler olmuştur? İşte bu sualin cevabı, "Tarihe Işık" umumi başlığı altında yayınlanan "Otomobilin içindeki adamın anlattıkları" nda mevcuttur.

Bu hafta, başkent siyasi çevreleri için bir hayli hareketli ve bereketli geçti. Başkent, bir yeni partinin kurulması dedikoduları ile meşgul olurken, B.M.M. nde tamamen istişarî mahiyette toplantılar yapılıyordu. AKİS objektifi bu meseleler üzerine çevrildi. Evvelâ, yeni parti hazırlıkları söylentileriyle ortaya çıkan ve liderliği ileri sürülen İhtilâl Hükümetin Maliye Bakanı Ekrem Alican ile konuşuldu. Alicamn bu husustaki fikirleri öğrenildi. Bu sırada AKİS muhabirleri İstanbulda da faaliyet halindeydiler. İstan buldaki AKİS'çilerin konusu -ister istemezgene meşhur ve dehşetengiz başyazar Aydın Yalçın **oldu.** Yalçın, eski **Hür.** P. nin Tokat Milletvekillerinden Hasan Kangalın yazıhanesinde bir sohbet yaptı. Fakat bu sohbetin enteresan tarafı, gazetecilerin bizzat aydın lider tarafından davet edilmeleriydi! Ne var ki, ertesi gün Yalçın bu toplantıyı fütursuzca inkâra yeltendi. Tabii bu hareket bıyık altından gülmelere sebep oldu. İşte YURTTA OLUP BİTENLER kısmında yer alan "Demokrasi" başlıklı yazıda bu sohbetin hikâyesi anlatılmaktadır.

Bu hafta AKİS sayfaları İçinde tanıdık bir imza ile karşılaşıyorsunuz. İmza, AKİS'in uzun yıllar KADIN sayfalarını hazırlamış bulunan Jale Candana aittir. Jale Candan Amerikadan gönderdiği bu yazısında Amerikan seçimlerini bir kadın gözüyle incelemekte ve memleketimizdeki seçimlerle mukayeseler yapmaktadır.

Saygılarımızla AKİS

Cilt: XX, Sayı: 336

AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

5 ARALIK 1960

YASSIADA DURUŞMALARI

Suikastlar

Vallahi ben yapmadım!

Celâl Bayar -bir zamanlar, muhalifleri ayağının altında karınca gibi ezeceğini söylemişti- arkasını döndü ve sanık mahalli olarak ayrılan kısma yerleştirilmiş sandalyaların sahiplerini üzün uzun süzdü. Sonra, kulaklıklarını eline aldı ve yeniden başını çevirip tekrar, gerisinde yer almış bulunanları seyretti. Kendisi dahil, hepsi altmış kişiydiler ve bunların ikisi kadındı. Birer eşarpla baslarım Örtmüşlerdi. Düşük Cumhurbaşkanı -bir zamanlar muhalifleri ayağının altında karınca gibi ezeceğini söylemişti- yüzünü Başkanlık makamına çevirdiğinde, hatlarından bir şey anlamak kabil değildi. Nazarlarına takılan çehreler kendisine iftihar mı, pişmanlık mıi, iğrenme mi, yoksa istihfaf mı telkin etmişti, anlaşılamadı. Bütün Ömrü boyunca bir- Sfenksin katılığını bir maske gibi yüzünde taşımış bulunan Bayar -bir zamanlar» muhalifleri ayağının altında karınca gibi ezeceğini söylemişti- o adetini Yassıadada da devam ettiriyordu.

Aslına bakılırsa, düşük Cumhurbaşkanının -bir zamanlar, muhalifleri ayağının altında karınca gibi ezeceğini söylemişti- gerisine yerleşmiş bulunanları seyrettikten sonra büyük bir gurur duymanın imkânı yoktu. Bunların ekserisini "Lombrosd tipi" denebilecek kimseler teşkil ediyordu. İyi giyinmişi vardı, pejmürdesi vardı. Sakallısı vardı, sakalsız. vardı. Şişmanı vardı, zayıfı vardı. Ama hemen hepsinde, kan kokusundan ziyadesiyle hoşlanan insanların süngüleri düştüğünde takındıkları sefil tavır mevcuttu. Bayarın -bir zamanlar, muhalifleri ayağının altında karınca gibi ezeceğini söylemişti- yanında 1 numaralı ideal arkadaşı Adnan Menderes -bir zamanlar muhalifleri, idam sehpalarıyla tehdit etmişti- oturuyordu. Onun berisindeki iki iskemle İstanbulini çifte kumrusu Kemal Aygün -bir zamanlar, V.C. birliklerinin kumandan kılıcım kuşanmıştı- ve Ethem Yetkiner -bir zamanlar, valiliği çiftlik kahyalığı gibi anladığım söylemişti- tarafından işgal edilmişti.

Dört ahbap çavuşların ötesindekiler, salona girdiklerinde ve yerlerini aldıklarında öyle fazla kimse tarafından tanınmadılar. Bunun sebebi, şöhretlerinin Çehre hatlarını aşina



Topkapıda İnönüyü Karşılayan naik süngü vecopla dağıtıyor

Görülmemiş kepazelik

Duruşmaların Anatomisi

Maşeri Vicdan

Bir maşeri vicdanın bulunduğunu, bu vicdanın pek çok şeye tahammül edemeyeceğini iktidarları boyunca - anlamamış olanlar, bunu nihayet Yassıadada elleriyle tuttular, gözleriyle gördüler. Her danışma günü, belirli vazifeli veya gazetecilerin dışında tipleri, sınıfları, meşrepleri, fikir ve kanaatleri apayrı değişik insanlar sıraların üzerine yerleşiyor ve önlerinde cereyan edeni seyrediyorlar. Fakat bütün bu insanlar, belki tuhaf gelebilir, hep aynı noktalarda gülüyorlar, hep aynı noktalarda uğultu halinde sesler çıkarıyorlar, hep aynı noktalarda hoşnutsuzluklarını belirtiyorlar ve zaman zaman, hep aynı noktalarda avuçlarını patlatırcasına alkış tutuyorlar. Bunu tesadüfe yormak imkanı yoktur. Birbirleriyle hiç alâkası bulunmayan, birbirlerini tanımayan, birbirleriyle zerrece irtibatı olmayan kimselerin böyle birtutum takınmaları, maşeri vicdanın mevcudiyetinin en canlı delilidir.

Bir mahkemede dinleyicilerin bu nevi hareketlerde bulunmaları» şüphesiz yadırganacak bir husustur ve zaten buna oralarda cevaz yoktur. Ama Yassıadadaki, o artık herkesin bildiği duruşma salonunu bir mahkeme, sadece bir mahkeme ve dinleyicileri bir takım meraklılardan ibaret saymak mümkün müdür? Bu duruşmaların ebediyen unutulmayacak siması Salim Başol nasıl "buram buram Anadolu toprağı kokuyor"sa tahta sıraların üzerinde de bütün sınıflarıyla ve çeşitli hisleriyle Türk milleti oturuyor. Reaksiyon onun reaksiyonudur ve inanmak lâzımdır ki Yassıada saatinde radyodan yükselen ses, o radyonun dinlendiği oda veya salonda aynı anda yükselen sese tıpatıp uymaktadır. Bu yüzdendir ki Başol, mübalâğanın hudutlarını sıkı sıkıya kapatmak suretiyle halkın hislerini ifadesine müsaade etmektedir ve çok da iyi yapmaktadır. Bundan, düşüklerin avukatları şikâyetçidirler. İddiaları, bu tezahürlerin kendi müdafaa T*aklarını zedelediğidir. Ama savunmalarını üzerlerine aldıkları adamlarının, milletin reaksiyonundan haberdar bulanmaları kaderlerinin ve bizzat çizdikleri talihlerinin icabıdır. , ,

Zaten, bütün ömrü çanak yalamakla geçmiş bulunan, hayatının hiç bir anında insan gibi "kazanarak yaşamak" prensibine iltifat etmeyen, iktidarda kim varsa kalemini ona kiralayan ve onan, önüne attığı nimetle keyif çatmayı varlığının gayesi bilen bir-Burhan Belgeye Başsavcı iddia makamının kürsüsünden "Millete sövmek için milletin kesesinden para almıştır" dediği zaman ruhun bütün heyecanıyla alkış tutmamak kabil midir? Müeyyidelerin en sertini koyabilirsiniz. Bunlara boyun eğmeyenleri \şiddetle de cezalandırabilirsiniz. Ama bu yapıldığı takdirde de görülecektir ki o belirli anda o belirli alkış mutlaka yükselecektir. Bunu önlemenin imkânı yoktur. Samet Ağaoğlu, kendilerinin de namusları ve şerefleri bulunduğunu söylediğinde sıralardan coşkun kahkahaların yükselmesi mukadderdir. İktidar makamını servet edinme yeri sayan ve 1950'nin arefeside içtiği bir kadeh rakının parasını ödetecek adam arayan,' evinin elektrik bedelini komşusu Hikmet Yazıcıoğlunun eşinden borç alan, iktidara geçtikten bir kaç yıl sonra ise milyonlarla oynayan bir düşük, elbette ki kulaklarım bu kahkahaların doldurması ıstırabına katlanacaktır. Bütün bir devrin mesulü Menderese gelince, o sonu gelmez "bllmiyorum"ları, "hatırlamıyorum"ları, "mesul Bakanı yapmıştır", "Belge yazmıştır", "Korur ödemiştir"leriyle elbette ki hürriyetsiz, yâni vekarsız yaşatabileceğini vehmettiği Türk milletinin alay konusu olacak ve mikrofon başından yerine, her seferinde başı önde gidecektir. Alçakça suikastların tertipçileri ise, şüphesiz aynı milletin nefretini üzerlerinde hissedeceklerdir. Bunlar öylesine tabii hislerdir ki zaptedilmelerine imkân yoktur ve buna hiç kimse muktedir olamayacaktır.

Ama Yassıadada dikkati çeken bir 'başka nokta, bu maşeri vicdanın ne derece uyanık ve şuurlu olduğudur. Duruşmalar sırasında belki bin tane nükte yapılıyor. Duruşmalar sırasında belki bin tane yaldızlı lâf söyleniyor. Duruşmalar sırasında hiddet celbedebilecek belki bin hâdise cereyan ediyor. Bunlar, dinleyiciler tik' rafından tam hakları verilerek değerlendiriliyor ve âdeta bu değerlendirme, vatan sathında atan nabzın tam bir akisini teşkil ediyor. Duruşma salonunda yükselen sesleri radyolarınızın başında iyi dinleyiniz: Memleketin düşünce tarzını ve telâkkilerini kolaylıkla anlayacaksınız. Düşükler, bundan şikâyet edecek yerde gerekli ibret dersini alırlarsa siyasî hayatlarının sona erdiği şu an, iktidara geçtikten sonra hiç anlayamadıkları kütlelerin hakiki temayüllerini farkedeceklerdir. Bunun, iktidarda onları takip edecek başka politikacılar için de derslerin en istifadelislni teşkil edeceğinde zerrece şüphe yoktur.

Evet, maşeri vicdan,her gün Yassıadada dile geliyor ve zaten çok zaman, dinleyicilerin kahkaha ve alkışlarından evvel Başkan Salim Başolun ağzında ifadesini buluyor. O meşhur salonun bir Ağırceza mahkemesi olmadığı, bir ihtilâlin orada mânalandığı böyle ortaya çıkıyor. İhtimal ki. düşük avukatlarının asıl hoşlanmadıkları hâdise budur. İhtilâlle koltuklarından ayırılmış bulunan bir çete efradının, sanki serbest seçim yapmışlar, millet iradesinin tecellisine imkân vermişler ve bu irade kendi aleyhlerinde belirince' Allahaısmarladık deyip gitmişler gibi normal zamanların usûl .kanunları gerisine sığınma hakları yoktur. Böyle bir hakka malik. bulunmadıkları herkes tarafından görülmaelidir ki yarın başka çeteler iktidara zorla sahip çıkabilecekleri, çıkamazlarsa bir zarara uğramayacakları zehabına kapılmasınlar. Yâni, ne olacak ? Hesap verme saati gelince, iktidardan millet iradesine saygı duygusu içinde çekilenle, buna boyun eğmemek için Erdelhunları ve Yamanoğluları vasıtasıyla kütleler üzerine ateş açtırmaktan, çekinmemiş olanlar ve ancak zor karşısında ellerini havaya kaldırıp teslim olanlar aynı muameleye mi tâbi tutulacaklar? O maşeri vicdanın, bunun lâfına dahi tahammülü yoktur. Nitekim bu yüzdendir ki Menderesin avukatları ne zaman kanundan, insan haklarından, şeref ve haysiyetten bahsetseler dinleyicilerin kahkahaları kendilerinin ve müvekkillerinin suratında bir şamar gibi patlamaktadır, "Bay yüzde on" vatanseverlikten, Sahibinin Sesi Burhan Belge inançtan, Samet Ağaoğlu şereften, Sarol millî menfaatten bahsedecek ve hiç kimse sesini çıkarmayacak! Bunu hayal etmek dahi kabil değildir.

Nitekim kabil olmuyor ve Yassıada duruşmaları o maşeri vicdanın sesini her gün herkese duyara duyara devam edip gidiyor.

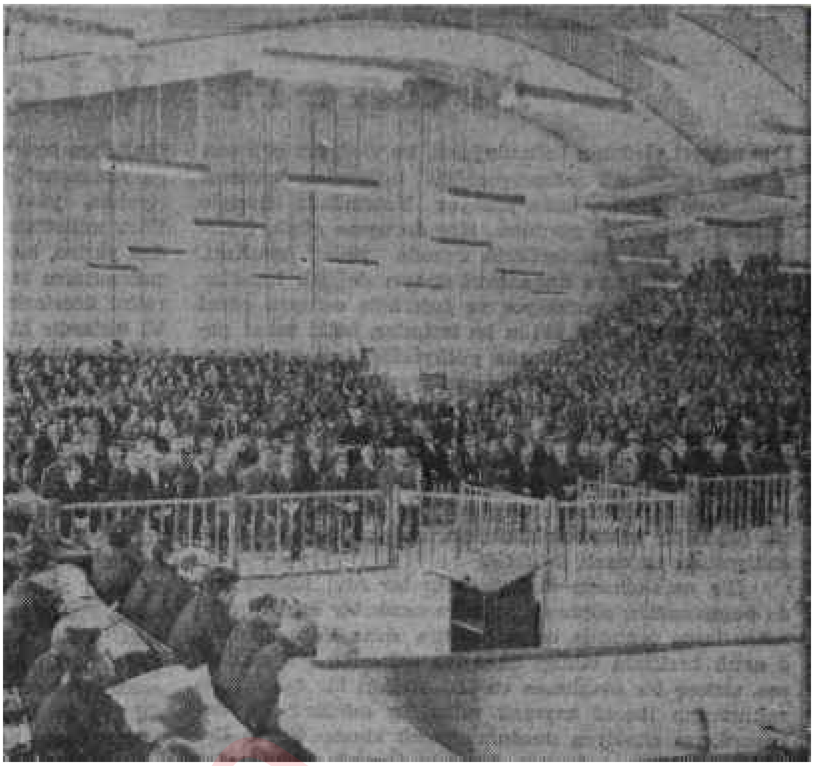
hale sokacak yaygınlıkla bulunmamasıydı. Fakat isimleri söylendiğinde alâka çekmekten geri kalmadılar. Dört Büyüklerden sonraki ilk adam İstanbulun düşük Trafik Müdürü -ve yol kesme Üstadı- Celâl Kosovaydı. Onu bir general eskisi, Mecit Tokcan takip ediyordu. Bir başka general eskisi, malûm ve mâruf Namık Argüç, sırada yedinciydi. Onlardan sonra gelenler D.P. nin dehşetengiz ilçe başkanlarıydı: Faruk Sargut, Nüvit Up, Selâhaddint Genç, Mehmet Kaptan, Selâmi Oğuz.. Fakat ismi bir uğultunun yükselmesine yol açan muteber zat, ikinci sırada oturanlardan biri oldu. Zeki Şahin adı telâffuz olunur olunmaz herkesin gözü Rektör döven bu müthiş Emniyet Amirine takıldı.

Hâdise, bitirdiğimiz haftanın sonlarında bir gün Yassıadada, duruşma salonunda, sabahın 9'u ile 9.30'u arasında geçti. Siyasî târihimize "Topkapı Suikastı" diye geçen hâdiselerin tertipçileri, teşvikçileri ve âletleri Yüksek Adalet Divanı önünde hesap veriyorlardı.

Yükselen tansiyon

Bitirdiğimiz hafta, üç "Büyük Dâva" dosyasının birbiri peşine açılması Yassıadaya kargı -Yassıada saatini dinlemek hariç- azalan alâkanın bir anda yeniden ve ilk günleri hatırlatan şekilde geri gelmesine yol açtı. "Mühim Dâva"lardan ilki olan "Anayasanın İhlâli" dosyasından bu yana o çapta bir dosyanın açılmaması evvelâ "Radyo Meselesl"nln, arkadan "Topkapı Suikâstı"nın ele alınmasıyla telâfi olundu. Böylece, "Mühim Dâvalar" üçlendi. Bitirdiğimiz hafta üçlenmiş bulunan bir başka fasıl Görülmemiş Kepazelikler"di."Vinileks İşi" ve "İparin Gemileri'ni takiben müthiş "Örtülü ödenek", Yassıada müdavimleri için ziyafetlerin en lezzetlisini teşkil etti. O kadar ki, bu arada "Gürbüz Kız" veya "Değirmen", yahut "Erkmen - Mândalinci" dâvası gibi "Fasafiso Dâvalar", hattâ kategori dışı "6/7 Eylül ikinci, üçüncü plâna düştü, bir bakıma unutuldu. Allahtan haftanın tam son günü Başsavcı Egesel 6/7 Eylül sanıkları hakkındaki iddianamesini okuyup kimler hakkında ne Ceza istediğini bildirdi de, bu sonuncu dâva, üzerine ötekilerin yığdıkları küllerinden biraz olsun sıyrılabildi.

Zaten, "Topkapı Suikastı" dosyasının açılacağı o, bitirdiğimiz haftanın sonlarındaki gün Yassıadadaki duruşma salonunun kapılarına kadar dolmuş olmasının da sebeb-i hikmeti buydu. Umumi efkâr duruşmaları görülmemiş bir şuurla takip ediyor, her bir dâva hakkında kıymet hükmü veriyor, iltifat marifete tâbi bulunduğundan o dosyaya karşı alâkasını öyle ayarlıyordu. Bu yüzdendir ki; "Fasafiso Dâvalar"da saçkırana uğramış başı andıran sıralarda, bitirdiğimiz haftanın sonlarındaki o gün dinleyiciler âdeta kucak kucağa oturuyorlardı. Tabii hanımlar gene pek yüksek bir miktarı temsil ediyorlardı ama, bu defa C.H.P. nin tanınmış mahalli simaları da, kadınlı erkekli, göze çarpıyorlardı. Merdiven basamaklarına bir defa daha tahtalar konulmuştu ve oralar üniformalı subaylar tarafından işgal ediliyordu.



Topkapı suikastının sanıkları Yüksek Adalet Divanı önünde

60 kişilik çete

Sanık mahallinde, tabii etrafi gene tahta parmaklıklarla çevrili tam altmış sandalyâ bulunuyordu. Bunlardan otuzu bir kenara, otuzu bir kenara, altışar iskemleli derinliğine beş sıra halinde yerleştirilmişlerdi. Bu, "Anayasanın İhlâli" dâvasından beri sanığı en kalabalık dâvaydı. Kalabalık, sâdece sanık mahallinde değildi. Avukat sıralarında da 34 avukat yer almıştı. Yoklama yapıldığında bu avukatlardan bir tanesinin adetâ ihale yoluyla ve toptan vekâletname almış bulunduğu anlaşıldı. Bayar -bir Şişmanlar, muhalifleri ayağının altında karınca gibi ezeceğini söylemişti- üç müdafi tarafından temsil ediliyordu. 1 numaral ideâl arkadaşının idealist iki avukata yer değiştirmişler, deniz kenarına geçmişlerdi. Bir üçüncü avukat ismi daha okundu ama, o gelmemişti, İstanbulun çifte kumrularından birincisi üç, ikincisi iki avukat tutmuştu. Celâl Kosovanın da iki müdafii vardı. İsmi sık sık okunan bir başka avukat, Ertuğrul Akça ve bir arkadaşı oldu. Ancak onlar, temsilcilik sıfatlarını reddettiler. Halbuki,'müvekkillerine talip bulunan ikinci sınıf sanıklar, vekâletnamelerini göndermiş bulunduklarını bildiriyorlardı. Mesele sonradan anlaşıldı: İdealist düşük avukatlarıyla yeni müşterileri arasındaki pazarlık henüz nihai safhaya gelmemiş, bir anlaşmaya varılamamıştı! Bir sanık ise, Başkandan avukat istedi. Başkan kendisine, Baroya başvurmasını tavsiye ettik

Yoklamalar yapılırken "Altmışlar" merak ve endişe içinde oturuyorlardı. Salona alışık bulunanlar, sâdece iki "Çetebaşı"ydı. Menderes -bir zamanlar, muhalifleri idam sehpalarıyla tehdit etmişti- koyu kurşuni, iki düğmeli elbisesini giymişti. Ama ayağa kalktığında, ceketinin eteğinin pek buruşmuş olduğu göze çarptı. Bayar -bir zamanlar, muhalifleri ayağının altında karınca gibi ezeceğim söylemişti- damalı gri elbisesi içinde, her Vakitki gibi sessiz,

fakat mûtadın dışında hareketliydi. İki liderin arkalarındaki tiplerden bir pehlivan -Süleyman Baştimur- dikkatl çekti. Celâl Kosovanın şoförü tipik bir bıçkındı. Kısa boylu, yusyuvarlak bir "âlet'in adının, Fikret Gören olduğu anlaşıldı. Kadınlardan birinin adi Ferdane Polat, ötekininki Kadriye Caymazdı. Zeki Şahin, koyu renk, kruvaze elbisesiyle pek şıktı ama, meşhur çizmeleri ayağında değildi ve bu, haşmetinden çak şey kaybettiriyordu. Modern Celâlilerin arasında, dilsiz mi, yoksa sağır mı olduğu pek anlaşılamayan bir de garip tip vardı. Adı Seza Girginerdi. İsmi sorulduğunda eliyle bir takını işaretler yaptı. Kulaklarını gösteriyor, konuşamıyordu. Ama Başkanın sözlerini pek âlâ anlıyor, icabını yapıyordu. Anlaşılan, Topkapıya da "icaba bakmak" üzere gitmiş, fakat Yassıadayı boylamıştı.

En büyüğünden en küçüğüne, bu adamların bir zaman, memleketten başlayarak mahallelere, D.P. kademesindeki mevkilerine göre her yeri nasıl haraca kestiklerini hatırlayanlar, onların cakalarını, çalımlarını gözler önüne getirenler şimdiki hallerini ibretle seyrettiler. On yıllık iktidar, işte böyle bir kadroydu. B tribünündeki ihtiyar bir kadın, gözleri yaşlı, başını iki tarafına salladı:

"— Bugünleri de bize gösteren, Tanrım! Şükürler, sana..."

Hesap görme saati

Meselenin esasına kararnamenin okunmasıyla geçildi. Başkan Basol, bu gibi hallet için bulduğu pratik usûlü gene tatbik ediyordu, 29 sayfalık metin okundukça, kimden bahsediliyorsa onu mikrofon başına çıkartacak ve sorgusunu yapacaktı. Tabii bu, bir şahsın bir çok defa söz almasını gerektiriyordu. Radyo Dâvasında iş düşük efendiye düşmüşken, bu defa kabak Şişman Vali -Saunalarda eritemedigi göbeğini Yassıada eritmiştir- Ethem Yetkinerin bir zamanlar, valiliği çiftlik kâhyalığı gibi anladığını söylemişti- başına patladı. Mikrofona gitti geldi, gitti geldi, "Topkapı Suikastı" diye bilinen hâdiseleri kendi zaviyesinden anlatmaya çalıştı. Bilinmez neden, diğer bir kısım sanıklar gibi onun da küstah bir edası vardı. İlk şöhretini İnönüden yediği azar ve CH.P. İstanbul il binasından, hem de üzerinde valilik hırkasını taşırken kovulmuş olmasıyla yapan Ethem Yetkiner -bir zamanlar, valiliği çiftlik kahyalığı gibi anladığım söylemişti- bir küçük attan gibiydi. Oturduğu yerde, yanındaki Kemal Aygünle bir zamanlar, V.C birliklerinin kumandanlık kılıcım kuşanmıştı- isti-



Kulağa küpe

Türkün aklı ...

Yassıadada mütemadiyen tekrarlanan iki *kelime: Bayın İnönül*

Hele, Topkapı dosyası acildi ya, artık salonda "Sayın İnönü" den geçilmiyor. Çetenin en bü*yüğünden* en *küçüğüne kadar hepsi için öldürmek istedikleri o adam "Sayın İnönü"dür. Daha mikrofon başına geçer geçmez başlıyorlar: Sayın İnönü, Sayın İnönü..*

Ayol, Şimdi "Sayın inönü" diye feryat edeceğinize devr-i saadetinizde birbirinizin kulağına fısıldamaydınız ya:

"— İnönüyü sayın!."

şarelerde bile bulundu, onun öğrettiklerini, mikrofona çıkıp tekrarladı.

Kararname, hâdisenin hikayesiyle başlıyordu Uşak hâdiseleri cereyan etmiş, İnönü İzmire gelmişti. Oradan İstanbula geçecekti. Emniyet Müdürü İstanbul Valisine bir haber vermişti: Liderlerine, Halkçılar büyük karşılama yapacaklardı! Bunun hazırlıkları içindeydiler. Bunun Üzerine Şişman Vali, durumu büyüklerine -çiftliğin sahibine- arzetmişti. O tarihte çiftliğin iki sahibi de, İktidarın 1 ve 2 numarası İstanbulda bulunuyorlardı.

Menderes -bir zamanlar, muhalifleri idam sehpalarıyla tehdit etmişti- karargâhı olan Park Otele derhal V.C. birliklerinin kumandanını çağırmış ve emir vermişti. O, İnönü olacak adama, memlekette istediği gibi fink atamayacağı gösterilecekti. Bunun da çâresi, V.C. birliklerini toplayıp güzergâh üzerine yığınıklar yapmak ve onları harekete geçirmekti. Kamandan bu plâna itiraz etmişti. Fikir esas itibariyle güzeldi! Güzeldi ama, tehlikeliydi. İki tarafı, böyle karşıkarşıya bırakmak ne dereceye kadar doğruydu? Barut ve ateş yanyana gelince, İnfilâk mukadder olmaz mıydı? Kaldı ki ortada bir de 6/7 Eylül hadisesi vardı. -"Topkapı Suikastı" 4 Mayıs 1959'da cereyan etmiştir-. Fakat "pek sinirli" başkumandan buna aldırış etmemiş ve söylenenin yapılmasını emretmişti. V.C. kumandanı da diretememiş ve icabım yapmak üzere yola revan olmuştu. Kararnamenin bu kısmında ifadesine başvurulan kumandanın, taktik olarak başkumandanı tutmağa ve hakikatleri o zaviyeden belirtmeğe niyetli bulunduğu derhal sezildi. Bu yüzden, tavrı hiç sempati toplamadı. Gene munis, nâzik ve terbiyeli konuşuyordu. Küstah bir edası yoktu. Ama politikası başarı kazanmadı. Kararnamenin yazdıkları doğruydu. Hâdise böyla olmuştu.

Kemal Aygüin -bir zamanlar, V. C. birliklerinin kumandanlık kılıcını kuşanmıştır- efendisinin yanından ayrılır ayrılmaz soluğu Şişman Valinin yanında almıştı. Cifte Kumruların başları derde girmişti. Tertibin hiç de hayırlı olmadığım sezmişler, fakat burnundan soluyan düşük efendiye bir şey söyleyememişlerdi. Bunun üzerine çifte kumrular, meseleyi Büyük Patrona arzetmeye lüzum görmüşlerdi. Kalkmışlar, Şale Köşküne gitmişlerdi. D.P. nin İstanbul Başkam sorgusunda, bunun bir delâlet ricası olduğunu söyledi. Büyük Patrona "o günkü mevkilerinin mesafesi icabı" durumu anlatmışlardı. Aygün -bir zamanlar V.C. birliklerinin kumandanlık tabamı kuşanmıştır- "o günkü mevkilerimizin mesafesi icabı" deyince çok kimse güldü. Zira, artık bu mesafe iki sandalyalık mesafeye inmişti. Ama, aaa! Üstad da, düşük efendinin fikrini desteklememiş miydi?

Kararnamenin burasında Celal Bayar -bir zamanlar, muhalifleri ayağının altında karınca gibi ezeceğini söylemişti- mikrofon başına geldi. Ağır ağır söze başladı ve Cumhurbaşkanıyken yaptığı gibi elini ceketinin cebine soktu. Fakat Başol, gayet nâzik, "Elinizi cebinizden çıkaracaksınız" dedi. Karınca ezme meraklısı zat bu hareketi tekrarlayınca, biraz daha sert, ihtarı tazeledi. Burası Yüksek Adalet Divanıydı ve kendisi, Türk milleti adına konuşuyordu. Düşük Cumhurbaşkanı hâdiseyi hatırlamıyordu. Sorgusu sırasında da hatırlamamıştı. Ama son radan "imal-i fikir" etmiş ve meseleyi zihninde canlandırmıştı. Efendim, bu bir "kontrnümayiş" idi. Üstad,. duruşma boyunca bir eski âdetini daha tazeledi ve bol bol fransızca terim kullandı. Halbuki vaktiyle bu adet, kendisini bir defa feci şekilde gülüne hale düşürmüştü. İktisat Vekiliyken nutuklarında mütemadiyen "Perpecussion" diye bir kelime kullanmaya başlamıştı. Perpecussion, Perpecussion, Perpecussion.. Nihayet bir gün devrin Başbakanı İsmet Paşa dayanamamış ve

TARİHE IŞIK

Otomobilin içindeki

Yüksek Adalet Divanı huzurunda, bitirdiğimiz haftanın sonunda, İsmet İnönü Uşak dönüsü bir otomobil içinde Topkapıdan geçerken otomobilin dışında cereyan eden hâdiseler bütün tafsilatıyla açığa vuruldu. Zaten, suikast teşebbüsünden bu yana hâdise hakkında pek az şey söylenmedi, pek az şey yazılmadı, pek az şey çizilmedi. Bilinmeyen, sâdece otomobilin içinde esen havadır. İnönüyü Hava Alanından alarak evvelâ Sultanahmetteki ahşap C.H.P. il merkezine, oradan da Taşlıktaki evine götüren 1956 modeli bej Chrysler'in pencere camlan arkasında neler olup bitiyordu t

1952'denberi C.H.P. İstanbul İl İdare Kurutunun 11 sandalyesinden birini devamlı olarak işgal ede n 50 yaşındaki tıknaz armatör Ali Sohtorik, İnönüyü İzmirden uçakla Yeşilköy Hava Alanına geldiğinde otomobiliyle almakla görevlendirilmişti. Aynı zamanda İnönünün dünürü olan Sohtorik, kendi arabasındaki arıza dolayısıyla İstanbul C.H.P. eski ti Başkam avukat Muhlis Sırmalının otomobilini rica etmişti. Aşağıda, bir AKİS muhabirinin suallerine cevap veren Rizeli armatör, bilhassa Topkapıda çapulcu bir D.P. li güruh tarafından muhasara altına alındıkları o meşum 3-4 dakikada dahil olmak üzere, Chrysler markalı 1956 modeli bej otomobilin içinde esmekte olan havayı bütün tafsilatıyla anlatmaktadır.

"Uçağın varış zamanından 2.5 saat evvel, Sultanahmetteki İl Merkezinin önünden Muhlis Sırmalı, Mümtaz Özarar ve ben, otomobille Yeşilköy Hava Alanına hareket ettik.

"Yol boyunca gördüklerimiz, - olağanüstü bir halin işaretleriydi. Polisler güzergahta, sok sayıda askeri birlikler de cadde kenarlarından derinliğine doğru mevki almışlardı.

"Londra Asfaltındaki kavşak noktasından sapmak istediğimiz zaman, emniyet kuvvetleri otomobilimizin önünü keserek Yeşilköy Hava Alanına gitmenin yasak olduğunu söylediler. Israr ettikse de, ancak Valinin müsaadesiyle bunun mümkün olabileceğini ifade eylediler. Uşaktan İtibaren devam edegelen maksatlı tertipleri düşünerek, behemahal Yeşilköy Hava Alanına gitmenin lüzumuna kaniydik. Evvelâ telefonla müsaade istihsaline teşebbüs edecek, mümkün olmazsa, zorla gitmeği deniyecektik. Yeşilköy Hava Alanının Bakırköy tarafındaki Polis Karakolundan önce Nahiye Müdürüne, bilâhare de Kaymakama telefon edildiyse de, netice çıkmadı. Müsaadenin ancak Vali tarafından verilebileceğini ifade ettiler. Vilâyete yapılan telefon neticesinde, yalnız C.H.P. İstanbul İl İdare Heyetine izin verildi. İl İdare Heyeti azalan olmamız hasebiyle, önümüzde ve arkamızda birer polis jeep'i, Yeşilköy Hava Alanına girdik.' Orada, muhtelif şehirler için uçak bileti alıp kendilerini yolcu imiş gibi gösteren ve ancak böyle bir oyunla Yeşilköy Hava Alanına girebilen arkadaşlarımızla karşılaştık. Terminale girişimizden, uçağın varışına kadar aldığımız haberlerden, D.P. nin, ellerinde darpa ve cerhe yarıyan muhtelif âletler bulunan takriben 3 bin kişilik bir güruhu, Topkapıya yığdığını öğrendik. Ayrıca, trafiğin Topkapıda her iki istikamete de kapatıldığını bildirdiler.

"Maksat ve tertip meydana çıkmıştı. Yetkili arkadaşlarla yapılan istişarede şöyle bir karar alındı: Sayın İnönü Bekleme Salonunda on dakika istirahat ettirilecek ve böylece Yeşilköy Hava Alam ve civarında bulunan vasıtalı C.H.P. lilerin bizden önce Topkapıya varmaları sağlanacaktı.

"Uçağın inişinden on dakika sonra, önde, sağve solumuzda birer otomobil olmak üzere hareket ettik. Londra Asfaltına çıkıp İstanbul cihetine doğru yol aldıkça, güzergâhın kenarlarında alıkonan otomobiller kafilemizi uzun Ur konvoy haline getiriyorlardı. Maksat ve tertiplerden bihaber CEP. li ve taraftarlar ile türlü otomobiller, Sayın İnönüye sevgi ve bağlılık tezahüratı yapabilmek için sağımıza veya solumuza yaklaşmağa, hattâ önümüze geçmeğe başladılar. Bidayette plânlaştırdığımız seyir şekli bozuldu. Bu suretle Topkapı geçinde sıkışarak maksatlı tertipçilerin işlerini kolaylaştıracaktık. Dönüşte otomobile nasıl girdiğini bir türlü hatırlıyamadığım Sayın Kasım Güleğin teklifi üzerine, süratle uzun konvoyun önüne geçilerek yola •devam edildi. Otomobilde, önde şoförün yanında Sırmalı vardı. Arkada Paşa ortada, Sayın Gülek sağda, ben de soldaydım.

"Topkapıya varmak üzereyken manzara şuydu: Sol ilerimizde, otomobillinizin geçeceği yol üzerinde, ellerinde muhtelif cisimler ve dövizler taşıyan takriben S bin kişilik bir kalabalık at nalı şeklinde dizilmişti. Vaziyeti gören Gülek bir teklif daha yaptı. Topkapıdan geçmekten vazgeçerek Bakırköy cihetinden dolaşmamızı istedi ve böylece maksatlı tertipleri boşa çıkarmış olacağımızı söyledi. Ben itiraz ettim. Hân edilen programdan cayarsak, D.P. lilerin korktuğumuzu zannedeceklerini ve hâdiseyi istismar ederek propogandaya başlıyacaklarını ileri sürdüm. Neticede görüşüm kabul edildi ve ilerledik. Bize saldıran kalabalık yarılıp geçilmek üzere idi ki, Trafik Müdürlüğüne aid bir araba

Ali Sohtorik



önümüzde belirdi. Şoförümüz sıyrılıp çıkmak için sola kırdıysa da. Trafik Müdürlüğüne aid araba kasden biraz daha üzerimize gelerek bizi aynı istikametteki trotuvara sıkıştırdı. Trafik Müdürlüğüne aid araba, aramızdaki 30-40 santimlik mesafeyi de, geri geri gelerek tamponunu bizimkine yapıştırmak suretiyle sıfıra in-, dirdi ve otomobilimizi tamamen muattal bıraktı. Trafik Müdürlüğüne aid otomobil, meharetini göstermişti. O zaman sol tarafımızdan salyaları akan, ağızları alkol kokan, gözleri dönmüş bir alay serseri üzerimize hücuma başladı.

"Ön, arka ve üstüne çıkanlar, ellerindeki cisimlerle otomobili bozmak ve parçalamak istiyorlardı. Kaputa ve bagaj kapağını açmağa kalkıştılar, muvaffak olamadılar. Anteni kopardılar. Şiş batirip lâstikleri patlatmağa yeltendiler. Şimşek süratiyle İçeri dalan bir el, 15 senelik şoförün Fethinin gırtlağına yapışarak var kuvvetiyle sıkmağa başladı. Fethi, can havliyle eli bütün gücüyle ısırarak canını kurtardı. El çekilmek mecburiyetinde kaldı ve derhal camı kapattık. Birkaç saniye sonra bir başka el, parmaklan arasındaki koskoca bir kaya parçası ile benim tarafıdaki cama idi. Çarpmayla aynı anda elimi cama dayadım. Cam paramparça olda ve tabiatıyla kırıklar elimi kesti. O zamana kadar hiç istifini bozmayan, soğukkanlılığını akıllara durgunluk verecek derecede muhafaza eden ve tek kelime konuşmayan Sayın İnönü elimin kanadığını görünce ikidi. Halimi hatırımı sordu, cebinden çıkardığı mendilini, elimi sarmamı istierek verdi. Arkasından da camı kırık pencereden zıvanadan çıkmış güruha ve elleri kolları bağlı bekliyen polislere bir müddet baktı ve tekrar eski halini aldı.

"Sayın Gülek, fevkalâde heyecanlı ve asabiydi. Kül gibi olmuştu. Boyuna küfür ediyordu.

"Tecavüzler arkası arkasına yenilenirken, otomobilimizin sağ tarafına bir arkadaşıyla gelen Trafik Müdürü, Paşanın kendisine teslim edilmesini ısrarla istiyordu. Biz de kendisine mükerreren yolumuza kestiği, akıbetinden mesul olacağı. Paşa Hazretlerinin Trafik Müdüriyetine aid arabaya teslim edilmiyeceği cevabını veriyorduk. Fakat o bana mısın demiyor, hâlâ ısrar ediyordu. Maksatlı tertip belliydi: Aldığı talimat üzerine. Sayın İnönüyü Trafik Müdürlüğüne aid arabaya geçirirken kalabalığın arasında yok ettirecekti.

"Gerlmizdeki otomobillerden çıkan C.H.P. li arkadaşlar müdahaleye başlamışlardı. Bir aralık, Zeyttnburnn teşkilâtımızdan Hüseyin ve Ekremiıı otomobilimize musallat olanları zararsız hale getirdiklerini gördüm. Aynı anda bir subay yaklaşarak Trafik Müdürlüğüne aid arabaya derhal çekilmesini söyledi. Araba, kıpırdamadı . Bunun üzerine subay, kumandasındaki az sayıdaki ere süngü tak emrini verdi ve fiilen müdahalede bulunda. Trafik Müdürlüğüne aid arabayı torla bertaraf ederek yolumuzu açtırdı. .

"Böylece korkunç tertibin içinden Sıyrılarak tekrar yolumuza koyulduk. 3-4 dakika devam eden o meşum karamboldan sonra Sayın Gülek, Üçüncü teklifini yaptı ve derhal Taşlığa gitmemizi istedi. Ben gene itiraz ettim. Programda. değişiklik yapamıyacağımızı, yüzbinlerce vatandaşın Paşayı beklemekte olduklarını belirttim. Biz münakaşa ederken Sayın İnönü ilk defa filerini beyan etti. 'Hayır' dedi, 11 Merkezine de Uğruyacağız...' Paşanın müdahalesi üzerine münakaşa kesildi.

"Topkapı methalinden İl Merkezine kadar muazzam bir topluluk. Sayın İnönüye görülmemiş şekilde tezahüratta bulundu. İl Merkezinde yarım saat kadar kalındı. Polis, kordon altına alınan Sultanahmet Meydanına sızabilen halka, coplar ve göz yaşartıcı bombalarla saldırıyordu. İl Merkezi önünden, gene görülmemiş tezahürat arasında Taşlığa gidildi.

arkadaşları vasıtasıyla âllâme İktisat Vekilinin kulağını büktürmüştü: Her halde Repercussion demek istiyordu, bari doğrusunu söylemeliydi! Düşük Cumhurbaşkanı sorgusunun daha sonraki faslında da realiteyi, inisyatifi ağzından düşürmedi.

Ama dinleyicileri asıl neşeye garkeden, Şişman Valiye söylediğini bil dirdiği söz oldu. Demişti ki: "Siz ve ben devleti temsil ediyoruz. Bu, bir parti meselesidir. Benim karışmam doğru olmaz! Partiler ne isterlerse yapsınlar. Siz, hükümet olarak tedbirinizi alırsınız." Seneler senesi elinre nasıl haber uçurulmuştu, V.C. birlikleri ne şekilde derlenmiş ve Topkapıya sevkedilmişti.. Şişman Vali ne yapacağını büyüklerinden öğrenmiş ve o gün İstanbulda Garnizon Komutanlığı vazifesi gören Me--it Tokcana gerekli talimatı da vermişti: D.P. liler yakalarında rozetler taşıyacaklardı ve askerler rozetlilere dokunmayacaklardı!

Ama, bitirdiğimiz haftanın sonlarındaki o gün, "rozetliler"in bilinen mahiyetinin bütün çıplaklığıyla bütün gözler önünde belirmesi duruşmaların en alâka çekici safhasını arka arkaya son sürat sıralıyor, arada nefes bile almıyordu. Halbuki Selâmi Oğuz adı, D.P. hiyerarşisinde hiç de küçümsenecek bir isim değildi. Bir defa, o gün Topkapıda hazır ve nazır olmuştu. Sonra, 28 Nisan hâdiseleri üzerine düşük efendiye bir cafcaflı telgraf çekmişti, tki bin silâhlıyla emrine amadeydi! Fakat sonradan, gazetelere bakılırsa, evinde yapılan 'amada sâdece iki yüz silâh çıkmıştı!.. Yassı adadaki duruşma salonunda D.P. denilen teşkilâtın içyüzü açıklandığında iki yüzü İki bin diye göstermenin eski bir D



Topkapı önlerinde atlı polis faaliyette
Cana kastediliyor

de bir D.P. bastonuyla dolaşmaktan ne çekinen, ne de utanan adamın bu lâfları ciddî ciddî telâffuzu herkesi pek şaşırttı. Demek ki Yassıadanın, temiz havadan gayrı bir de terbiye edici fazileti vardı. Bayar -bir zamanlar, muhalifleri ayağının altında karınca gibi ezeceğini söylemiştibile, Cumhurbaşkanlığının tarafsızlığını nihayet anlamıştı!

Tabii, biraz geç kalarak..

D.P. nin içyüzü

Kararname, hâdiseyi anlatarak dediyordu. Şişman Vali ne, yapmıştı, D.P. il başkanlığından ilçeleteşkil etti. Dört ilçe başkam mikrofon başına geldiler ve açıklamalarda bulundular.

Bir defa, anlattıklarından önce, aralarından birinin hali ve konuşma tarzı herkesi hayretler içinde bıraktı. Bu, Kartal İlçe Başkanı ve Maltepe Belediye Başkanıydı. Adı, Selâmi Oğuzdu. Makineli tüfek gibi konuşuyor ve bütün ihtarlara rağmen bunun önüne geçemiyordu. Başkan en nihayet dayanamadı, koltuğuna yaslanıp adamın sözlerini bitirmesini bekledi, Nasıl, ipe sapa gelmez sözler söylüyordu.. Kelimeleri P. usûlü olduğu anlaşıldı.

Efendim, bu V.C. birlikleri var ya.. Onlara mensup kahramanlara beş lira yevmiye verilmekteydi. Her ocak ve bucak sevkettiği birliklere ait listeler hazırlamakta, bunları ile göndermekte, parayı oradan tahsil etmekteydi. Ancak, fazla para koparmak için ocak ve bucak başkanları mükemmel bir yol bulmuşlardı. "Milletin içten gelen sevgisini veya "memleketin samimi ademi tasvibi"ni bildirmek üzere toplantı mahalline 500 kişi mi göndermişlerdi? 2 bin kişilik listeler

yapıyorlar, aradaki farkı cebe indiriyorlardı. Ama, Londra uçak kazasından dönen Menderesi karşılamak. ona herkesin ne kadar candan bağlı bulunduğunu göstermek için tertiplenen gösteriye katılan V.C. birliklerinin tahsisatı ocaklara ödenmemişti. Ocaklar "idealist vatandaşlar"a beşer liraları vermişler, takat bunu tahsil 'edememişlerdi. Topkapı işi, kendilerini alacaklı sanan teşkilât kademeleri için ekmeğe sürülen yağ olmuştu. Derhal üsteler şişirilmiş, ilden para alınmıştı. O bakımdan, 2 bin silâhlıdan bahseden Maltepe Belediye Başkanının topu topu ikiyüz silâh derlemiş bulunmasını hiç kimse yadırgamadı. Yadırganan, üstadın bizatihi tipiydi. Aman yarabbi, D.P. denilen zavallı parti bunlara mı dayanmıştı? Bunlarla mı iş görmüştü? Adamların kendilerinin mükemmel işler gördükleri bir başka ilçe başkanı, Beykozun meşhur Mehmet Kaptanı mikrofon başına geldiğinde belli oldu. Başol şöhretli ve milyoner particiye tahsilini sorduğunda aldığı cevap herkesi güldürdü. Mehmet Kaptan "En Büyük Demokrat" ın, düşük Cumhurbaşkanının tahsil seviyesindeydi. Yâni, tahsili yoktu! Tahsili yoktu ama taş ocaklarından otomobillerine, Mehmet Kaptanın muhteşem bir serveti vardı. Üstelik bu parayı, sâdece D.P. devrinde kazanmış, 1950'nin 13 Mayısında Beykozun en süfli tabakasına mensupken 1960'da, ihtilâlin akabinde kulağından tutulup Yassıadaya götürüldüğünde İstanbulun sayılı zenginlerinden biri olmuştu.

Ama, Parti? Anlaşılan D.P. nin acıklı akibetini Selâmi Oğuzlar ve Mehmet Kaptanlar çizmişlerdi. Altmış kişilik . kafilenin başındaki iki şahısla, arkalarında kalanları şöyle bir göz ucuyla seyredenler, mikrofon başına geldiklerinde Oğuzları ve Kaptanları daha yakından tanımak fırsatını bulanlar gülerek mırıldanmaktan kendilerini alamadılar:

"— Ee, bu başa böyle traş!"

Başkan Başol Topkapıda kaç kişinin bulunduğunu Celâl Kosovaya sorduğunda 3-4 bin civarında oldukları cevabını aldı. Halbuki teşkilât, il merkezinden 10 bin kişiden fazla Demokrat için para sızdırmıştı. Bu hakikatlerin bizzat D.P. başkanları tarafından bir bir ve tam çıplaklık içinde anlatılması Bayar - Menderes Çiftinin Türkiyede nasıl bir çete kurmuş bulunduğunu göstermeye yetti.' Çeteciler bİbirlerini de soyuyorlardı!

Himmet yarışı

Mehmet Kaptanın ifadesi bir başka noktayı aydınlığa çıkardı. Milyoner Kaptan, neden o gün Topkapıya, nümayiş var denilince, tehalükle koşmuştu? O da, beş liraya muhtaç değildi ya.. Onun beş liraya ihtiyacı yoktu ama, o üçe başkanlığı peşindeydi ve karşısında Selâhaddin Genç hizbi vardı, -İki rakibi kader, 1960 senesinin bir kış günü hâkim huzurunda yanyana oturtmadı mı? Hem de, birbirine bitişik iskemlelerde..- Mehmet Kantan, İnönüyü yuhalamaya Topkapıya koşmuştu, zira sonra, hizip mücadelesinde rakipleri çıkabilir ve "Bu Mehmet Kaptan var ya.. Topkapıya gelip İnönüyü bile yuhalamadı. Şimdi de tutmuş, şeref li D.P. nin üçe başkanlığım istiyor" derlerdi. İşte, bunu dedirtmemek için milyoner Demokrat, kendisini Yeniköy sahilinde bekleyen hususi arabasına atladığı gibi soluğu Topkapı da almış ve "vatani vazife"sini başarıyla yarine getirmişti. Mehmet Kaptanın bu izahatı gülüşmeler arasında dinlendi.



Bayar - Menderes
Tertipçibaşları

Demokrat üçe başkanları bunları anlatırken İstanbuldaki V.C. birliklerinin kumandam, Ada kantininden aldığı bir deftere not tutuyordu. Kim bilir, belki de muteber ocak başkanlarından kaç lira kazık yediğini hesaplamakla meşguldü. Sinekten yağ çıkaran bu adamlar, her hâlde kendisini de *h*ayli sızdırmışlardı.

Ama, o tarihlerde İnönüyü yuhalamayı İlçe başkanlığının merdiveni ve bir övünme vesilesi sayanlar Yassıadadaki duruşma salonunda "Vallahi ben yapmadım!" diye feryatta ittifak ettiler. O Selâmi Oğuz yok mu? Aman efendim, o bir İnönü hayranıydı, o bir İnönü hayranıydı. Zâten Ömer İnönünün Maltepede evi vardı. İnönülerle hemşeri sayılırdı. Selâmi Oğuz hep Maltepenin Belediye hoparlörlerinden İnönüye saygısını haykırırdı. O gün Topkapıya, sırf merak saikiyle gitmiş ve zaten İnönü gelmeden de ayrılmıştı! Selâhaddin Genç de öyleydi, Nüvit Up ta fiyleydi. Hele Mehmet Kaptan? Hareketi hiç tasvip etmemişti ve Topkapıya niçin gitmişti bilir misiniz? ' Bir hâdise çıkmasını önlemek için!

Zaten Celâl Kosova. da, o azgın güruh etrafı sarmışken İnönüyü niçin otomobilinden çıkarıp polis otomobiline almak istemişti? Bir hâdise çıkmasın diye, Sayın İnönü rahatsız olmasın diye..

Bir korkunç tertip

Hakikaten kararname okundukça, tertip bütün dehşetiyle ortaya çıktı, öldürme kasti var mıydı, yok mu, o hükmü Divan verecektir ama, İnönü hakkında üstadların hiç de iyi niyet beslemedikleri bitirdiğimiz haftanın sonlarındaki o gün Yassıadadaki duruşma salonunda açıkça belirdi. Düşük efendi V.C. kumandanına birliklerini -Bayarın tâbiriyle- bir "kontrnümayiş" için Topkapıya sevketme emrini verdiğini söylüyordu. Ama aynı zamanda, Celâl Kosova da güya emniyet tedbiri alsın diye, vak'a mahalline sevkedilmişti. Başkan Başol incelikleri sezen zekâsıyla bu iş üzerinde uzun uzun durdu ve hem düşük efendiyi, hem mensuplarını tezadı sorarak terletti. Madem ki emniyet tedbirine lüzum gösteren bir tehlike vardı, o tehlikeyi yaratan V.C. birliklerini İnönü üzerine sevketmemek lâzımdı. Yok, bu bir basit "kontrnümayiş" ise, o halde tam bir kolordu askeri ayaklandırmaya, Trafik müdürünü vazifelendirmeye, İnönüyü arabalardan indirip arabalara bindirmeye ne lüzum görülüyordu? Bu tezadı, tabii ne düşük efendi, ne de hempaları izah edemedüer. O zaman Başkan, mantık silsilesinin tabii neticesine vardı: Demek ki Celâl Kosovanın rolü, anlattığı gibi, İnönüyü korumak değildir! Zaten Muhalefet liderinin otomobilini tam Demokratların yığınak yaptıkları noktada yol keserek durdurmak, onu sopalı, silahlı azgın Demokratların, beşer liraya tutuldukları sabit ağzı salyalı sarhoşların darbelerine mâruz bırakmak için değil de, neden olabilirdi? Eğer bir Binbaşı çıkıp ta serserileri dağıtmış ve Kosovanın otomobilini süngü taktırdığı bir manga askerle dağıtmamış bulun-

saydı, muhtemelen plan nihai safhaya da erişecek ve İnönü' kim vurduya gidecekti.

Bu açıklamalardan hiç hoşlanmayan, Adnan Menderes- bir zamanlar, muhalifleri idam sehpalarıyla tehdit etmiştir- oldu. Zaman zaman kalktı ve çetenin öteki efradı tarafından söylenmiş sözleri bir avukat edasıyla tevile çalıştı. "Efendim, şu mutlaka söyle demek istemişti" "Bunun söylemek istediği bundan ibaretti". İşte Başol bu sırada Bayan -bir zamanlar- muhalifleri ayağının altında karınca gibi ezeceğini söylemişti- mikrofon başına çağırdı ve iki sual sordu. Üstad bir tarihte, muhalifleri ayağının altında karınca gibi ezeceğini bildirmişti. Bununla ne demek istemişti ve İnönü bu muhaliflere dahil miydi? Bayar. hâşâ 'diyordu. Bu, umumi bir lâftı. Zaten, söylenmemişti de.. Herkes hayret etti. Lafın tekzip edildiği hiç hatırlanmıyordu. Halbuki D.P. büyükleri kanadının biri kopmuş bir sinek için "iki kanatlı sinek" dendi mi tekzibi patlatmaktaydılar. Karınca meraklısı zat da bunu farketti ve izah etti. Metin A.A. tarafından verilmişti, o da A.A. nın bir haberini tekzip etmek istememişti. Tabii bu, bir kaba yalandı. Zira sözün sarfedildiğini pek çok kimse duymuştu. Böylece üstad, yalancılıkta da meşhur ideâl arkadaşım, düşük efendiyi aratmadığını belli etti.

Başolun ikinci suali, Bayara atfedilen bir konuşmayla ilgiliydi. Kendisine ordunun D.P. yi tutmadığı Söylendiğinde, gülerek "Bizim ordumuz var!" demişti. Bu, doğru muydu? Karınca meraklısı zat, ordusunu da inkâr etti. Halbuki ordusu, arkasında, ellidokuz sandalye, üzerinde pineklemekle meşguldü. Ama etrafında bir başka ordu daha vardı ve o, karınca meraklısı zata gerekli dersi vermişti.

İstifanın zorluğu

Vakit akşama yaklaşıyordu. Kararnamenin okunması dikkatle dinlendi Şimdi, Babıâlideki vilâyet makamında yapılan bir toplantının hikâyesi anlatılıyordu. Tertibin, asker müdahalesiyle boşa çıkmış alması karşısında iki Büyük ve iki Küçük -Bayar, Menderes. Aygün, Yetkiner- vilâyette bir araya gelmişlerdi. Buraya, bâzı D.P, ilçe kalkanları gelmiş ve Demokratları döven subayları şikâyet etmişlerdi. Bunun üzerine bizzat düşük Cumhurbaşkanının emriyle, gece yarılarına kadar eşkâlleri verilen subaylar aranmışlardı Başkan Başol, düşük efendiyle kâhyasını, Şişman Valiyi bir başka sualle daha terletti Şimdi, deniliyordu ki "C.H.P. meşhur Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri kanununa mugayir hareket etmektedir." Peki, düşük efendinin tertibi bu kanuna pek mi uygundu? D.P. rozetli kimseler de, yığınak yapıp "kontrnümayiş" hazırlamalı a vazifelendirilmişlerdi. Üstelik, Şişman Vali de askerlere rozetli Demokratlara ilişmemeleri emrini vermişti. Yâni, C.H.P. lilerin fiiline mâni olunacak, D.P. lilerinki desteklenecekti. Buna rezaletten başka isim verilebilir miydi? Başkan Başolun ele aldığı nokta buydu.

Menderes, -bir zamanlar, muhalifleri idam sehpalarıyla tehdit etmişti-, o kendisine has mürai tavırlarla bunun sâdece bir basit gösteri olduğunu, kanuna uyularak da bunun' yapılabileceğini, gönderilen Demokratların ancak bir kaç; sade pankart taşıdıklarım ifade etti. Pankartların ne kadar "sade" olduğu, Başkan bunlardan birinin üzerindeki yazıyı eldeki fotoğrafa bakıp okuduğunda anlaşıldı. Pankartta "Öleceksin! Tekbir getir!" deniliyordu. Ee, nümayişin de bundan munisi olmazdı ya..

Ethem Yetkiner -bir zamanlar, valiliği çifttik kahyalığı gibi anladığım söylemişti- evvelâ hık mık etti, sonra; emir yüksek makamdan gelince buna boyun eğdiğini belli etti. Başol pek şaştı. "Allah Allah! Madem ki tasvip etmiyordunuz, pek âlâ çekilebilirdiniz!"



Burhan Belge
Borazancının sesi kısıldı

Şişman Vali, samimiyetle ifade etti:

"— O kadar kolay değildi çekilmek!. Arkamda bunca senelik memuriyet hayatım vardı. Kolay değildi, bu iş.."

Dinleyiciler hak verdiler. O zaman batakhanelerin haracını kim alacak, kim Lüks Nerminden kadın ve kut isteyecek, kim bütün randevu evlerinin listesini makam odasında saklayacak kim sefahata dalacak, kim saunalarda göbek eritecek, kim Ferit Sözenle ortaklık kuracaktı? Şişman Vali bunları yapabilmek için İnönüden azar işitmeyi bile göze almış, şeref ve haysiyet diye ne varsa hepsini katlayıp cebine koymuştu. Politika sahasına da, zaten öyle çıkmıştı.

Ama iste. arkasındaki bunca senelik memuriyet hayatı Şişman Valiyi bir cinayet teşebbüsünün hesabını vermek üzere Yüksek Adalet Divanının önüne, çiftlik sandığı memleketin sahibi bellediği zatla birlikte çıkarıvernişti. Bu, kaderin oyunuydu,

Örtülü Ödenek

Alkış ve yuha

Tatlı kış güneşiyle dondurucu soğukların birlikte hüküm sürdüğü G+ 29 günü, tarihi duruşma salonunu, önce davarlarda yankılar yapan sürekli bir alkış sesi, arkasından "yaşa varol!" nidaları çınlattı.. Daha alkış ve "yaşa varol !" sesleri dinmemisti ki, bir homurtu halinde yükselen "yuha" sesleri duyulmaya başladı. *Bu* iki zıt tezahürata, o güne kadar yüzünü pek az kişinin gördüğü, fakat sesini, en az 26 milyon vatandaştan 10 milyonunun yakından tanıdığı meşhur bir iktidar palavracısı sebep olmuştu. Beyfendisini öğmek ve onu sevmiyenleri yerin dibin» geçirmek için devlet parasiyle kiralanmış bulunan bu sabık iktidar borazanı, kalemiyle millete yaptığı hakaretler yetmiyormuş gibi üstelik devlet radyosundan Allahın günü millete küfürler savuran meşhur Burkan Belgeden başkası değildi.

Başka bir dâvada sanık olan Burhan Belge, Örtülü Ödenek dâvasına şahit sıfatiyle getirilmişti. Düşük Menderesin tabiriyle "tahşisat-ı mesture"den oldukça yüklü para almıştı. Bu bakımdan, Beyfendisinin devlet kesesinden yaptığı hovardalık tan haberdardı. Belge, aldığı paraları hiç saklamadan anlattı. 1950 yılından milletvekili seçildiği 1957 yılma kadar örtülü ödenekten her ay mun-

tazaman 500 lira aylık çekmişti. Bu parayı -herkesçe malûm olan- vazifeleri karşılığı aldığım söylemekteydi 957 yılından sonra da, D.P. ye yaptığı hizmetler Beyfendisi tarafından unutulmadığı için, bir gün Ahmet Salih Korur tarafından çağırılmış ve geçmiş yıllardaki gayretleri karşılığı olarak bir kalemde kendisine 3000 lira verilmişti. Dediğine bakılırsa, bu 3000 lirayı artık milletvekili olduğu için almaması gerekirdi ama, almıştı bir . kere.. Reddedememişti! -Sanki milletvekili olmayan herkes öteki 500 liraya hak sahibiymiş gibi...- örtülü ödenek suiistimali hakkında bütün bilgisi bunlardan ibaretti. Fakat salonu tıklım tıklım dolduran dinleyicilerin olduğu gibi, Başsavcının da Belge hakkında bu anlatılandan çok daha fazla bilgisi vardı. Nitekim, sabrı tükenen Egesel:

"— Şahit Burhan Belge, zannediyoruz ki, hakikatleri ketmediyor. O, millete söğmek için millet kesesinden para almıştır!." demekten kendisini alamadı, İşte Başsavcının bu yerinde ve zamanında, Belgeyle Menderesin suratlarına bir balyoz gibi inen çıkışıdır ki o gün Yassıadanın tarihi duruşma salonunun dakikalarca alkış ve "yaşa - varol" nidalariyle çınlamasına vesile verdi. Kopan bu alkış fırtınası karşısında bir an ne diyeceğini şaşıran Burhan Belge, Radyo Gazetesini hatırlatan o tok ve ağır ses tonuyla, Başsavcının sözlerine cevap vermek istediğini helirtti. Verdiği cevap, mülete söğmediği ve hakikatleri gizlemediğini ifadeden ibaretti. Fakat bu ifade, Belgenin çoktan hak ettiği bir tezahürata sebep olmaktan başka fayda sağlamadı. Dinleyiciler Sahibinin Sesini ancak yuhalamakla yetindiler. Devlet radyosundan, yine devletten aldığı parayla millete küfreden geçmiş devrin meşhur kalemşoru Belge yerine oturmadan önce Başkan Başol, kendisine hitaben:

"— Devlet radyosunda millete namussuzlar, alçaklar diyenler peki kimlerdi?" diye sordu ve arkasından da, "Elbette, sövdüğüm için örtülü ödenekten para aldım diyecek değilsin ya!" demeyi İhmal etmedi.

Numan beyin kumar borçları

Bitirdiğimiz haftanın sonlarındaki o gün, Yassıadada, Menderes firması tarafından çevrilen en entere-

vam ediliyordu. Filmin bir önceki seansında seyredilen cımbızlı sahnelerden sonra o gün, viskili, kumarlı ve kadınlı sahneler görüldü. Dinleyicilerin zaman zaman, ihtiyarları dışında makaraları koyuvermelerine sebep filmde, devr-i sabıkın iki ka-



Ahmet Salih **Korur**
Fenalaştı

din milletvekili, yıldız olarak arz-ı endam etmişlerdi. Bunlar, erkek gibi saçlarını enseden traş etmiş, düz koyu gri tayyörlü Nazlı Tlabar ile beyaz fiyonklu bir bluz üzerine kahverengi kareli tayyör giymiş Nuriye Pınardı. Bu iki kadın yıldızın, filmin Avrupa şehirlerinde çevrilen sahnelerinde, muvaffakiyetli bir şekilde rollerini oynadıkları ibretle seyredildi. Nazlı Tlabar, sözde memleketi temsilen örtülü ödenekten binlerce lira alarak Amerikaya kadar uzanmış, Nuriye Pınar ise Viyana ve İspanyaya sözde ilmî kongrelerde bulunmak üzere binlerce liralık devlet parasıyla uçmuştu.

Fakat hemen her zabıta filminde olduğu gibi, örtülü ödenek fününde de o gün perdeler, dışardan gönderilen iki mektubun okunmasıyla açıldı. Ziraat Fakültesi Dekanlık kâtipliği tarafından gönderilen birinci mektupta Menderesin viskill, üzüm sulu alemleri hikâye edilmekte, emekli Başkonsolos Hûlûsi Tamer tarafından gönderilen diğer mektupta ise, Menemencioğluyla ilgili bir rezalet ifşa edilmekteydi, ölmekle o gün ifade vermekten kurtulmuş olan Numan Menemencioğlu Pariste Büyük elçi olarak bulunduğu yıllarda kumar âlemine dalmıştı. Hele, oynadı* ğı kumar yüzünden 105 bin lira borca girmiş olduğu söylendiği zaman, dinleyicilerin ağzı hayretle açıldı. Numan Menemencioğlu, diğerlerine nisbeten iyi bir insan olarak tanınırdı. Fakat kumar borçları için 105 bin lira, bu iyi intibaı bir fiskede yıktı. Paris Büyükelçisinin kumar borçları, düşük Menderes iktidarım Fransada kepaze etmiş, durum kısa bir zamanda Menderese duyurulmuştu. Ne yapılmak lâzımdı? .Hemen kolayı bulunmuştu: Gelsin memleketin emniyeti için ayrılan örtülü ödenek paraları!.. Nasıl olsa Menderes Örtülü ödeneği babasından kalan Aydındaki çiftliği gibi kullanmıyor muydu?. 105 bin liracık bu milyonlar arasından çıksa ne olurdu ? Bu sebeple hemen, iki taksitte paralar, Merkez Bankası vasıtasiyle Frânsadaki kumar klüplerine frank olarak ödenmişti. Borç, 35 bin dolar tutuyordu. Ama bütün bu yüz kızartıcı hareketlere karşılık ne yapılmıştı? Menemencioğlu geri alınmış, 1957 seçimlerinde İstanbuldan D.P.. milletvekili adayı gösterilerek, Meclise sokulmuştu!

Bütün foyalar meydana çıkıyor

Kırk, belki de altmış kısımdan müteşekkil film gittikçe eğlenceli bir hal alıyordu. Devri sabıkın gözdeleri, şimdinin düşük tanık ve 'sanıkları figüran olarak sahnede boy gösterdikçe, Yassıadaya gelenler bol böl gülme fırsatını elde ettikleri İçin memnun gözüküyorlardı. Oysa sabah uykusunu haram etmek pahasına emektar Fenerbahçe vapuruna yetişenler o gün, hiç te öyle iç açıcı bir sahneyle karşılaşacaklarım tahmin etmemişlerdi. Sâdece, daha önceden bilinen birkaç eski memur tanık dinlenecek ve bu yüzden en geç, saat 13'te duruşma bitmiş olacaktı. Bu, bilhassa basın mensupları için, bir an önce işlerinin bitmesi yönünden memnuniyet vericiydi.

Fakat belirli gündemin son şahidi olan eski Ceza İşleri Genel Müdürü Rahmi Ergilin dinlemesinden sonra söz alan Başsavcı Egesel, basın mensuplarına sürprizini yaptı Egesel, örtülü ödenekten para almış ve bu konuda bilgileri mevcut bulunan yedi kişinin hâlen Yassıadada tutuklu bulunduğu, diğer birkaç ki-

sinin de Balmumcu Çiftliğinden helikopterle duruşmaya yetiştirilebileceğini söyledi. Bunların dinlenilmesi için oturuma öğleden sonra da devitti etmek kafiydi. Duruşmaların bir an önce bitmesi için Egeselin bu isteği hemen kabul edildi Bu suretle de bir taşla iki kuş vurulmuş oldu. Her tanık dinlendikçe, sanıklara ait bölmede, pantalonunu dizlerine kadar çekmiş ayaklarını sandalyanın altında birbirine kavuşturmuş şekilde oturan Menderes daha kızarmakta, biraz daha küçülmekteydi. Kendisine Başol tarafından sorulan suallere ise, herzaman olduğu gibi, "Bilmiyorum efendim", "Hatırlamıyorum efendim!." demekle yetinmekteydi.

Dinlenen Başbakanlık eski özel Kalem Müdürü Arif Özgen eski efendisinin, Başbakanlık maaşım almamak şöyle dursun, bir de her Üç ayda muntazaman Emekli Sandığından 2700 küsür lira aldığını açıkladı. Hangi emeklilik maaşıydı acaba?. Özgen, bunu bilmiyordu.

Ya, kalın açık gri paltosunun altında bir kat daha kamburlaşan Büyük Doğucu Necip Fazıl?. O da başka bir alemdi. 1950 den 1959 yılına kadar örtülü ödenekten iyice semirmiş, karnına giren millet paralariyle Menderesi göğe çıkarmış, onu sevmiyenleri ise çamura bulamaktan çekinmemişti. Anlattığına göre, 140 bin küsür lira sızdırmıştı. Başka dâvaların sanıkları, örtülü ödeneğin ise tanıkları olan bu şahıslar konuştukça Menderes ayağa kalkıyor, sual üzerine sual soruyordu. "Müsaade eder misiniz Beyfendi?" deyip mütemadiyen söz isteyişi, Başolun nihayet sabrını tüketti, dayanamıyan Başol:

"— Hk celsede melekâtımı kaybettim dediniz, şimdi de çek konuşuyorsunuz!"

Bu ihtar üzerine Menderes, bütün suçu yanında boynunu büküp oturan, şeker hastalıklı, zayıf, uzun boylu müsteşarı Ahmet Salih Korunun üzerine atmaya başladı. Cevap veremediği her sual için, Koruru işaret ediyor, onun herşeyi bilmesi gerektiğini söylüyordu. Bu durum ise, Koruru gittikte kızdırmakta, Beyfendisinden soğutmaktaydı. Hep kendisi mi suçluydu?. Kendisine kim emir veriyordu?. Menderes neden hep inkâr, hep tezvire kaçıyordu?

tşte Korur bu düşünceler içinde bunalırken mikrofona yepyeni bir tanık geldi. Şişman, bol kumral saçlı bu kadın tanık, bir avukattı. Elinde bulunan gözlüğü kâh arkasına, kâh gözlerine götürerek yaptığı konuşmada babasının bir uçak kazasında ölmüş paşa olduğunu söylüyor ve arkasından da gerek şahsen ve gerek ailece eski Özel Kalem Müdürü Muzaffer Ersüyü tanıdığım ilâve ediyordu. Fehamet Gökel adlı bu yeni evli kadın -kocası Selâhaddin Genç duruşma salonunda ertesi gün, tanık olarak boy gösterdi- Leventte Üç katlı bir ev yaptırmış fakat taksitlerini ödiyenıemiştl. 1946 dan beri koyu bir D.P. liydi. Ersüyü de tanıyordu. Menderesle de ahbaplığı yar du örtülü ödenek ne güne duruyordu? İlk müracaatında kendisine 7 bin lira verilmişti. Bu bir yardımdı. Üç müessesede avukatlık yapan bir kadına yardım!. Menderes bunda da kusuru Korura atınca eski Müsteşar patladı. Bu kadarı da ayıptı. Ne verdiyse Menderesin emriyle vermişti. Bu 7 bin liraya gelince, onu yanarak ödemişti. Menderes ne biçim adamdı? Korur yerine otururken, sağ elini "Bıktım artık be senden!" der gibi, Menderesten tarafa sallıyarak, adeta sandalyasına yığıldı. Ellerini yüzüne kapamasına rağmen ağladığı görülüyordu. Korurdan beklenmiyen bu erkekçe konuşma, dinleyiciler tarafından alkışla karşılandı. Menderes bir defa daha ezilmişti! Başka bir tanık huzura alındığı zaman Korurun önce kızaran rengi, yavaş yavaş beyazlaşmaya yüz tuttu. Fenalaşmıştı. Duruşmada mübaşir vazifesi gören, bol sırmalı, iri yarı de-



Numan Menemencioğlu
Pariste bir kumarbaz

niz gediklisi. Koruru Başkanın arzusu üzerine dışarı çıkardı

Necdet Rüştü Efenin damadı!

Günün en hoş sahnelerinden biri de, saat 16'da helikopterle Yassıadaya getirilmiş bulunan, kahverengi Çizgili elbise giymiş, kalın siyah gözlüklü ve zorlukla duyan mizahçı Necdet Rüştü Efe mikrofon başına çıktığında oynandı. Efe Sarolu, daha basit bir doktor iken Yozgatta tanımıştı. Sarol o talihlerde kendisine hayranlık duymakta, zengin olmanın yollarım kollamaktaydı. Bir gün Aydında, bir sigorta şirketi namına gezen Necdet Rüştü ile tekrar karşılaşmıştı.

Gel zaman git zaman, Sarol Menderesle tanışmış, Bakan olmuştu. Fa kat daha önceden N. R. Efeye, iyi bir gününde kendisini bulursa, para yardımı yapacağım vaadetmişti. Efenin ifadesine göre, Saroldan yardım mardım istememişti. Bakan olan Saroldan, gazetesi için yazdığı bir romamn karşılığını istemişti. Bu, 4500 liraydı. Bir gün Sarolu gören Necdet Rüştü, Saroldan parasını koparmak için bir hileye baş vurmuştu. Saroldan 3000 lira borç istemişti. Sarol da. bu isteğe hemen "peki" demiş ve biraz sonra Efeye 3000 liralık, bir çek göndermişti, Ne var ki o çekin altındaki imza Sarol değil Ahmet Salih Korurdu. Para gelmişti ya, gerisini sormaya ne lüzum yardı?

İşte Necdet Rüştünün tanıklığı, ifadesine göre, bilmeden örtülü ödenekten aldığı bu paradan ötürüydü, İki buçukluk Sarol, Necdet Rüştü Efeyi bile dolandırmıştı! Salon kahkahalarla İnliyordu. Gülenler arasında, şahitler kanapesinde Sarolun yanında oturan Nazlı Tlabar ile Nuriye Pınar da vardı. Bütün gözler, Sarolun üzerine çevrilmişti. Sarolun, önceleri beyaz olan yüzünün, bir alev gibi yanmaya başladığı görüldü. Bel ki de ilk defa bu kadar kızarıyordu- Nitekim, söz isteyip mikrofonun başına geldiği zaman, hayatında bu ka dar hayret etmediğini söyledi. Efe kendisine iftira ediyordu. Evet, Yozgatta doktorken tanışmış, Efeyi sermişti. Bu sevgisi biraz da başka bir sebepten geliyordu, Sarol bu sebebi, "Necdet Rüştünün o zamanlar güzel bir kızı vardı. Ben de genç ve idealist bir doktordum. Belki de akraba olacaktık!.." diyerek izah ettiğinde, Menderes hariç, herkesin gülmekte olduğu görülüyordu.

"Görülmemiş Kepazelikler" serisinin bu, 3 numaralı filmi tam bir komedi halini almıştı.

Millet

Bir tasarı inceleniyor

Bitirdiğimiz hafta başkentin siyasi çevreleri bir hadisenin dedikodusu, bir hâdisenin de esasıyla meşguldü. Dedikodu, düşünülen bir yeni partinin kuruluşuna dâirdir. Esaslı meseleye gelince o, Kurucu Meclise ait Geçici Anayasadır.

Bu haftanın başında, yeni partiyle alâkalı bir husus millet tarafından sezilmiş bulunuyordu. Diğer siyasi teşekküllere karşı kin ve iğbirar esasına dayanmayacağı, bilâkis, o yolda bulunan C.K.M.P. **nin** elinden Muhalefet bayrağını alacağı, sâdece fikirler, prensipler ve dâvalar peşinde koşacağı bildirilen müstakbel partinin en faal elemanlarından ikisinin **bir** başkent gazetesinde yazdıkları değil, kustukları yazılar!her tarafta **hayal** sukutunun en derinini yarattı. Sâdece bu zatları tanıyanlar, meşreplerini ve hırslarını bilenlerdir ki hiç şaşmadılar, ancak onlarla birlikte yola çıkmış bulunanlara acıdılar, İki **"öfkeli** Adam" uğradıkları başarısızlıktan, herkesin her zaman yaptığı gibi **C.H.P.** ni ve onun liderini sorumlu tutuyorlar, ağız dolusu küfürü tam bir pervasızlıkla sütun* larına boşaltıyorlardı. Halbuki, yeni partinin tutulmasını sağlamak için "Partimiz dogmatik olmayıp fikirleri bir sentez plâtformunun skolastik kadrosundan kurtararak palyatif tedbirlere umursamaksızın rasyonel ve doktriner istikamette karteziyen adımlar atacaktır" neviinden cümleleri bir yazıda altalta sıralamanın kafi geleceğini sananlar elbette ki bu akibete katlanmak zorundadırlar ve kusuru başkalarında değil, kendilerinde aramalıdırlar. Hele bunu, birikmiş bâzı komplekslerin tezahürü için fırsat saymak ancak bir şeyi ortaya koyar: Hür. P. ni batırıp kapağı Amerikaya atanlar, en iyi niyetlerle kurulmak istenilen teşekküllere de o tedavi kabul etmez C.H. P. düşmanlıkları ve İnönü kompleksleriyle sızdılar mı, Yeni Parti de en kısa zamanda Hür. P. nin yanma gidecek, üstadlar ise bu defa muhtemelen Avustralyada hürriyet mücadelesine koşacaklardır. Zira temelinde harç diye bu hisler bulunan bir partinin memlekete hizmet etmesine imkân yoktur. Memleketin beklediği parti, bunları elinin tersiyle itmiş teşekküldür.

Allahtan ki dedikodu sahasında kalan bu hâdisenin yanında bir ciddi mesele, bitirdiğimiz hafta büyük ehemmiyet kazanmış ve alaka merkezi haline gelmiştir. Talihsizlik, C. H.P. düşmanlığı, İnönü kompleksi-Peyzioğlu hasedi içinde kendi kendini yiyenlerin yeni parti kurma tecrübeleriyle Kurucu Meclis tasarısının açıklanmasının aynı zamana tesadüf etmesidir. Gerçi birinci hareket ikincinin neticesidir ama, gene de hırslı, fakat başarısız politikacıların Kurucu Meclisi dejenere etmek için harekete geçmiş bulunmaları ve bunu intikam duygulan içinde yapmaları memleketin menfaatine pek de- uygun değildir. Şimdi gayret, M.B.K. nde bir kompleks yaratmaktır. Bahis konuşu başkent gazetesinde yazı kusan iki hırslı zat Kurucu Meclisi de, M.B.K. ni de Cemal Gürseli de C.H.P. nin tesiri altında bulunmakla suçlândırmaktadırlar! Asil maksat elbette ki bu teşekkül ve şahıslarda böylesine Uydurma isnatlar neticesi bir kompleks yaratmak, C.H.P. nin tesiri altında bulunmadıklarım göstermek için onları C.H.P. düşmanlığına itmektir. Böyle bir tecrübe bundan bir kaç ay önce de yapılmış, ama müteşebbislerin paketlenerek dışarıya sevkinden başka netice vermemiştir.



Yediler Komisyonu faaliyet halinde

Sürat = Başarı

Oyun öylesine basit, o kadar âdi ve çocukçadır ki buna kapılacak ve tutumunu değiştirebilecek ne bir teşekkül, ne de bir şahıs bulunabilir. M E.K. ne gelince o, Kurucu Meclis meselesinin memleketin bugünü ve yarını üzerindeki tesirine teşhislerin en doğrusunu koymuştur. Bu yüzden dir ki Feyzioğlu tasarısı, Hükümetin yaptığı tâdillerle birlikte tetkik olunmaktadır. "Komitenin yedileri" İnce eleyip sık dokumak kararını ver miş bulunduklarından hiç acele etmemekte, sinirlerini de hiç bozmamakta, vazifelerini tam bir sükûnet içinde yapmaktadırlar.

Bitirdiğimiz hafta, millet için güven vesilesi buydu.

Kurucu Meclis

Üvertür

Lâcivert pardesülü, iri yarı foto muhabiri geri geri çekilirken elindeki makinenin deklânşörüne sik sık dokunuyor ve nefis pozlar yakalamağa çalışıyordu. Fakat bu hummalı faaliyet pek uzun sürmedi, irikıyım muhabir birden belinde hissettiği bir sadme ite yere yuvarlandı. Tam bu sırada 1958 model kırmızı plâkalı bir otomobil acı bir fren yaparak olduğu yerde durdu.

Hâdise, geçtiğimiz haftanın sonlarında birgün, saatlerin 12.35'i gösterdiği sıralarda B.M.M, nin önünde cereyan ediyordu. Birden ortalık karıştı ve her gruptan insan, yerde kıvranan adamın bulunduğu tarafa koşuştu. Bir Bakan otomobili, bir foto muhabirini ezmişti.

O gün B.M.M. nde mühim müzakereler cereyan edecekti. Bu enteresan uvertürle başlıyan müzakerelerin en dikkatli takipçileri hiç şüphesiz basın mensuplarıydı. Onun içindir ki B.M.M. nin önündeki plâtform bir gazeteci seline uğramıştı. Foto muhabirleri, sanatları icabı, en ön saftaydılar. İşte ne olduysa bu hummalı faaliyet sırasında oldu ve Cumhuriyetiniiri yarı foto muhabiri kendisini Devlet Bakanı Nazır Zeytinoğlunun 0004 plâka numaralı arabasının altında buldu. Gazeteciler hâdiseyle fazlasıyla ilgilendiler ve hattâ kazaya sebebiyet veren arabanın şoförünü de bir hayli haşladılar, Bereket versin kaza öyle mühim bir yara bere olmadan atlatılmıştı. Bunun üzerine gazeteciler asıl Vazifelerine koştular.

B.M.M. nin dönerkapısı arkasında, merakla beklenen müzakereler cereyan ediyordu ve dışarıya da bir tek kelime sızmıyordu. Gazeteciler, bu kapalı kapılar arkasında cereyan eden müzakerelerin hiç olmazsa ana hatlarını yakalamak için büyük gayret gösterdiler. Müzakereler, Kurucu Meclisle ilgiliydi. Turhan Feyzioğluyla arkadaşlarının hazırladıkları öntasarıyı incelemek, tasarının Bakanlar kurulundaki değişikliğe uğramış son şeklini müzakere etmek için toplanmıştı. Toplantı daha ziyade nihai neticeyi Millî Birlik Komitesine getirmekle vazifeli Yediler Komisyonuyla Kurucu, Meclise üye gönderecek teşekküllerin istişari mü zakereleri mahiyetinde oldu. Evvelden hazırlanan bir plân mucibince siyasi parti temsilcileri, Yargıtay ve Danıştay temsilcileri, Basın teşekkülleri temsilcileri Yediler Komisyonu tarafından B.M.M. ne davet edildiler.

Haber perşembe akşamı başkent siyasî çevrelerinde duyulur duyulmaz alâkalı teşekküller hemen paçaları sıvadılar ve temsilcilerini seçmeğe koyuldular. Bu iş pek kolay olmadı. Zira Kurucu Meclis meselesi gibi nâzik bir konu üzerinde yapılacak bir müzakerenin, istişarî mâhiyette de olsa ehil temsilciler tarafından takip edilmesi gerekiyordu. Tabii bu işte gene en isabetli seçimi



Parti temsilcileri istişareden sonra B.M.M. den çıkıyorlar

Sükût ikrardan gelir

Haftanın İçinden

« Sayısız Milli Menfaat»

Metin TOKER

Nasıl, bütün beden hareketleri içinde en gücü muallâkta durmaksa, siyasî rejimler içinde de geçicilik vasfım taşıyanlar çeşitli zorluklarla boğuşma mevkiinde olandır. Gerçi fransızlar "Devam eden, sâdece geçici olandır" derler ve bunu bilhassa politika alanında kullanırlar ama, aslında bu, yerleşme niyetinde bulunan geçiciler içindir ve vasfın süregelliği devrenin güçlüğünü inkâr maksadıyla söylenmemiştir.

Geçici idarelerin karşılaştıkları sıkıntıların temeli, memleket hayatında istikrar unsurunun getirdiği faydadan yoksunluktur. Bu idareleri düşünülebilecek idarelerin en temizini, en âkilini, en basiretlisini, en iyi niyetlisini teşkil edebilirler. Ama istikran sağlamalarına imkân yoktur ve bu yüzden çeşitli sahalarda ya fazla hareketsizlik, ya da fazla kıpırdanma mutlaka görülecektir. Hareketsiz sahalar ekseriya iş ve ticaret âlemlerine alt olanlardır. Fazla kıpırdananlar ise politikacılar ve siyasi zümrelerdir. Geçici bir idarenin bu iki tecellisini önleme çâresi henüz hiç kimse tarafından bulunmamıştır. Onun içindir ki böyle bir vasıf taşıyan rejimlerin, yerlerini bir an önce devamlı, yâni müstakar sistemlere devretmesi bahis konusu memleketlerin yüksek menfaatleri takımından bir zarurettir. Zaman zaman iş sahası açılmışa, politika kulisleri müşterilerini kaybetmişe benzeyebilirler. Görünüşe aldanmamak lâzımdır. Ürkek para ilk tehlikede kaçar, hırslı politikacı ilk fırsatta belirir. Zira her şey yerli yerine oturmadığı müddetçe, suların üstü zahiren sakin de olsa altta kaynaşma devam etmektedir.

27 Mayıs İnkılâbından bu yana, açık hakikat herkes tarafından anlaşılmıştır. Bunu ilk söyleyen, hemen her zamanki gibi, memleketin 1 numaralı siyaset adamı sayın İnönü olmuştur. O tarihte bu beyanın nasıl ithamlara mâruz bırakıldığı hatırlardadır ve ithamların haksızlığı, insafsızlığı şimdi gözler önündedir. Ama C.H.P. nin sayın Genel Başkanı, bilinen vaziyetini alırken şüphesiz bunun ifası gereken bir millî vazife olduğunu sezmiş ve engin, tecrübesiyle, ortalık bulandırma mütehassıslarının yaratacakları havanın bir balon gibi sönüp geçeceğini, geride yapılmış ikazın kalacağını hesaplamıştır. Nitekim, sayın İnönü böylece bir defa daha siyasi kehanet kudretini belirtmek fırsatım ele geçirmiştir. Tabii bu, işin esasında, bir kehanet değil, hâdiselere konmuş bir doğru teşhisten başka şey değildir.

M.B.K. nde beliren iki grubun rejimi geçicilikten çıkarıp devamlı kılma arzusunda ittifak halinde bulundukları bugün bilinmektedir. Giden 14'ler de, onları gönderen 23'ler de bir müstakar idare kurulmadıkça hiç bir şeyin yapılamayacağım görmüşlerdir. Fark, böyle bir idarenin hangi esaslar üzerine dayanacağı noktasında beliren temayüldedir. 14'ler, o fransız atasözünün taşıdığı mânaya uygun şekilde, geçici diye başlayanı devamlı kılma gayretine kapılmışlar, ilk günün fikirlerine ve vaadlerine sırt çevirerek Demokrasiyi, batının anladığı mânadaki Demokrasiyi reddetmişlerdir. Buna mukabil 23'ler, en süratli şekilde bir denokratik rejimin, batının anladığı mânadaki demokratik rejimin kurulması için kolları sıvamışlardır. Yoksa, geçiciliğin işbaşındakiler için teşkil ettiği handikap ve memleketi mâruz bıraktığı tehlike iki grubun ikisi tarafından da farkedilmiş, işi uzatmanın mahzuru bütün gözler önünde belirmiştir.

Türk Silâhlı Kuvvetlerine niyabeten Türkiyenin idaresi sorumluluğunu omuzlarına almış bulunanlar takip edilecek yolu tâyin ettiklerine ve bu yol pek geniş millet ekseriyeti tarafından tasvip olunduğuna göre "en kısa zamanda seçim" bir millî parola olarak ortaya çıkmalıdır. Bugün içinde yaşadığımız devre, uzadıkça yeni güçlüklere, bilhassa siyasî hırs sahiplerinin yol açacakları tadsızlıklara gebedir. Siyasî hırsı ayıplamaya kalkışmak bir beyhude gayrettir. Bu, bir vakıadır ve aslına bakılırsa seçtiğimiz Demokrasinin de ayrılmaz parçasıdır. Bugünden yazılanlar, bugünden söylenenler, bir takım Öfkeli, sinirli, küfürbaz veya mübalâğacı tiplerin şampiyonluğunu yaptıkları tutum gitgide şiddet dozunu arttıracaktır. Buna, geçici bir idarenin ne dereceye kadar tahammül edeceğini sezmek mümkün değildir. Kuru gürültülere kulak tıkayarak, hakikî millî menfaatin nerede bulunduğuna daima en isabetli teşhisi koyarak, demagoji fırtınasına hiç, ama hiç aldırmaksızın ve yaratılmak istenilen, tahrik olunan kompleksler asla kaale alınmadan uzun müddet yürümek kolay değildir. Bir noktaya gelinir ki basiret sendeler, soğukkanlılık yerim sinirliliğe bırakır ve söylene söylene beliren kompleksler tesirlerini icra ederler. "Ben öyle olmam" demek boşunadır. Herkes, sonda, mutlaka "öyle" olmuştur. Ejderin pençesinden yakayı Sıyırmak, ancak onu besleyen şartlan yok etmekle kabildir. Bunun çâresi ise, seçim denilen imtihanla politikacıları da, siyasî zümreleri de, milleti de bir an önce karşıkarşrya bırakmaktır. Zaten, fazla hareketli siyaset kulisler) gibi âtıl bekleyen iş sahası da bunu elzem kılan bir faktördür.

Millet iradesi tecelli etmeden bunun üzerindeki spekülasyonları önleme imkânı yoktur. Hayalin hududu, dilin kemiği mevcut değildir. Herkes rüya görecek, herkes söyleyecektir. Karşılıklı ithamların zehiri her gün biraz daha artarak bu millete hayatını zehir edecektir. Mîllete ve işbaşındakilere.. Ancak boyların ölçüsü bir serbest seçimde alındığında memleket hayatındaki yerler belli olacak, gerçek kuvvetler ve kudret en açık şekilde belirecektir. Bırakınız geçici ve anormal şartların mahsulü idareyi, en demokratik memleketlerde, meselâ İngilterede bu hava emmeye başladı mı millet derhal sandık başına gidip kördüğümü çözmeye, daha doğrusu bir bıçak darbesiyle kesmeye davet olunnandır. Bir seçim bütün dilleri, biç olmazsa uzun bir sû..- ağızlar içine tekrar kapatacak ve halk, sakin, yoluna devam edecektir.

Şimdi, bir noktanın belirtilmesinde fayda vardır. "En kısa zamanda seçim" parolası bir takım zaruretlerin hasıraltı edilmesini asla gerektirmez. Bir Yassıada cenazesi, bütün ağırlığıyla memleketin omuzlarında yatmaktadır. O kaldırılmadan, bir seçim düşünülemez. Anayasanın kabulü ve Seçim Kanununun hazırlanması da, gerçekleşmesi gereken hususların bir başka faslıdır. "En kısa zamanda seçim" parolası temponun süratlendirilmesini kolaylaştıracak ve elzem şartların tahakkukundan sonra gidilecek seçimin tarihini öne alacaktır. Yâni bu, sürüncemede kalabilecek işlerin o halden kurtarılmasını sağlayacaktır.

Bu, kabildir.

yapan C.H.P. oldu. C.H.P. nin her geçen gün biraz daha olgunlaşan Genel Sekreteri Aksal arkadaşlarıyla birlikte hemen adayları seçti ve siyasî faaliyetin bu zımni müjdecisini memnunlukla karşıladı. Temsilciler Turan Güneş ve Emin Paksüttü. Bu sırada bir başka siyasî parti de istişari müzakerelere temsilci göndermekle ilgili hazırlıklarım ikmal ediyordu. "Dev parti" C.K.M.P. de bu seçim pek kolay olmadı. Zira pek çok C.K.M.P. li, B.M.M. nin kapılarından girmekte acele ediyorlardı. Hattâ, hemen çıkmak üzere olsa dahi... Gazeteciler' cemiyeti ve sendikası ile İstanbul gazetecileri temsilcileri de seçilince iş pişirilmiş oldu. Seçilen temsilciler, koltuklarının altına pembe kartonlu birer Kurucu Meclis Öntasarısı aldılar ve evlerinin yolunu tuttular.

Sabah ola hayrola'

Sabahın erken saatlerinden itibaren B.M.M. nin kapısı önünde meraklılar birikmişlerdi. Tabii bunların içinde bilhassa pardesülerinin yakalarını kaldırmış bir takım genç adamlar ekseriyetteydi. Genç adamlar basın mensuplarıydı ve sabahın erken saatlerinden itibaren Meclisin kapısı önünde nöbet tutmağa başlamalardı. Saatlerin 8.45'i gösterdiği sıralarda beklenen misafirlerin öncüleri gözüktüler. Gelenler Turan Güneş ve Emin Paksüttü. Güneş, her zamanki ince pardesüsünü giymişti. Basın mensuplarını mütebessim bir çehre ile selâmladı ve konuşmadan, alışık adımlarla dönerkapıya yürüdü. Emin Paksüt te neşeli görünüyordu. Koltuğunun altında şişkin bir çanta vardı. Anlaşılan C.H.P. temsilcileri içerde bir hayli konuşacaklardı.

Güneş ve Paksüt kapıdaki polislerin selâmına mukabele ederek içeriye girdiler. C.H.P. nin Kurucu Meclis hakkında zaten belli olan fikirlerini bu iki temsilci savunacak ve Yediler Komisyonuna izahat verecekti. Bu izahat tabii tenvir edici mahiyette olacaktı. C.H.P. temsilcileri içeriye girince küçük merdiveni çıktılar ve istirahatları için ayrılan bekleme salonuna alındılar. Buradaki bekleyiş uzun sürmedi. Mukarrer görüşme saati olan 9.30'da Yediler Komisyonunun bulunduğu odaya alındılar ve müzakerelere başlanıldı. Müzakereler daha ziyade bir izahat alma mahiyetinde cereyan etti.

Yediler pek az konuşuyor ve bol bol dinliyorlardı. C.H.P. temsilcileri partilerinin tasarı hakkındaki görülerini ifade ettiler. İçerde C.H.P. li Turan Güneş ve Emin Paksütle



Birlik Partisi İdarecileri

Kapı önünde bir serencam

Yediler Koisyonu arasında bu müzakereler cereyan ederken, dışarda, "Dev parti"nin temsilcilerinin gelişine intizar ediliyordu. Bunlar C.K.M.P. nin ateşli idarecileriydi. Fuat Arna ve Nurettin Ardıçoğlu kendilerine has tavırları ile B.M.M. nin kapısı önünde arz-ı endam edince, doğrusu basın mensupları pek keyiflendiler. Zira gazetesinin adı Kudret olan bu kudretsiz partinin ateşin liderlerinden bir şeyler öğrenmek belki mümkün olacaktı. Nitekim basın mensupları hemen C.K.M.P. temsilcilerinin etrafım aldılar ve sual yağmuruna başladılar. İlk sual bir genç gazeteciden geldi. Gazeteci, mühim bir meseleye temas ediyor ve:

"— Kontenjan meselesinde ısrar ediyor musunuz?" diyordu.

Suale cevabı Fuat Arna verdi. Onlar kontenjan , eşitliğinde değil, hak eşitliğinde ısrar ediyorlardı! Bu manidar cevap gazetecilere gayri ihtiyarî, C.K.M.P. nin organı Kudrette neşredilen ve kontenjan eşitliğini savunan çarşaf çarşaf makaleleri ve beyanatı hatırlattı. Gazeteciler bıyık altından gülümsediler ve C.K.M.P. nin Kurucu Meclis hakkındaki fikirlerini yakınen bildiklerinden, Amanın bu beyanından neticeler çıkarmağa gayret göstermediler. Arna ve Ardıçoğlu B.M.M. nin kapısından içeriye girerlerken C.H.P. temsilcileri toplantıyı terke hazırlanıyorlardı. Fakat bu muvakkat bir terk oldu. Zira saat 13.30'da C.K.M.P. lilerle müşterek bir toplantıda bulunmak üzere tekrar Yediler Komisyonunda bulunacaklardı.

İçerde olanlar

Osman Köksal, Sami Küçük, Suphi Gürsoytrak, Mehmet Özgüneş, Kadri Kaplan, Kâmil Karavelioğlu ve Sezai O'Kanda: müteşekkil yedi kişilik komisyon, tasarı kendilerine tevdi edilir edilmez hemen faaliyete geçmişler ve işi tam manasıyla kurmayca planlamışlardı. İlk olarak, her biri tasarıyı ayrı ayrı tetkik ettiler, tasarı hakkında azçok fikir sahibi oldular ve sonra, evvelce hazırlanan plânın tatbikine geçtiler. Plânın ilk. maddesi istişareye dayanıyordu. Bunun için hiç zaman kaybetmeden, hemen parti temsilcilerini ve Kurucu Meclise üye gönderecek teşekkülleri davet ettiler. Davet edilen temsilcilere sâdece sualler sorulacak, mütalea beyan edilmeyecek ve böylece müzakereler bir izahat alma, bir aydınlanma mahiyetini taşıyacaktı. Nitekim öyle oldu. Cuma sabahı erkenden başlayan müzakereler bu esaslar üzerinde cereyan etti. Davetli temsilciler. Yediler Komisyonunun çeşitli suallerine muhatap oluyorlar ve bu sualleri, dışarıya aksetmek tehlikesi bahis konusu olmadığından, rahatlıkla- cevaplandırıyorlardı. Yedilerin suallerinin hemen büyük bir kısmı şu hedefi güdüyorduk Kurucu Meclis tasarısında yer alan hükümler ne şekilde millete faydalı olabilir? Anayasa tasarısının münderecatı üzerinde bir değişiklik yapılmak iktiza eder mi? Bu merkez etrafına bina edilmiş sualler parti temsilcilerinin bu husustaki fikirlerinin açıklanmasına yarıyordu. C.H.P. temsilcileri Turan Güneş ve Emin Paksüt iki saate yalan süren bu tenvir edici izahatlarında evvelâ tasarının tümü üzerinde fikir beyan ettiler, sonra partilere ayrılan kontenjan konusunda mülâhazalarda bulundular. Yediler Komisyonu ile C.H, P. liler bu meselede pek ayrı fikirlere sahip değillerdi. Bu arada bir mesele de ortaya çıkmış oluyordu. Bu, Turan Güneş ve Emin Paksütün iki saate yakın devam eden konuşmalarının bir muhasebesiydl. Tez şuydu: Partilerin v? diğer meslek teşekküllerinin Kurucu Meclise gönderecekeri üyeler hangi evsafa sahip olacaklardı? Bu, bilhassa siyasi partilerin dışında bulunan ve Kurucu Mecliste temsil edilecek meslek teşekkülleri için varitti. Şikâyet edilen bir sistemin neticesi Meclise giren Kurucu Meclis üyelerinin evsafı, elbette neticeye tesir edecekti.



Basın Temsilcileri B.M.M. önünde
Ser verdiler sır vermediler

Normal rejimin avdeti hazırlıklarıyla meşgul olacak bir teşrii organın ciddi üyelerden meydana gelmesi bir tazime idi. Yedilerce mesele mühimdi ve üzerinde durulması gerekiyordu. Üstelik bu arada bir husus ta tasarının aksayan bir tarafını ortaya koydu. Tasarının 22. maddesi, Partiler dışından Kurucu Meclise üye olacakların hiç bir partiye üye olmamaları gerektiğini derpiş ediyordu. Temsilcilerin kanaatine göre bu bir kayıtlama idi. Zira meslek teşekküllerinin pek çoğunda bulunan kalbur üstü şahıslar herhangi bir partiye mensuptular. Bu mahzurun ortadan kalkması farzdı.

Öğleden sonraki oturum daha ziyade bir partiler forumu mahiyetini arzetti. C.K.M.P. liler içerde fikirlerini beyan ederken tekrar Güneş ve Paksüt salona alındılar ve bu defa istişareler, iki parti üyeleri bir arada oldukları halde devam etti. Tabii basın mensupları bu müşterek toplantıyı, dışardan, kapının önünden takip ettiler. Kapalı kapılar arkasında cereyan eden müşterek toplantılar, mahiyeti itibariyle kontenjan meselesini halle matuftu.

Saat 13.40'da C H P. ve C.K.MP. temsilcileri bir arada Meclisin kapısında gözüktüler. Hemen foto muhabirlerinin flâşları çalışmağa başladı. Temsilciler, Meclisin kapısında durarak, foto muhabirlerinin arzuları üzerine birarada resimler çektirdiler. Gazeteciler ise, bu birarada bulunmayı hayra yordular ve hemen sual bombardımanına başladılar. Bir' gazeteci:

"— Ne o,işbirliği mi?"' dedi

Cevap C.H.P. lilerden geldi:

"— Eee, Demokrasi böyle olu..."

Sonra, bu cevabı veren 'Turan Güneş sağ kolunu Ardıçoğlunun omuzuna attı. Bu samimi hava içinde Milli Birlik Komitesine ait bir otomobile binildi ve yola koyulundu. Her ne hikmetse parti temsilcileri, içerde olup bitenler hakkında tek kelime söylemekten çekiniyorlardı. Anlaşılan Yediler, kendilerine bu hususta ricada bulunmuşlardı.

Bir Parti aranıyor

Sabahleyin başlayıp öğleden sonra biten, partiler seviyesindeki istişarelerin ilk kısmı böylece nihayete ermiş oluyordu. Halbuki, mevcut olduklarını iddia eden iki particik .daha vardı. Bunlardan birisi Sosyalist Parti, diğer ise, ismi var cismi yok Birlik Partisiydi. Her iki partiye de Milli' Birlik Komitesinin Yediler Komisyonu tarafından davetiye çıkarılmış, fakat bir türlü Sosyalist Partinin Genel Merkezini bulmak kabil olmamıştı. Nihayet bir hayırseverin, Sosyalist Parti lideri Alaettin Tiridoğlunun evinin aynı zamanda bu partinin Genel Merkezi olduğunu söylemesi üzerine derde deva bulunmuştu. İkinci parti ise pek filem bir parti olduğu için idarecileri B.M.M. nin kapıları önünde sabahın erken saatlerinden itibaren beklesmeğe başladılar. Birlik Partisi liderinin bir gazeteci oluşu basın mensuplarını bilhassa alâkadar ediyordu. Hemen, bu basın toplantıları gülünün etrafı alındı. Zaten A. İhsan Yazman Meclisin kapısı önünde aynı zamanda bir gazeteci olarak da bulunuyordu. Doğrusu bu Gazeteci Particinin anlattıkları basın mensuplarını pek keyiflendirdi. Gazete muhabirleri, 16 ilde teşkilâta bulunan, 30 bin küsür üyeli yeni parti ile pek alâkalandılar. Böylece bekleyişin acısı eğlenceli bir şekilde çıkarılıyordu. Basın mensupları hiç aralık vermeden nöbette kalmakta fayda mülâhaza ettiler.

Basının fikri

Öğleden sonra, Meclis binası önündeki kalabalık bir nebze daha azalmıştı. Fakat basın mensupları nöbete devam ediyorlardı. Onların asü bekledikleri,. kendi arkadaşlarıydı. Zira şimdiye kadar çıkanlardan bir şeyler alabilmek kabil olmamıştı. Belki meslek tesanüdü galebe çalar ve istişarî toplantıya iştirak eden gazeteciler kapıda bekleyenlere bir şeyler verirlerdi. Fakat evdeki hesap gene çarşıya uymadı. Anlaşılan temsilciler istişareler, hakkında bir şeyler söylememek için prensip kararı almışlardı. Nitekim Bülent Ecevit toplantıdan çıkar çıkmaz kendisini yakalayan bir gazeteciye her zamanki nâzik haliyle:

Bir Mülakat

Sahir Kurutluoğlu

Basın dâvalarında Türk adaletinin bir şöhretli otoritesi avukat Bahir Kurutluoğtudur. Sahir Kurutluoğlu, bütün avukatlar içinde basınla alâkalı en çok dâva alan kimsedir. Üstelik, bu dâvaların hepsi gazete aleyhine açılmış dâvalardır ve Kurutluoğlu şimdiye kadar kendisine yapılan bütün tekliflere rağmen gazeteci dâva eden bir adamın vekâletini üzerine almamıştır. Bilindiği gibi geçen devirde işin o tarafını, bugün hiç sıkılmaksızın hürriyet türküleri tegannişine kalkışan örtülü ödenek farelerinden Bülent Nuri Esen veya Burhan Apaydın gibi şahıslar deruhte etmişlerdir.

Hazırlanan Basın Kanunu hakkında, acaba bu, basın mevzuatı otoritesi ne diyor? Aşağıda, yalnız gazetecileri değil, basının siyasi rejimlerde taşıdığı önem dolayısıyla herkesin malı addedilecek kanun konusunda Sahir Kurutluoğlunun cevaplarını bulacaksınız. Şöhretli avukat, bir AKİS muhabiriyle yaptığı konuşmayı "Tabii her şeyi, tatbikat gösterecektir" diyerek bitirmiştir.

"— Yeni Basın Kanunu hakkında düşünceleriniz nedir?'

"— Kanun metni Resmi Gazete ile yayınlanmamış olduğuna göre, üzerinde kat'i olarak fikir yürütülmesi kanaatimce zor bir iş olacaktır. Duyup görebildiğim ve Anadolu Ajansı bültenlerinden takip ettiğim metinlere dayanılarak bugünkü düşünüşlerimi ifade etmek mümkün görülebilir;'**

"— Yeni Basın Kanunu hangi hükümler ve ne gibi yenilikler getirmiştir?

"— Umumî esprisi itibariyle, Basını sıkı kayıtlar altına almış bulunan 5680 sayılı Kanunu tadil eyleyen 6733 sayılı Kanunun ağır, yıpratıcı kayıtlarını ve cezalarını kaldırarak 5680 sayılı Basın Kanunu sistemine dönüşü ve bu sebeple de basına serbestiyi getirmiş bulunmaktadır. Tâdiller zaviyesinden Kanunu mütalea ettiğimiz zaman, şunları görürüz:

4. maddenin evvelce imkân verdiği müteaddit mesul müdürlerin mevkutelerde bulunabileceğine dâir hüküm kanunda yer almıştır. 5. madde de mesul müdürlerin taaddüdüne göre ve 5680 sayılı kanuna mütenazır bir şekilde ayarlanmıştır: Mesul müdürlerin hâiz olmaları icabeden şartlar 6733 sayılı kanunla değişikliğe tâbi tutulmuşta. Bunların bir kısmı yine bu kanunda bırakılmış ve tahsil mecburiyeti kanunda yer almıştır. Ancak:

a) Devlet memuru, asker veya ordu mensubu olmamak kaydı, ilmi ve mesleki mevkutelere sirayet ettirilmemiştir.

b) 6733 sayılı kanunda mesul müdürlüğe mâni teşkil eyleyen mahkûmiyetler derece itibariyle başka bir ölçüye tâbi tutulmuşken, bu kere, eski sistemde olduğu gibi hapis cezalarının asgari haddi, yâni mesul müdürlüğe mâni teşkil edecek mahkûmiyet hali 6 aydan 5 seneye çıkarılmıştır.

c) Mesul müdürlerin, bu vasıflarına mâni teşkil eyleyecek mahkûmiyetler tadadında da bâzı ilâveler görülmektedir. Ezcümle, yalancı tanıklık, yalan yere yemin, iftira, suç tasnii, resmi mercileri iğfal, müstehcen veya hayâsızca yayın, fuhşiyatı tahrikten mahkumiyet hallerinde de mesul müdürlük vasfının müртefi olacağına işaret edilmiştir.

9. madde ile, beyanname tevdii hususunda yeni bir hükümle karşı karşıya bulunmaktayız. Verilememiş addedilecek beyannamelerden dolayı tebligat icrası, noter vasıtasıyla beyannamelerin tevdii, bu yenilikler arasında görülmektedir. En mühim husus, mülkiye âmirlerinin kendilerine tevdi edilen beyannameyi kabul mecburiyetinde olduklarına, taallûk eylemektedir. Evvelce, mülkiye âmirlerine bu mecburiyet tanınmamakta idi...

13. maddede vazedilen hüküm, muhbir veya muhabirlerin kanunun 5. maddesindeki 1, 2 ve 3 numaralı kayıtlara tâbi tutulmamış olmasıdır. Bu kayıtlar:

1) Türk vatandaşı olmak, asgari lise mezunu bulunmak,

2) 21 yaşım bitirmiş olmak,

3) Türkiyede ikametgâh sahibi olmak ve devamlı oturmaktan ibaretti. Yeni kanun muhbir ve muhabirleri bu kayıtlardan azade tutmaktadır.

16. maddede yapılan tâdil ile 5680 sayılı kanunun 16. maddesi ihya edilmiş, mevkute sahiplerinin cezai mesuliyeti kaldırılmış ve eski sisteme rücû edilmiştir.

17. maddede, basın yoluyla işlenen suçlardan doğacak maddi ve mânevi zararların tazmininde Borçlar Kanunu genel bükümleri esas tutulmuş olmakla beraber, 6733 sayılı kanunla getirilen ve hiçbir vakit tatbiki mümkün olmamış bulunan "Cezaen mesul olmayan hallerde mevkute sahibine teveccüh eyleyecek tazmin hali" kaldırılarak, 17. madde eski şekilde işler bir hale getirilmiştir.

Tekzip müessesesini düzenleyen 19. madde üzerindeki tâdiller ehemmiyet arzeden bir sisteme bağlanmıştır. Cevap veya düzeltmenin muhtevasının ve seklinin tâyini hususunda Cumhuriyet Müddeiumumilerine tanınmış olan kati karar sistemi kaldırılarak bunun yerine, sulh hâkimlerinin, cevap ve düzeltmeleri tetkike selâhiyetli olmaları hükmü vazedilmiş ve buna karşı da asliye ceza mahkemesine itiraz yolu açık tutulmak suretiyle Sevap vs düzelt melerdeki keyfi tasarruflar ve gazetecilik tabiriyle, "gazete sütunlarına oturma" hali bertaraf edilmiş bulunmaktadır:

30. maddede yer almış bulunan memnuiyetler mekanına tatil ve düşme kararları ithal edilmiş, buna mukabil 6733 sayılı kanunun getirdiği ve sakıt iktidarın gizli toplantılarına taallûk eyleyen haberlerin yayılmasına imkân vermeyen kayıtlar kaldırılarak, siyasi partilerin dâima ahlâk hududu içersinde ve kanuna saygı gösteren bir teşekkül olmaları sağlanılmıştır.

Bu maddede, 6733 saydı kanunla yer almış bulu-

Fikrini söylüyor

nan 141 ve 142. maddelere müteallik mahkûmiyetlerin neticesi olarak gazete kapanmasına taallûk eyleyen hükümler de tâdile uğramış, 148 ve 163. maddelere maksut tutulmuştur. Bu maddeler cemiyet bütünlüğünü ve devletin içtimaî, iktisadi, siyasi veya hukuki temel nizamlarına, dini esas ve inançları esas tutmaya taallûk eylediğinden haklı olarak bu maddenin ithali zaruri görülmüştür.

32. madde ile, memleket ahlâkım, aile nizamını bozacak veya cürüm işlemeye teşvik veya tahrik edecek şekilde heyecan uyandıracak tafsilât İle hakiki veya hayali vakaları hikâye ve tasvir veya tersin edenler hakkında ceza tehdidi vâzeyleyen kısım da kaldırılmış bulunmaktadır. Esas itibariyle bu madde AKİS dergisi için pek de yabancı bulunmamaktadır. Sakıt iktidarın dört duvar arası eğlencelerini ve sefahat âlemlerini bu lisan ile yazmanın önüne geçmek gayesiyle tertiplenen madde derginize bâzı sıkıntılı zamanlar geçirtmiş bulunmakta idi. Bunun karşılığım, bu nevi yazıların kahramanları tarafından duyulmayan hicapla almış bulunuyordunuz.

34. maddede, bilhassa âmme vicdanını inciten ve küçük yaştaki çocukları bile gazete satışı sebebiyle mahkemeye sevkeden hüküm kaldırılmış bulunmaktadır.

Yukarda da söylediğim gibi basın rejimi yeni bir esasa göre ayarlanmış ve sıkıntılı günleri geride bırakan yeni hükümlerle memlekette şerefli vazifesini gören basın mensuplarına görecekleri daha da hayırlı vazifelerinde rahatlık sağlamış bulunmaktadır."

"— İspat hakkının ihyası hakkındaki kanun teklifi için düşünceleriniz ne olabilir?"

"— Basın Kanunu hakkındaki ihtirazi kayıtlarımı burada da tekrara mecburum. Kanunun gerek teklif şeklini, gerekse kanunlaştıktan sonraki metnini görmeden kat'i birşey söylemek zor olacaktır. Bununla beraber, gördüğümüz ve beraberce gözden geçirdiğimiz ispat hakkına taallûk eyleyen kanun, Ceza Kanunumuzun 481. maddesinde yer almış bulunan isbata müteallik hususları sinesinde toplamış ve bu maddenin ihtiva eylediği hükümlerden ayrı ve yepyeni bir esası da kanunlaşmak yoluna koymuştur. Bu hüküm, isnat edilen fiilin isbatında kamu yararı bulunduğuna mahkemece karar verilebileceğidir. Esas itibariyle basın dâvalarında ön plânda tutulacak husus şahsi men--aatle âmme menfaatinin tâyin ve tercihi olduğuna göre, ispat hakkı zaviyesinden böyle bir ölçüye tablatiyle ihtiyaç hissedilecekti. Çıkacak kanunda bu hükmün yer alması hususi kastın mevcudiyeti kadar ehemmiyetli olduğu kanaatindeyim.

Basın hürriyeti, şahısların hususi hayatına müdahale hakkını bahşetmez. Bu sahada şahsın menfaati cemiyetin menfaatine tercih edilmiştir. Ancak, bir şahıs siyasi hayata karıştığı zaman, basının vazifesi burada başlar. Bu sahada basının müdahalesini meşru kılan sebep, zedelenmiş siyasî bir faaliyetin mevcudiyetinden doğar. Topluluğun, kendisini idare eden veya siyasi hayata müessir olan şahısların kendi itimadına lâyık olup olmadığını öğrenmek ve bilmek en tabii haklarından biridir. Demokratik bir devlette umumi menfaati alâkadar eden bir mesele üzerine dikkati toplamak ve bu mesele hakkında izahat istemek basının vazifesidir. Bu vesile ile şahsiyet zarara mâruz kalsa bile, bu zarar basının vazifesini bertaraf eyleyemez ve bu zarardan basına bir mesuliyet teveccüh etmez. Bu itibarla maddeye ithal edilen ve mahkemenin takdirine bırakılan isbatın kamu yararına bulunması hali basının bu vazifesine ve bu vazifenin neticesi olan mesuliyetsizliğine taallûk ettiğinden, memnuniyetle karşılanması lâzımgelen yepyeni bir hukuk müessesesi olarak karşımıza çıkmış bulunuyor.



Sahir Kurutluoğlu
Tecrübeli hukukçu

Kanunun getirdiği diğer hükümler isbatın şekline ve usûlüne taallûk eylemektedir. Bunların içerisinde hususiyet arzeden kısım, "İspat talebi, müşteki özel bir soruşturma veya yargılama usûlüne tâbi veya başka bir mercide yargılanması gereken bir kimse olsa dahi, hakaret dâvasına bakan mahkemece kabul ve tetkik olunur" hükmüdür. Bu kaide ile yanlış olarak tesis edilmiş bulunan ve basın âlemimizde uzun zamandır mevcut olan bir ispat hakkını ortadan kaldırmış bulunan tevhid-i içtihat kararı bertaraf edilmektedir.

İspat Hakkı Kanunu ile, âmme hizmetini ifada ve siyasi faaliyetlerdeki iddiada açıklığı, dürüstlüğü ve ahlâklılığı yerleştirmek ve basına bu hakkın istimaliyle daha anlayışlı bir istikamet çizmek mümkün olacağı kanaatindeyim."

"— Vallahi, bir şeyler söylemek yerinde olur mu bilmem? Zaten tamamen istişari mahiyette konuştuk. Üstelik bu o kadar serbest oldu ki, izah etmek güç ve belki de mahzurla **dur"** dedi.

Sonra bu konuda gazetecilerin piri sayılan Burhan Feleki salık verdi. Ne var ki Burhan Felek de âdeti hilâfına bu defa az konuşmakta fayda görüyordu. İçeriye girmişler, oturmuşlar, sohbet etmişlerdi, başka bir şey yoktu.

Basın mensupları başlarını iki yana sallıyarak talihsizliklerine yandılar. Fakat nasıl olsa Yedilerin müzakeresi devam edecekti.

Basın temsilcileri **saat** 15'de B.M.M. ne geldiler. Ankaradan Bülent Ecevit, Altan Öymen; İstanbuldan Burhan Felek, Mustafa Yücel, Kadri Kayabal, Hayri Alpar ve Şemsi Kuseyri, Temsilciler heyetini teşkil ediyordu. Hep birlikte dönerkapıdan girdiler ve önce sabık Başbakanın Meclis müzakerelerini takip ettiği salona alındılar. Salon Louis XV stilinde tefriş edilmişti. Koltuklar etrafa gelişigüzel serpiştirilmişti. Zaten salonda, göz dolduran tek eşya da bu nadide koltuklardı. Salonun tam ortasında, gene koltuklar stilinde bir orta masası bulunuyordu. Basın temsilcileri hemen koltuklara gömüldüler ve beklemeğe koyuldular. Koltuklar bir hayli rahattı. Bu rahatlık Burhan Felekin hoşuna gitmiş olmalı ki merak ettiği bir şeyi arkadaşlarına sordu:

"— Acaba Başbakan Menderes hangi koltukta otururdu?"

Muzip arkadaşları cevabı yapıştırdılar:

"— Sizin oturduğunuz koltukta Burhan Bey" dediler.

Bu cevap Felekin, netameli koltuktan bir anda ayağa fırlamasına sebep oldu. Anlaşılan bu koltuk Yassıadaya giden yolun başındaki ilk dinlenme mahalli idi.

Gazetecilerin bekleyişi pek uzun Sürmedi. Bir müddet sonra kabul salonuna alındılar. Burada da hemen hemen aynı mobilya vardı. Bu salonun diğer salondan tek farkı, daha intizamlı oluşuydu. Ortadaki iki mermer masanın etrafına koltuklar yerleştirilmişti. Masalardan birinin tam karşıya isabet eden uç kısmında Sezai O'Kan bulunuyordu. Sağında Osman Köksal vardı. Onun yanında Milli Birlik Komitesinin güleç üyesi Suphi Gürsoytrak yer almıştı. Daha sağda ise Kadri Kaplan ve Yediler Komisyonunun diğer üyeleri oturuyorlardı. Yediler, basın temsilcilerini ayakta ve çok samimi bir şekilde karşıladılar. Hatır sorma faslım müteakip masaların etrafına geçildi ve önce havadan sudan konuşulmağa başlandı. Bu arada basın mensuplarına içi likörlü nefis fondanlar ikram edildi. Ağızlar tatlanınca esas meseleye geçildi. Basın mensuplarının temsilcileri koltuklarında doğruldular ve pembe karton kaplı tasarıyı önlerine aşarak müzakerelere başladılar. Müzakereler evvelâ Kurucu Meclis tasarısı üzerinde cereyan etti. Daha sonra iş, basının meselelerine intikal etti. Basın mensuplarının temsilcileri meseleleri büyük bir rahatlık içinde ortaya koydular ve yaralara neşter vurdular. Yediler Komisyonu, sâdece dinlemekle iktifa etti.

Toplantının gazeteciler seviyesindeki kısmı iki saate yakın bir zaman aldı. Basın mensuplarının temsilcileri B.M.M. ni terk ederlerken, huzur içindeydiler. Geride kalanlar da bu istişarî toplantılardan pek faydalı notlar almışlardı. Bu notlan siyasi parti temsilcilerinin notlarıyla birleştirecekler ve tasarının üzerine **bir** kere daha fakat daha vukufla eğileceklerdi. Asıl olan, Kurucu **Meclis** öntasarısının memleket gerçeklerine uygun revizyondan geçtikten sonra süratle kanunlaşması ve Meclisin faaliyete geçmesiydi. **M.B.K.** bu **işin** hata kaldırır tarafı bulunmadığına inanıyor, onun için ince eleyip **sık** dokuyordu.

Sohbetseverler

Basın mensuplarını, mukarrer kurmayca plân mucibince Üniversite öğretim üyelerinin temsilcileri takip ettiler. Ne var ki onların Meclis binası içindeki misafirlikleri pek kısa sürdü. Saatlerin 15.551 gösterdiği sıralarda içeriye giren Üniversite



Üniversite temsilcileri B.M.M. önünde
Sohbetsever ilim adamları

Vay Benim Köse Sakalım!

Bilinmez, bu C.H.P. ***nin*** *talihi midir, yoksa talihsizliği* ***mi?*** *Sebep, meyvalı ağacın daima taşlanması mıdır,yoksa bu partinin memlekette temsil ettiği büyük kuvvet midir? Ama ne olursa,* ***C.H.P.*** *yi kötüleme kupesinde olanlar ve* ***onun*** *üstüne binerek iktidara tırmanmaya kalkışanlar her hâdisede C.H.P. üslerine yıkacak* ***bir suç*** *bulurlar.*

Bu durum nihayet, dünyada akla gelebilecek bütün komikliklerin en güzelini meydana çıkarmıştır. Bir yeni partinin kuruluş hazırlıkları, gayreti vardı ya.. **Hani, s***onradan suya düşen bir hazırlık, bir gayret.. Aşağıda bununla alâkalı olarak* ***bir*** *yandan D.P. organı Havadis ile D.P. nin ıskatçı adayı C.K.M.P.* ***nin*** *organı Kudrette, diğer tarafta basyazarıyla bir fıkra yazarı yeni partinin heveskârı bulunan Öncüde çıkan dehşetengiz tefsirlerden parlak numuneler bulacaksınız.*

Yeni partiyi C.H.P. mi destekliyor ? İnönü yeni bir **parti** kurulmasının memleket için hayırlı olacağını bu teşebbüsten evvel bâzı kuruculara bildirmiş.

Yeni bir **siyasî** partinin kuruluş hazırlıkları ile ilgili çalışmaların akisleri devam etmektedir. Kurucular arasında münfesih Hürriyet Partisi mensuplarından bazı kimselerle fikir ve icraatlariyle C. H. P. yi destekliyen **bir** kısım profesörlerin bulunması nazarı dikkati çekmektedir.

İnönü'nün bu cevabından da anlaşıldığı üzere C. H. P. çevreleri **yeni bir** partinin kurulmasından memnun gözüküyorlar. Hatırlarda olduğu üzere **C.H.P.** çevreleri, yeni **bir** partinin kurulması mevzua üzerinde **uzun** zamandanberi ısrarla durmakta idiler.

22 Kasım 1960 tarihli "Dünya" gazetesinde, başyazar Falih Rıfkı Atay da C.H.P. çevrelerindeki **Parti** kurdurma arzusuna tercüman olan bir başyazısında, Demokrat Partililerin reylerinin, Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisine gitmesini önlemek için yeni bir parti kurdurulmasını en uygun yol olarak gördüğünü açıklamıştı.

C.H.P. li organların bu yeni partiye hep bir ağızdan alkış tutmalarından bu memnuniyeti anlamak pek kolaydır. Bir taraftan bu yeni partiyi alkışlayanların C.K.M.P. yi taşlamaktan da geri kalmamaları niyetlerini ortaya koyan diğer dikkate şayan bir tezahürdür.

Yeni kurulacak partinin esas nüvesini, yani tüzüğünü hazırlıyan C.H.P. li bir - iki Profesör, **Kurucuları» Hürriyet Partisinden C.H.P. ye transfer etmiş bir sürü profesyonel politikacı.**

Çok partili hayat, garplı demok rasi falan derken, rahmetli Ali Rana Tarhan'ın C.H.P. himayesindeki "MÜSTAKİL GURUP" komedyasını tekrar oynıyacağız galiba!

(Kudretten)

Partinin nizamnamesini, üç C.H.P. âşıkı genç hazırlayıvermiş. "— Program?.." "— Program arkadan gelsin!" Sonra kurucuların C.H.P. ye sempatisi de varmış. Ayrıca kurucular arasında öylelerinin adı geçiyor ki; bunlardan biri önce C.H.P. li, sonra D.P. li sonra Hür. Hür. P. li sonra gene C.H.P. li olmuş "Şimdi sıra yenisinde" diyormuş.

"Peki ötekiler, kim onlar, çok mu meşhur, muteber?". Bilen yok biri yeni başyazar, öteki Doçent, beriki, o da Doçent. Maksat muvazene kurmak. 1 doçent + 1 yazar +3 eski C.H.P. li + 5 yeni C.H.P. li + 4 kayıtsız C.H.P. li + 3 muhabir + 4 gazete = 3 üncü büyük parti.

İktidara göz koyan ve her nasılsa kendisini bu makama lâyık ve namzet gören Cumhuriyet Halk Partisi tecrübesiz ve mühimsenmiyecek bir rakibi memnuniyetle karşıladığını açıklamakla niyetini ve içyüzünü bir kere edaha ortaya koydu.

Bir iktidara karşı muhalefet saflarında mevzi aldığı zaman sırf bu sıfatından dolayı Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisini destekliyen gazeteler ve yazarlar, şimdi başarısız bir parti teşebbüsünü mal bulmuş mağribi gibi C.K.M.P. ye tercih ettiklerini ve politikayı C.H.P. ile yeni kurulmak istenen parti arasında taksim etmek suretiyle muvazene kurmaya yeltendiklerini göstermişlerdir.

(Havadisten)

*C**H.P.*** **nin aydınlar kanadını temsil ettiği söylenen bu genç yazarın yeni kurulacak bir partinin evhamıyla bu kadar meşgul olmasını anlıyoruz. Çünkü bu devrimci genç yazar, aydınlar tarafından kurulacak, itibarlı yeni bir partiye katiyen taraftar olmadığını bildirmiştir. Kendisinin gerici bir parti ile karşı karşıya kalmayı tercih ettiğini daha önce başka bir yazısında okumuştuk.**

Halk Partisi Genel Merkezinden, bir parti kurulda diye sağa, sola haberler uçurulup, ortalık tahsis edilmek suretiyle, yapılan tadil teklifleri öldürülmek istendi. Dünkü Ulus'un .baş yazısında, parti olayının taktimi ibretle okunmaya değer, Açıkça biz koltuğa oturmadan, böyle bir şeye gidilemez denmiştir. Sayın İnönü hasta yatağından telâşla kaldırılmış, gerçekte hazırlanan basın mizanseni, söyledikleri sözü ile politik bir tehdittir. "Cesaretli bir hamle", neden cesaret oluyor? bu yurtta demokrasi kendilerinin emeli değilmidir? Demokrasi çok partili rejim ise, bu parti kurma neden cesaret oluyor? Yoksa, ancak kendilerinin tas vip edecekleri kimselerin mi bir parti kurabileceğin söylemek İstiyorlar? Tehlike nereden, kimden geliyor, bunu açıklamak tarihi sorumlulukları icabıdır.

(öncüden)

temsilciler heyeti bir müddet sonra dışarı çıktı. Esbâb-ı mucibe, henüz tasarıyı lâyıkiyle tetkik etmemiş olmalarıydı. Başkenti sisli kıs aksamlarından biri sararken, paltolarının yakalarını kaldırmış ilim adamları Meclisten ayrıldılar ve hemen karşıda bulunan Ankara Palasa girdiler. Ankara Palasın son devrin siyasi hâdiselerine şahit olmuş emektar salonu bu defa ilim adamlarını kabul ediyordu. Üyeler, salonda sol kısımdaki koltuklara yerleştiler ve sohbete daldılar. Tabii konu Kurucu Meclisti. Fakat bu sohbet pek kısa sürdü. Zira Meclis önünde nöbet tutan basın mensupları soluğu Ankara Palas salonlarında aldılar. Hemen heyetin etrafı kuşatıldı. Temsilci heyet Fikret Narter, Sait Kuran, Vahit Turhan ve Fehim Fırat
tan müteşekkildi. Basın mensupları. Üniversitenin başlarım karşılarında bulunca, Kurucu Meclis meselesini bir kenara bıraktılar ve meşhur 1471er hikâyesine temas ettiler. Fakat ilim adamları pek temkinliydiler. Sualleri büyük bir ustalıkla, suya sabuna dokundurmadan cevaplandırmasını biliyorlardı. Fakat basın mensupları bu inat karşısında yılmadılar. İlk sual AKİS muhabirinden geldi. Gazeteci Üniversitedeki son tasfiye hareketini bahis konusu ediyor ve:

"— Kararın tashihinden ümitvar mısınız?" diyordu.

Sual Nartere tevcih edilmiş olmasına rağmen, cevabı Vahit Turhan verdi. Turhanın cevabı sâdece bir "Evet" den ibaret oldu. Bu kısa cevap gazetecilerin hoşuna gitmiş olmalı ki sualler biribirini kovaladı:

"— Sıddık Sami ile aynı görüşte olmadığınıza göre, kendisi herhalde ümitsiz demektir?"

"— Hayır, bu gayri sıhhi bir haber. Kendisiyle hiç bir fikir ihtilâfım yoktur".

"— Sıddık Sami muhbirler için alçaklar.demiştir. Bugün için bu şahıslar Üniversite içinde bulunduklarına göre..."

Sözün tam burasında Vahit Turhan gayet heyecanlı bir şekilde müdahale etti:

"— Üniversite bu mevzuun tahkikini yapamaz".

Anlaşılan gazetecinin suali Vahit Turhanı pek sinirlendirmişti. Böylece, Üniversite meselesine artık temas edilmemesi gerekiyordu. Nitekim muhabirler de öyle yaptılar. Bir gazeteci, konuyu değiştirmek için Fikret Narterin koltuğunun arkasından doğru:

"— Teşekkül edecek Kurucu Meclis halkın itimadım kazanabilecek mi?" dedi.



Ekrem Alican
Dikenli yolun başında

Fikret Narter mütebessim bir eda ile arkasına hafifçe meyletti ve:

"— O, yapacağı işlere bağlı. Fakat itimat kazanması elzemdir" şeklinde cevap verdi.

Gazeteciler bundan sonra Narter! sıkıştırmağa başladılar. İçeride neler konuşulmuştu? Üniversitenin tasarı karşısında tutumu ne idi? Bütün bu sualleri Narter cevaplandıramadı. Zira henüz tasarıyı lâyıkiyle tetkik etmemişti. Muhabirler cevabı mâkul buldular ve hocaları rahat bıraktılar.

Ertesi gün, Profesörler işe yorgun başladılar. Zira akşam tasarıyı tetkik ettikleri ve müşaverelerde bulundukları için tam manasıyla uyku uyuyamamışlardı. Sabah ta erkenden kalktılar ve Meclisin yolunu tuttular. Meclisin dönerkapısından içeriye girdiklerinde saat 10'du. Üniversite temsilcileri diğer misafirlere gösterilen İkrama mazhar oldular. Onlar da aynı salonlara alındılar. Bir müddet dinlendiler, sonra istişare salonuna davet edilerek müzakerelere giriştiler. Bu çalışma safhası saat 12'ye kadar sürdü. 12'de Meclisi terkeden temsilciler, doğru Ankara Palasın restoranına yöneldiler. Doğrusu, karınları pek acıkmıştı. Hemen masalara oturdular ve yemeğe başladılar. İçlerinde en neşelisi Fikret Narterdi. Fakat burada da rahat edemediler.. Zira gene gazeteciler haberi almış ve temsilcileri yemekte bastırmışlardı. Gene aynı minval üzere suallere başlandı. Tabii suallerin hepsi Kurucu Meclisle alâkalıydı. Fakat bütün suallere Narter kibar haliyle aynı cevabı verdi. Bu cevap şuydu:

"— Konuştuklarımızı söyleyemeyiz. Sâdece hasbıhal ettik".

Anlaşılan onlar da diğer temsilciler gibi prensip kararma riayet ediyorlardı. Bu arada Narter AKİS'çiyi gazeteciler arasından seçti ve:

"— Geçen sayınızda sırtımdaki paltoyu ince yazmışsınız. Halbuki kaimdi" seklinde takıldı.

Yemek neşeli bir hava içinde nihayete ererken, neşeli Narter kavununun üzerine seker ekmekle meşguldü. Üyeler o aksam İstanbula hareket ediyorlardı.

Yılbaşı hediyesi

Haftanın sonundaki gün, basın mensuplarının B.M.M kapılarına müteveccihin alâkası mükâfatım gördü: Saatlerin 18'i gösterdiği sıralarda, B.M.M. nin dönerkapısı hafif hafif döndü ve gazetecilerin yalandan tanıdıkları bir albay dışarı çıktı. Albay, Sezai O'Kandı. Gazeteciler albayın etrafım aldılar.

Sezai O'Kan basın mensuplarım kısaca süzdü ve pek girizgâha lüzum görmeden izahata girişti. Çalışmalar bu hafta başında ikmal edilecek ve önümüzdeki pazartesi M.B.K ne getirilip süratle kanunlaşacak ve mukarrer müddet olan 22 gün sonra Kurucu Meclis teşekkül edecekti. Albay izahatım gülerek şöyle tamamladı:

"— Biz millete bir yılbaşı hediyesi hazırlıyoruz. Bu, 2 Ocakta faaliyete başlıyacak olan Kurucu Meclistin."

Demokrasi

Ocakbaşı sohbetleri

(Kapaktaki Politikacı)

Lâcivert elbiseli adam lüks ye rahat Bakan koltuğuna biraz daha yaslandıktan sonra cevap verdi:

"— Vallahi, simdi tam olarak bilemem ama, bu düşünce İhtilâlden hemen birkaç gün sonra revaç' bul-

du. Bütün arkadaşlar aynı fikirdeydik. Konuştuk, görü§tük, ama ortada bundan başka bir şey yoktu"

Sonra Bakan koltuğundan öne doğru eğilerek muhatabına sordu:

"- Peki, siz Üçüncü bir Partinin kurulması taraflısı değil misiniz?"

Muhatabı, dudaklarını bükerek biraz düşündü» Daha doğrusu düşünür gibi yaptı ve şu cevabı verdi:

"- Tabii taraftarım. Böyle, bir parti ortada muvazene unsuru olabilir."

Hâdise, bu haftanın ortasında birgün, Maliye Bakanının makam o--dasında cereyan ediyordu. Bakan Koltuğunda hafifçe geriye yaslanmış adam. Ekrem Alicandı. Karşısında, sözlerini kesmeden dinliyen gazeteciye düşüncelerini anlatıyordu. Fakat daha evvel söylediklerinden farklı şeyler söylemiyordu. Böyle bir partiye taraftardı. Bu C.H.P. ile C.K.M.P. arasında katalizör vazifesi görecekti Ancak, partinin kurulması oldukça uzun mesaiye ihtiyaç göstermekteydi Bu da şimdilik bir ihzari çalışma olarak yapılıyordu. Alican devam etti:

" —Bakın ben, 12 senelik politik hayatımda daima şahıslarla uğraşmanın fikirlerin ötesine çıkıp şahsiyat yapmanın, aleyhinde bulundum. Galiba böyle bir şey de yapmadım. Ne onunla ne bununla bir alıp vereceğim oldu. Ben bir fikri savunurken karşımdaki gelir, bu fikrin yanlış olduğunu, kendisininkinin doğru olduğunu söyliyebilir. Böyle bir mücadeleyi her zaman kabul eder ve mubah görürüm."

Maliye Bakanı bu arada ceketimin sağ cebinden bir Yenice paketi çıkardı, içinden bir sigara alıp yaktı, İki nefes çektikten sonra, Üçüncü Partinin nasıl bir parti olması lâzım geldiğini izaha başladı:

"— İşte, bir Üçüncü Parti kurulur ve şimdiye kadar maalesef olagelen politik çekişmelerin dışında kalır re fikirleri ön plâna alıp şahıslarla meşguliyeti kir tarafa bırakırsa ve programıyla tüzüğü, en mühimi parti ileri gelenlerinin düşünceleri söylediğim gibi atarsa, elbette bu partiye girecek ve fiilen çalışaca-

Sigarasından bir nefes daha aldıktan sonra gülümsedi Biraz daha Öne eğilip:

"— İşin esasını isterseniz, ben, evime dönmeyi bütün bunlara tercih ederim. Ama memleket realiteleri bizi buraya kadar sürüklüyor. İhtilâl Hükümetinin bir üyesi oluşumun sebebi de budur zaten" dedi.

Hakikaten, geride bıraktığımız hafta bütün nazarların Ekrem Alicanın üzerinde toplanmasına sebep olan "Yeni Parti" meselesi, saçları kır Maliye Bakanını bir bayii meşgul etmişti. İhtilâlin ikinci gününden itibaren bu fikrin etrafında toplanılmaya başlamıştı. Üçüncü Partiyi ilk düşünenler eski Hür. P. lilerdi. Vapuru kaçırdıklarını söylüyorlar ve Hür P. nin ayakta kalmamış olmasına yanıyorlardı. Hür. P. ayakta bulunsaydı çok şey kazanacaktı. Böyle düşünenlerin başında, eski Hür. F. milletvekillerinden Raif Aybar ile Ziyad Ebüzziya geliyordu. Ay bar bir müddet için politika hayatından çekilmiş, ama şimdi böyle bir fırsat çıkınca tekrar ortaya atılmıştı, tik görüşmeler bir ocakbaşı sohbetinden öteye gitmedi. Eski Hür. P. liler, D.P. liler ve hattâ bâzı CHP. liler bir araya geldiklerinde Üçüncü Parti fikrini tartışmaya başladılar. Beraber oldukları fikir C.K.M.P. nin ikinci büyük parti haline gelmesi ihtimali ve bunun ortaya çıkardığı tehlikeydi. Bu tehlike C.K.MP. nin seçimleri kazanabileceği fikrinden doğmuyordu. Parti ileri gelenlerinin daha birinci günden itibaren giriştikleri faaliyetin istikameti endişe vericiydi. Hele meşhur Kudret neşir hayatına atıldıktan sonra mesele adamakıllı ortaya çıkmış ve C.K.MP. ileri gelenlerinin, mesailerini bir tek noktaya teksif ettikleri kolayca müşahede edilmişti. Ortada bir kitle vardı. Bunlar, peşlerinde gittikleri şahısların çü-



Raif Aybar
Perde arkasındakilerden

rüklüğünü, kendilerini aldattıklarını hâdiselerle anlamış Ve şaşkına dönmüşlerdi. İşte bu şaşkın ördekleri -C.K.M.P. lilerin tabiriyle avlamak için öyle mermi harcamağa filân da lüzum yoktu. Bir iki kurusıkı endaht, ortada dolaşanları avuçlarının içine düşürecekti. Bu oyların kendi taraflarına akması için C.K.M.P. lilerin her türlü fedakârlığı yapacakları ortadaydı. Tâviz Üzerine tâviz veriliyordu. Hiç bir şeyden kaçınılmıyordu. Hal böyle olunca, milletin sağduyusuna ne kadar güvenilirse güvenilsin, başıboş oyların bir kısmının akacağı muhakkaktı. İşte . bu fikir ocakbaşlarında pek revaç buldu. Herkes bunun etrafında birleşiyordu. Zaten bu, aklı başında herkesin gördüğü bir dertti. Bunu farketmek için D.P. li, Hür. P. li, C.H.P. li olmaya lüzum yoktu. Ama, bunun yanında, gönüllerdeki aslan elbette az da olsa ol oynuyordu!

İlk teşebbüsler

İşi kuvveden, fiile çıkarmak için ilk önce. bütün eski Hür. P. lilerin kapısı çalındı ve kendileri yeni kurulacak partiye davet olundu. Eski Hür. P. liler üç sınıftı. Bir kısmı kendilerini Menderese dolgun ücretlerle satmışlardı. Onlar üzerinde pek durulmadı. Zira bunlar bir handikap teşkil edecekti. İkinci bir sınıf açıkta bekliyordu. Raif Aybar, Ekrem Alican, Ziyad Ebüzziya, Enver Adakan, Hasan Kangal ve denizaşırı lider Aydın Yalçın bunlar arasındaydı. Açıkta bekleyenler teşebbüsü sâdece benimsemediler, faaliyete de geçtiler. Gayeleri üçüncü bir eski Hür. P. l, sınıfı, CHP. ne katılmış bulunanları celbetmek, aralarına almaktı. Bu gayretlerinde, Kasım Güleki kendilerine yaman bir yardımcı buldular.

Alican ve arkadaşları da, Kasım Gülek da CH.P. ne katılmış, ö saflarda canla başla çalışan eski Hür. P. lileri tamamile başka başka sebeplerle yerlerinden etmek isliyorlardı. Kasım Gülek için bu, bir hizip meselesiydi. Alican ve arkadaşları ise Turan Güneşsiz, Enver Gürelisiz, Fevzi ûtfi Karaosmanoğlusuz, Emin Pak sütsüz. Cihat Baban sız ve onlar gibi CHP. ne katılmış diğer Hür. P. lilersiz bi yeni Hür P. nin kurulamayacağını görmüşlerdi. Bu vüzden. Üçüncü Parti müteşebbisleri tatlı sözlerle bu şahısları kendilerine çekmeye çalışırlarken. Gülek ve taraftarları acı sözlerle onları partilerinden uzaklaştırmaya bakıyorlardı.

Ama eski Hür. P. liler, çok samimi, çok candan, çok inanmış C H . P , liler olarak dayandılar. Partilerine

sıkı sıkıya bağlıydılar ve C.H.P. nde bu teşekkülün umdelerine bağlılıkları, yakından tanıdıktan sonra büsbütün beğendikleri lidere inandıklarından dolayı kalıyorlardı. Bir Turan Güneşin, bir Emin Paksütün otuz yıllık C H P. liden zerrece farkları yoktu ve siyasî hayatlarını orada tamamlamak niyetindeydiler. Bu zaviyeden, şahsi gayelerle partiyi bölme peşinde koşan bir takım sözüm ona C.H.P. lilerden çok 'daha C H P. liydiler. Kendilerini partiden dışarı itme gayretleri karşısında üzüldüler ama kırılmadılar. Zaten hakiki karakterlerini anlamış bulunan dürüst C H P. liler de onlara karşı sıcak yakınlık gösteriyorlardı. Bu yüzden, dışardan ve eski arkadaşlarından gelen teklifleri tereddütsüz reddettiler. Hem, kendilerini bir "profesyonel parti kurma ekibi" mi zannediyorlardı? Yâni, ne zaman bir parti kurulacak olsa onlara mı gelinecekti? D.P. devrinin anormal şartları kendilerini parti değiştirme zorunda bırakmıştı. Ama o günler geride kalmıştı. Şimdi, sâdece birer C H P. liydiler ve öyle kalacaklardı.

Bunun üzerine Üçüncü Parti müteşebbislerinin çalışma istikameti değişti. Bu sırada aralarından bazıları, maalesef, kestirme yolu açıkgözlük saymaya başlamışlar ve başka destekler aramaya koyulmuşlardı. Bir takım hırslar da bu arada kendisini belli etmeye başlamıştı. Takım değişti, fakat gayret eksümedi.

Lider kim?.

Ocakbaşı sohbetlerinin bir müddet sonra konusu yavaş yavaş genişledi. Şimdi kaneva kurulmuş, lider aranıyordu. Lider yaşlı olmamalıydı. Lider dinamik olmalı ve hakikaten ilerde partinin kuruluş fikirlerinin dışına çıkmamalıydı. Eski' Hür. P. lilerin akıllarına ilk gelen isim Ekrem Alican oldu. "Alican fikri", Aybar ve Aydın Yalçından doğup genişledi. Kır saçlı, sakin politikacı gerek D.P. devrinde, gerek Hür. P. içindeyken geniş sempati toplamış bir adamdı. Adı hiç bir dedikoduya karışmamıştı. Üstelik İhtilâl Hükümetinin sayılı Bakanlarındandı. Bu bakımdan da hayli avantajlı sayılır dı. Alicana mesele, gene bir ocakbaşı sohbetinde açıldı. Ancak teklifi, kır saçlı politikacı ihtiyatla karşıladı. Hesabına göre, evvelâ helva yapılmalıydı. Sonra kaşıklaması kolay olacaktı. Ancak şart, helvanın malzemesinin iyi olması ve dibinin tutmamasıydı. Yeni parti, yeni isimlerden ve yıpranmamış politikacılardan teşekkül edecekti.

Ocakbaşı sohbetlerini duvarların arasından çıkaran ilk adam Enver Adakan oldu. En eski Demokrat, sonra Hür. P. li politikacı İstanbulda temaslara başladı. İhzarî çalışmalan ve hazırlık safhasını üzerine aldığı yeni partinin malzemesini toplamağa koyuldu. Elde bir kere eski Hür. P. liler vardı. Adakan C.H.P. ne intisap etmiş parti arkadaşlarına yeniden başvurdu. Mesele hallolunduğuna, mücadele edilen şer kuvveti yıkıldığına göre, C.H.P. den ayrılabilirler ve aynı çatı altında toplanabilirlerdi. Bir Orhan Köprülü ile, bir İbrahim Öktem ile görüşüldü. Ancak, Adakanın düşünceleri öyle hemen tahakkuk edecek cinsten değildi. Nitekim kendisi de, yaptığı temaslar sonunda bunu anladı, öyle ki, geçen haftanın ortasında İbrahim öktemle Fevzi Lûtfi Karaosmanoğlu, Ekrem Alicanı evinde ziyaret ettiklerinde pek çok kimse Adakan gibi düşünmüş, eski Hür. P. lilerin yeniden bir çatı altında toplanacağı zehabına kapılmıştı. Ama ne Karaosmanoğlu, ne de öktem bu fikirde idi. C H P. içinde, kalmayı tercih ediyorlar ve bunu açıklamaktan çekinmiyorlardı. İşte bundan ötürüdür ki gazetelerde ziyaretleri dolayısıyla yakıştırılan haberleri iki politikacı, zaman, kaybetmeden yalanladılar ve niyetlerinin C.H.P. içinde kalmak olduğunu açıkladılar.



Fevzi Lüfi Karaosmanoğlu
Akıl biraz da yaştadır



İbrahim Öktem
Hayal peşinde koşmuyor

Adakanın, temasları sırasında karşılaştığı güçlüklerden biri de Alicanın tam manasıyla vaziyet almaması ve yeni kurulacak partide şu veya bu şekilde vazife alacağım belirtmemesiydi. Bâzı kimseler, "işin içinde Alican varsa, biz de varız" demişlerdi Adakan bunun için Alicana tekrar müracaat etti. Maliye Bakanının cevabı enteresandı:

"— Siz, ben varmışım gibi hareket edin. Benim söylediğim şartlar tahakkuk ettiği takdirde elbette ki aranızda olacağım."

Gerçi, gene kendi ifadesine göre Alican, istenilen şartların tahakkuk edeceğine, kurucuların istenilen evsafta adamlar olacağına inanıyordu. Ama ne olur ne olmaz, gene de tedbirli davranmayı uygun bulmuştu.

Bidayette yeni parti için düşünülen lider hakikaten Alican oldu. Bilhassa eski Hür. P. lilerin fikri bunun etrafında sıkı sıkıya birleşmişti. Aydın Yalçın - Fikret Ekinci ikilisi, lider hususunda beraberdiler. Ama işin içine Hükümette bulunan ve samimiyetle böyle bir partinin kurulmasını arzulayan bâzı isimler karışınca işler biraz değişti. İhtilâl Hükümetinin birçok Bakanı yeni bir parti taraftarıydı. Aşağı yukarı diğerleriyle aynı fikir etrafında ve aynı gerekçelerle böyle bir partinin doğmasını ve fakat sağlam temeller üzerine bina edilmesini istiyorlardı. Temellerden birisi ise partinin lideri

olacaktı. Bu şahıs kim olabilirdi?

Doğrusu istenirse Sarperler, Artüsler, Aşkınlar "Alican fikri" üzerinde' durmamış değillerdi. Ama ne olursa olsun, kır saçlı, bilgili ve hattâ politika hayatında iyi imtihanlar vermiş Maliye Bakanının başı çekebileceğinde mütereddittiler, Öyleyse bir başkasını bulmak, lider vasıfları daha kuvvetli bir başka politikacıyı ortaya çıkarmak gerekiyordu. Bu da, şu sıralarda kolay değildi.

Kaldı ki bütün Bakanlar, yeni bir partiye tisap ettikleri takdirde istifa etmeleri gerektiğini biliyorlardı. Buna aralarında karar da vermişlerdi. Ancak ortada bir parti olmadığına göre tekkeyi biraz daha beklemek, sonra çorbayı içmek lâzımdı.

Bir Bakan

İşte bütün bunlardan' dolayıdır ki geniş ve iyi tefriş edilmiş odasında sessiz sedasız çalışan, öyle pek fazla konuşmayan Maliye Bakanı Ekrem Alican, bu hafta içinde en fazla lâfı edilen adam oldu. Alican, İhtilâl Hükümetinin sağlam Bakanlarındar biriydi. İhtilâlin hemen peşinden kabineye alınan ve bir daha affedilmeyen Maliye Bakanı hakikaten İşinin ehliydi. Üstelik iktisat prensipleri diğer ihtilâlcilerinkine uyuyordu. Geri kalmış, bir memlekette, sakıt iktidarın devamlı enflâsyonist politikasını tasvip etmemekteydi. Bakanlığa geldikten sonra alelacele yeni tedbirler alarak bir istikrar politikasının yerleşmesi için çalışmağa başladı.

Alicanın Maliye Bakanlığına tâyini hakikaten pek enteresandı. Hele ak saçlı maliyecinin teklifi ilk agizda reddetmesi, mizacına kelimesi Kelimesine uyuyordu.

İhtilâlin yapıldığı geceydi. Saatler 23'ü gösterirken Alicanın Küçükesattaki evinin kapısı çalındı. Doğrusu o saatte zilin çalınması pek hayra alâmet sayılacak şeylerden değildi. Hele, bir ihtilâlin ilk gecesi!.. Üstelik kapıyı çalan, genç bir subaydı. Alican kapıyı açtı. Subayı serinkanlılıkla karşıladı ve isteğini sordu. Genç subay Başbakanlıktan geliyordu. Devlet ve Hükümet Başkanı Cemal Gürsel Ekrem Alicana Maliye Bakanlığı için teklif yapmaktaydı. Ak saçlı politikacı birkaç saniye düşündü. Subaya nezaketle:

"— Müsaade ederseniz, yarın sabah cevap vereyim. Bu mesele üzerinde, takdir edersiniz ki düşünmem lâzım" dedi.

Subay selâm verip ayrıldı ve Alicanın sözlerini 'Gürsele nakletti,

Alican o akşam düşündü. Geç vakitlere kadar bir karara varamadı. Sonra, kabul etmemeyi kararlaştırdı. Bunun sebebini gene mizacına bağlamak lâzımdı. Alican Hükümet ve Millî Birlik Komitesi ikiliğinin karşılaşacağı güçlükleri ve arada çıkacak anlaşmazlıkları göz önüne almıştı. İdare iki başlı bir idare olacaktı. Bir tarafta Millî Birlik Komitesi, öte yanda Hükümet. Böyle ne zamana kadar devam eder, ne zamana kadar iki idarî merci birbiriyle uyuşurdu? Alican için bunlar hakikaten büyük pürüzlerdi. Mekanizmayı kafasından bir şerit gibi geçirdi ve karara vararak, yorganı çektiği gibi uyudu.

Ertesi gün aynı subay erken denecek saatte eve gelmiş ve Alicandan cevabının ne olduğunu sormuştu, Yanında ilk Çalışma Bakanı Cahit Talaş ta vardı. Talaş ta evinden alınmıştı. Alican, genç subaya:

"— Hayır" dedi.

Ancak Gürsel, fikrinde ısrar ediyordu. Alicanın Maliye Bakanı olarak kabineye girmesini arzuluyor olacaktı ki, kendisiyle bir kere görüşmek üzere Başbakanlığa gelmesini rica etti. Ekrem Alican saat 15 sularında bir otomobile alınarak Gürselle görüştürülmek üzere Başbakanlığa getirildi.



Hasan Kangal
Tehlikeli münasebetler

Alicanla beraber Cahit Talas ta Başbakanlığa gelmişti. İki adam Gürselin yanına çıkarıldılar. Görüşme yarım saat kadar sürdü. Odadan çıkarken Alican, artık Maliye Bakanıydı. Devlet ve Hükümet Başkanıyla yaptığı konuşmadan sonra kararını değiştirmişti. Generalin teminatı, babacan hali ve mert tavrı genç politikacıya böyle bir karara varmasını telkin etmişti.

Gürsel, Alican ve Talasa bu işin geçici olduğunu söylemiş ve en yakın zamanda memleketi sivil idareye devredeceklerini, Bakanlığın bir mem leket hizmeti olduğunu, kabul etmeleri lâzım geldiğini belirtmişti. Rejim normale avdet edinceye kadar devlet işlerinin yürümesi, bunun da ehil ellere terki lüzumluydu. Maliyeci olarak kendisinden istifade etmeyi düşünmüşlerdi.

Bakanlığa geldiğinden bu yana, Yeni Parti meselesi hariç, Alicanı hakikaten başka hiç bir şey meşgul etmedi. Muntazam adamdı. Sabahleyin 9.30 sıralarında Bakanlığa geliyordu, masasının başına geçiyor ve çalışmağa koyuluyordu, Öğle yemeklerini, olağanüstü bir şey olmazsa, evde yemeyi tercih ediyordu. Otomobiline atladığı gibi evin yolunu tutuyor, öğleden sonra saat 14.30 sıralarında 'ene masasının başında oluyordu. Bu mesaisi de akşam 20 ilâ. 21'e kadar devam ediyordu.

Genç Maliye Bakanının el attığı ilk iş, paranın istikrar bulması ve fiyat artışlarının önlenmesiydi. Bunun için eski iktidarın vaad ettiği bâzı şeyleri ortadan kaldırdı. Memur maaşlarına zam yapılmıyacaktı. Zira önümüzdeki yıl bütçesinde buna ayrılacak tek bir kuruş yoktu. Kim ne derse desin, kim memnuniyetsizlik izhar ederse etsin, bu böyle olacaktı. Çalışması, ama daha çok işten anlayışı, Alicanı istediklerinde başarıya götürdü. Geçen üç ay içinde, fiyatların yükselmesini önlemişti. Şimdi sıra, yatırımlar için para bulmağa geliyordu. Zira ne olursa olsun genç Bakan, yatırım yapmağa mecbur olduğunu biliyor ve bunun lüzumuna inanıyordu.

Bunda fazla güçlük çekmedi. İstikrar politikası, bir zamanlar kredi vermekten bucak bucak kaçan memleketleri dize getirmiş ve beynelmilel teşekküllerin çoğu kapılarını açmışlardı. Hele bir tanesinin hareketi, sakıt iktidarın dış memleketlerdeki kredisini pek iyi ortaya koyuyordu. Bahis konusu olan Dünya Bankasıydı. Banka yakında -muhtemelen yılbaşında Türkiyeye bir heyet yolluyordu. Heyet Türkiyenin iktisadî durumu hakkında Bankaya bir rapor hazırlıyacaktı. Bakanlığa gönderdikleri bir mektupta ekonomik durumumuz hakkında kati bir karara varmanın zamanı geldiği, şimdiye kadar buna lüzum görülmediği belirtilmekteydi.

Mektup, ak saçlı Maliye Bakanının pek hoşuna gitti. Kredi imkânları çoğaldıkça rahatlıyor, bi-

raz daha iyiye doğru gidildiğinin farkına varıyordu.

Haftanın ortasında İçişleri bakanlığının tebliğiyle siyasî faaliyetin yasak olduğu yeni particilerle, yeni partinin ortaya çıkmasından pek fazla endişeye düşenlere hatırlatılınca yeni çocuğun doğumu geriye atıldı. Ocakbaşı sohbetleri gene başladı ve Üçüncü Partinin faaliyeti daha ziyade kurucuların veya kurucu olmağa hazırlananların eşlerine intikal etti. Kır saçlı maliyeci de gene evinden bakanlığa, bakanlıktan evine muntazam gidip gelmeğe başladı.

Sahte şövalye

A ma bir kişi vardı ki bu, revnaklı günlerde ortaya çıkmadan yapamadı. Aydın Yalçın Kızıloğlunun tebliği karşısında vurulmuşa döndü. O kadar beklediği günlerin gelip çattığına kendisini inandırmıştı. Lider olmanın arifesindeydi. Tabii, kabahati C.H.P. nde buluyordu. Pişmiş aşa o su katmıştı.

Yalçın hakiki bir silâhşör olduğunu ispat için tebliğe rağmen konuşmak cesaretini gösterdi. Ama ertesi gün, gazetecilerle sohbet veya basın toplantısı yapmadığım gene gazeteciler vasıtasıyla efkârı umumiyeye bildirince, üstadın kılıcının tenekeden olduğu meydana çık* tı.

Yalçın ve Belbez haftanın başındaki salı günü başkentten İstanbula uçtular, İstanbulda yapılacak İş Bankas. İdare Meclisi toplantısında hazır bulunacaklardı. Yalçın, Amerikadan dönünce bir de İdare Meclisi üyeliği kapmaya muvaffak olmuştu. Toplantıya girdiler ve çalıştılar.

Saat 15 sıralarında Yalçın ve Belbez gazeteciler tarafından yakalandı. Basın mensupları iki kurucudan yeni parti hakkında bilgi istiyorlardı. Faaliyete devam edilecek miydi? Yeni parti ne zaman resmen kurulacaktı? Dehşetengiz başyazar, gazetecilerin suallerini hemen cevaplandırmayı ihtimal fanına yakıştıramadı. Kendilerine, ertesi gün eski Hür. P. lilerden avukat Hasan Kangalın yazıhanesinde buluşmak ve meseleyi orada konuşmak üzere randevu yerdi.

Ertesi gün 4. Vakıf Hanın asma katındaki 40 numaralı odada hakikaten son günlerin en eğlenceli toplantılarından biri cereyan etti. Masanın başında Kangal oturuyordu. Kangalın solunda Aydın Yalçın, sağında ise Suphi Batur bardı. Batur toplantıya merak saikiyle karışmıştı. Kangal arkadaşıydı.

Toplantının, yazamadığımız sivasi faslından Sonraki kısmı seansın komedi kısmıydı. Bir ara Aydın Yalçın kalktı ve Başyazarı bulunduğu Öncü gazetesinin İstanbul bürosunu aradı. Büronun telefonunu bilmediği için gazetecilerden sordu. Bir numara söylediler. Telefonu dikkatle çevirdi ve açılınca konuşmağa başladı:

"— Merhaba Nejat bey!"

Karşıdaki ses -öncünün İstanbul temsilcisinin adı Nejattır- . cevap verdi:

"- Merhaba!"

"— Ben Aydın Yalçın"

Karşıdaki ses bir iki saniye durakladı. Anlamamış gibiydi. Tekrar konuştu:

"— Hangi Aydın Yalçın"

Bu defa şaşırma sırası dehşetengiz başyazara gelmişti. Nasıl olur da kendisini tanımazlardı? Ama ihtimal vermemiş olacak ki:

"- O söylediğiniz iş için Nilüferle konuştum"

Karşıdaki ses adamakıllı şaşırdı. Bir iki saniye sükûttan sonra:

"- Hangi Nilüferle?"

"— Canım, hangi Nilüferle olacak, Nilüfer Yalçınla. Karım yahu, tanımıyor musun?"

Telefonun karşısındaki ses adamakıllı şaşalamış olacak ki Aydın Yalçın birşeyler olduğunun farkına varabildi ve konuştuğu yerin neresi olduğunu sormak aklına geldi:

"- Affedersiniz, neresi orası?"

Karşıdaki ses rahat bir nefes aldı ve cevap verdi:

"- Hal müdürlüğü..,."

Gazeteciler gülmemek için kendilerini zor tuttular. Hattâ bâzıları tutamadılar. Odanın içi kahkahalarla doldu Ve daha sonra ağır ağıt kalkıp dağıldılar.

Bir macera

İş burada bitmedi. Gazeteciler toplantıyı gazetelerine yazacaklardı. Nitekim aceleyle notlarım önlerine koydular ve haberi yazıp yazı işleri müdürlerine götürdüler.

Aynı gece saatler 23'ü gösteriyordu ki 0021 numaralı gri bir jip Cemal (Nadir Sokağının köşesini hızla döndü. Biraz ilerledikten sonra Akşam gazetesinin restore edilmiş binası önünde durdu. Jipten atlayan polis aceleyle merdivenleri çıktı ve elindeki zarfı Yazı İşleri Müdürüne verdi. Zarf, Emniyet Müdürlüğünden geliyordu. Bir rica mektubu gibiydi ama, resmi yazıydı ve altında Vasıf Erüstünün imzası vardı. Resmi rica, Aydın Yalçının Kangalın yazıhanesinde yaptığı toplantıdaki sözlerinden bahsedilmemesini belirtiyor, bu toplantının İçişleri bakanlığının tebliğine aykırı olduğunu ve şayet yayınlanırsa bakanlığın takibata geçeceğini ifade ediyordu. Buna bir yayın yasağı denemezdi. Bu bir emir de değildi. Ama, bir rica da alamazdı. Olsa olsa bir tavsiye olabilirdi! ,

Haberi bazı İstanbul gazeteleri kullandılar. Bâzıları, da tavsiyeyi tutarak kullanmaktan imtina ettiler. Ama en güzeli, bir gün sonra olanıydı. Aydın lider basın toplantısı yapmadığım, böyle bir maksadı olmadığını, sâdece arkadaşını görmeğe gittiğini söylüyordu!

Böylece iş, fasl-ı bahara kalmış oldu.

DÜNYADA OLUP BİTENLER

Afrika

Yeni bir devlet daha

Bu haftanın ilk günlerinde, Batı Afrikanın Atlantik sularını yalayan kuzey kıyılarında, yeni bir Afrika devleti doğdu. Bu devletin resmi adı, Moritanya İslâm Cumhuriyetiydi ve yüzölçümü Meksikanınkine yakın olduğu halde, nüfusu 600 bine zor yaklaşıyordu.

Moritanya, 1960 yılı içinde Fransız Afrika Birliğinden ayrılarak bağımsızlığım kazanan onüçüncü devletti. Ancak, geriye kalan oniki devletten hiçbirinin doğumu Moritanyanınki kadar güç olmamıştı. Güçlük Fransanın buraya bağımsızlık ' vermek istememesinden gelmiyordu. Tam aksine, Fransa başlangıçtanberi Moritanyaya bağımsızlık vermeye istekli görünüyordu. Fakat Moritanyanın bağımsızlığı söz konusu olunca Fas buna şiddetle itiraz etmişti. Rabat idarecilerine göre Moritanya tarihî bağlarla Fasa bağlıydı ve Fransız hakimiyetinden kurtulduğu gün Fas topraklarına katılması gerekirdi. Fasın bu iddiası Araplar arasonda bâzı taraftarlar bulmuştu. Meselâ Irak, Yemen ve Lübnan Fası haklı buluyorlar ve Moritanyanın bağımsızlığım bu toprakları hâlâ Fransız hakimiyeti altında tutmak isteyen Fransanın bir oyunu olarak karşılıyorlardı.

Diğer yandan, Fasın ileri sürdüğü tarihi haklar Asya-Afrika devletlerinin büyük bir çoğunluğuna makul görünmemişti. Bunların başında Tunus geliyordu. Tunusa göre, bir zamanlar Moritanya topraklarına sahip olmak şimdi bu toprakları istemek için bir hak teşkil etmezdi. Moritanya halkının bağımsızlık istediğine şüphe yoktu ve Fas, milletlerin kendi mukadderatlarına sahip olmak hakkına saygı göstermeliydi.

Tunus ile Fas arasındaki bu görüş ayrılığı yalnız iki devlet arasındaki münasebetlerin gerginleşmesine yol açmamış, aynı zamanda Fasın isteği üzerine, mesele geçen hafta Birleşmiş Milletler Siyasî Komisyonunda görüşülürken iki devlet temsilcilerini sert bir tartışmaya sürüklemişti. Siyasî Komisyon bu görüşmeler sırasında Fasın iddialarım dinlemeye pek istekli görünmediğine göre Moritanyanın bağımsızlığı üzerine bundan sonra bir gölgenin düşmesi beklenemezdi.

Beliren görüş ayrılıkları

Fas ile Tunus arasındaki bu çekişme, Moritanyanın bağımsızlığı bakımından büyük bir tehlike olmamakla beraber, son günlerde beliren bir gerçeği bir kere daha ortaya koyuyordu: Bağımsızlıklarını kazandıklari güne kadar Avrupa devletleri karşısında birleşen Afrikalılar, bu gayelerine, ulaştıktan sonra birliklerini kaybetmeye, kendi aralarında bölünmeye başlıyorlardı. Bunun ilk örneği Kongo meselesinde görülmüştü. Bütün Afrika devletleri Kongonun sömürgeci devletlerin tahakkümünden kurtarılması konusunda birleştikleri halde, bu devleti Lumumba'nın mı, yoksa Kasavubu'nun mu temsil etmesi gerektiği meselesinde ikiye bölünüyorlardı. Siyasi , temayülleri bakımından daha mutedil olan Fransız Afrikası devletleri Kasavubu'yu destekliyorlar, Afrikada otoriter ve merkeziyetçi idarelerin kurulmasını isteyen Gana, Gine ve Mali gibi devletler ise Lumumba'dan yana çıkıyorlardı. Bunlara göre Kasavubu Batılıların adamıydı ve Gana, Gine ve Mali idarecilerinin Batılılara karşı fazla bir sevgi duymadıkları kimsenin meçhulü değildi. Kongo konusunda ikiye bölünen Afrika devletleri arasındaki görüş ayrılığı bazan o kadar belirli bir hal alıyordu ki meselâ bir keresinde, Kamerun temsilcisi, Birleşmiş Milletler Genel Kurulunda Ganalı meslektaşım Sovyet ajanı olarak vasıflandırmaktan bile çekinmemişti.

Aşırılar birleşiyor

Afrikalı devletler arasında bu bölünme devam edecek olursa mutedillerin ve aşırıların kendi aralarında yeni gruplaşmalara doğru gidecekleri şüphesizdi. Nitekim bu haftanın başında Mali'ye yaptığı bir ziyaretten dönüşte, Gana Devlet Başkam Kwame Nkrumah Mali ile Gana arasında daha sıkı bir iş birliği yapılmasına karar verildiğini, yakın bir gelecekte iki devletin müşterek bir Parlâmentoya sahip olacaklarını açıklıyordu.

Bu durum karşısında Afrikanın geleceği ne olacaktı? Dünyanın her tarafında hüküm süren geçimsizlikler oraya da mı atlıyacak, soğuk harp yeni bir kıtada daha mı hüküm sürmeye başlıyacaktı? Aslında bunun aksini düşünmek hayalperestlik olurdu. Avrupa devletlerinin asırlar boyunca siyah insanlar üzerinde yaptığı tahakküm, ne yazık ki, Afrikada çoktan aşırı görüşlerin tohumunu atmıştı. Sovyet idarecileri de bu görüşleri istismar etmeyecek kadar akılsız olmadıklarına göre, iki dünya düzeni arasındaki çekişme elbette günün birinde burada da başlıyacaktı.

Şimdi Batılılar için yapılacak tek şey kalıyordu: Afrikayı içinden bölen görüş ayrılıklarının kaynağının Afrika halkının sosyal ve iktisadî geriliği olduğunu anlıyarak onlara hiçbir karşılık beklemeden yardım elini uzatmak ve halâ Batılı düzene bağlı kalmak isteyen mutedillerin durumunu böylece kuvvetlendirmek.. Unutmamak gerekir ki Batılılar yapacakları bu yardımın karşılığım Afrikada bulundukları zaman içinde çok fazlasıyla almışlardı. Bu gerçeği unutup

hâlâ kendi çıkarları peşinde koşmaya devam ederlerse Afrikada aşırıların zaferi kaçınılmaz bir sonuç olurdu,

Kongo

Bir başbakan kayboldu

Bu haftanın içinde Kongoda bulunan yerli, yabancı bütün asayiş kuvvetleri tayip bir adamın peşine düşmüş, onu arıyorlardı. Söylendiğine göre, bu adam çocuğunun cenaze töreninde bulunmak üzere Stanleyville gideceğini söylemiş ve ortalıktan kaybolmuştu. Bu kaybolma Leopoldville'de herkesi telâşa vermişti. Kongo ordusu işin sorumunu Birleşmiş Milletler kuvvetlerine yüklüyor, Birleşmiş Milletler görevlileri ise Mobutu'yu suçlandırıyorlardı. İlk bakışta lüzumsuz görülen bu telâş aslında hiç de tapma sayılamazdı. Çünkü kaybolan adam, Kongonun meşru başbakanı olup olmadığı konusunda bütün dünyada uzun çekişmelere yol açan Patrice Lumumba'dan başkası değildi.

Haftanın sonuna doğru gelen haberler Lumumba'nın nerede olduğunun nihayet anlaşıldığım gösteriyordu. Stanleyville'e gitmek üzere yola çıkan Lumumba sonradan yolunu değiştirmiş ve hâlâ kendine taraftar kalan Kasai eyaletine sığınmıştı. Ancak önemli olan Lumumba'nın nerede olduğu değil, ne yapmak istediğiydi.

İşin doğrusuna söylemek gerekirse, Kasavubu'nun geçen haftalar İçinde Birleşmiş Milletlerde kazandığı zaferden anam -bilindiği gibi Genel Kurul Kongonun Birleşmiş Milletlerde Kasavubu tarafından temsil edilmesine karar vermişti-. Lumumba'nın durumunun güçleştlğine şüphe yoktu. Bu karara kadar Birleşmiş Milletlerin çoğunluğu Lumumba tarafım tutar görünüyor ve bu, görevinden uzaklaştırılmış da olsa, eski Başbakanın en önemli kozlarından birini teşkil ediyordu. Halbuki Afrika devletleri arasında beliren görüş ayrılıkları sonunda Fransız Afrikası devletlerinin büyük bir çoğunluğu daha mutedil görünen Kasavubu'nun tarafına kayınca, Lumumba bu kozdan mahrum olmuştu. Şimdi Lumumba'nın elinde kala Kala Afrika devletlerinin en önemlilerinden Gana, Gihe ve Birleşik Arap Cumhuriyetinin desteği kalıyordu. Buna bir de Sovyetler Birliğinin kayıtsız şartsız Lumumba taraftarlığını eklemek gerekirdi.

Bugün Kongoda idareyi elinde tutan Mobutu'nun söylediğine inanmak gerekirse, Gana ve Birleşik Arap Cumhuriyeti Lumumba'yı desteklerken diplomatik yollardan başka çârelere de başvurmuşlardı. Kongo ordusu başkumandanına göre, her iki devlet de Leopoldville'deki elçiliklerini kayıtsız şartsız Lumumba'nın emrine tahsis etmişlerdi. Bu takımdan Mobutu, Birleşmiş Milletler kuvvetleriyle çarpışmak pahasına da olsa, Gana temsilcilerini hudut dışı etmişti ve şimdi de Birleşik Arap Cumhuriyeti ile siyasî münasebetlerini kesiyordu.

Lumumba'nın ortalıktan kaybolduğu günlerde Kongodaki en önemli mesele bu ülkenin liderleri arasında yapılacak görüşmelerdi. Genel Kurulun desteğini kazandıktan sonra Kasavubu, Kongoya gidecek 15 üyeli uzlaştırma heyetinin hareketini geciktirmesini istemiş ve Kongo meselesine bir hal çâresi bulmak görevinin herkesten önce Kongolu liderlere düştüğünü söylemişti. Kasavubu, Kongoya döner dönmez bu liderleri bir araya toplıyacağına söz veriyordu. Bunların arasında elbette ki Lumumba da olacaktı. Hattâ, Kasavubu'ya göre, kurulacak bir milli birlik hükümetinde Lumumba'nın yer alması bile düşünülebilirdi.

Halbuki şimdi ortalıktan kayboluvermekle Lumumba böyle bir Uzlaşma taraflısı olmadığım açıkça gösteriyordu.



Venezüela

Betancourt'un dertleri

Son taftalar içinde bütün Orta Amerikayı sarsan karışıklıklar, geçen hafta da Venezüela'ya yayılıverdi. Caracas'ta karışıklık çıkararak Başkan Betancourt'un şiddetli tedbirler almasına yol açanların çoğu, Üniversite talebeleriydi. Zaten Üniversite, Venezüela için ötedenberi bir karıştırıcı unsur olmuştu. Orta Amerikanın meşhur diktatörlerinden Perez Jimenez'in devrilmesini sağlıyanlar da şimdi Betanccurfa karşı ayaklanan Ûniversitelilerdi. Aynı üniversiteliler Betancourt rejimine kargı bundan iki ay kadar önce İbne ayaklanmışlar ve Caracas'ta hatifi, sayılır hâdiselere yol açmışlardı.

Aslına bakılırsa, Betancourt, Jimenez rejiminin yıkılmasından sonra seçimle işbaşına gelmişti ve tor diktatör sayılmazdı. Fakat ne var ki Venezüela'nın sosyal ve ekonomik durumu, nasıl iş başına gelirse gelsin, bir idareyi kısa zamanda yıpratacak cinstendi. Venezüala'nın tak sık karşılaştığı iç politika buhranlarım iyide anlıyabilmek için, bu ülkede başlıca iki zümre bulunduğunu ve bunların çıkarlarının birbiriyle çatıştığını bitmek gerekirdi. Bu zümrelerin birincisi toprak sahiplerinden, iyi para alıp siyasete karışmaktan kaçınmayan askerlerden, zengin tüccarlardan ve din adamlarından teşekkül ediyordu. İkinci zümre ise çok fakir bir hayat süren halk tabakasıydı. Birinciler dâima mevcut durumun korunmasına . çalışırlarken, İkinci zümreye mensup olanlar geniş sosyal ve ekonomik reformlar istiyorlardı. Üniversite ise, Venezüela'da, dâima sosyal ve ekonomik reform isteyenlerden yana olmuşta.

Kübadaki Castro devriminden sonra Venezüela'da reform isteyenlerin sesi daha hızlı çıkmaya başlamıştı. Bunlara hallerinden hiçbir zaman memnun olmayan komünistlerin kışkırtması de eklenince, Caracas'ta ikide bir karışıklıklar patlak veriyor, sokağa çıkma, toplanma ve yayın yasakları birbirini kovalıyordu. İşte bu hafta içinde patlak veren karışıklıklar da bunların bir yenisiydi. Ordunun desteğine güvenen Betancourt duruma hâkim olmuş görünüyordu ama geniş sosyal ve ekonomik reformlara gitmeden bu hakimiyetini uzun zaman koruyamıyacağı da herkesin anlıyabileceği bir gerçekti

MUSİKİ

Opera

İstanbulda "Tosca"

Şehir Operası yeni mevsimin ilk "Tosca"sında, bu operanın memleketimizde verilen en başarılı temsillerinden Dizini sundu. Gene bir kıyaslama yapılırsa İstanbul Operasının, geçen perşembe akşamki temsilin başlıca vasıflan bakımından, Ankara Devlet Operasının genel seviyesini aştığı söylenebilirdi.

"Tosça" birçok operanın aksine, birlik halinde bir çalışmanın başarısından çok, başrollerdeki şarkıcıların şahsî meziyetlerine dayanır. Bu meziyetlerin hem ses, hem de oyun bakımlarından kendini göstermesi şarttır. Yoksa Puccini'nin bu operasındaki kolay tesir eden melodram unsurları bile ise yaramaz hale gelir. Şehir Operasının "Tosca"sı işte bu bakımdan, başrollerdeki üç kişinin şahsî başarıları sayesinde seviyesini kazanıyordu.

Bu başarıların en çarpıcısı, Tosca rolündeki Diana Jamieson'a aitti. Soprano Jamieson onbeş gün kadar önce "Konsolos"ta Magda Sorel rolünde, olağan sayılamıyacak kaabüiyetlerinin bir örneğini daha küçük nisbetler içinde vermişti. Fakat bu kere hem söyleyiş, hem de oyun bakımından birçok dramatik sopranonun gıpta edebileceği bir seviyeye erişmiş olduğunu ispat etti. Sesi bütün alanlarında yuvarlak, dolgun, hacimliydi ve ustaca bir teknikle aksettiriliyordu. Tekniğinin ileriliği bilhassa alan değiştirmelerindeki kolaylığı, alt ve üst tonları arasında bir renk ve hacım ayrılığı sezilmemesiyle beliriyordu. Bundan başka soprano Jamieson, gerçekçi İtalyan operası Üslûbunu iyice kavramış bir şarkıcı olarak halkın karşısına çıkıyordu. Söyleyişi hem musikinin evrensel iyi zevk gereklerine, hem de bu belirli kesimin üslûp özelliklerine uyuyordu. Bundan başka Diana Jamieson üstün meziyetleri olan bir oyuncu olarak da övgüye hak kazanıyordu.

Perşembe gecesi Tepebaşı Tiyatresu sahnesinde şarki söyliyen bir kukla değil, maddesiyle ve ruhuyla bir insan, Sardou'nun ve Puccini'nin çizdikleri Floria Tosça tipinin inandırıcı bir simgesi vardıt Seven kıskanan, kinlenen, korkan, nihayet Öldüren, bütün bu durumları, bütün bu duyguları candan yaşı yan bir kadın... Soprano Jamiesön'un Tosca'sı herhalde opera sahnemizin en üstün başarılarından biri olarak anılmaya lâyıktır. Diana Jamieson memleketimizin ileri gelen kadın şarkıcıları arasında, Leylâ Gencerin hemen yanında bir yere hak kazanmıştır.

Temsilin Jamieson'dan sonraki büyük başarısına, Scarpia rolünde bariton Hulki Saner erişti. Sanerin diri, yoğun, maden! bir sesi var. Madeni, fakat değerli bir maden... Sesi Üzerindeki egemenliği kusursuz. Entonasyonu her zaman kesin. Bu kesinlik biraz da bariton Sanerin diksiyon üzerinde titizlikle durmasından geliyor. Böylece heceleri teker teker duyuluyor, notaları her zaman yerine oturuyor ve melodileri cetvelle çizilmiş gibi bir kesinlik kazanıyor. Sanerin kötü adam Scarpia'yı sunuşu da aynı kesinlikteydi: İktidar mevkiine geçmiş bit zayıf adam... Saner bu yoldan hiç şaşmadı. Daha kötü, daha mülevves, daha hain bir Scarpia tercih edilebilirdi.

Cavaradossi'de Agop Topuz iyi bir günündeydi. Oene de bu gayretli tenorun tiz tonlarım kontrol altına alması iyi «İter. Küçük roller temsilin genel seviyesini aksatmadan oynandı. Oyunun tiyatro başarısında rejisör Aydın Günün düzenleyici gayretlerinin neticesi de seziliyordu. Şef Demirhan Altuğ vazıh tempo vurmaktan daha öteye, daha derinlere gidebilseydi ve Şehir Orkestrası da -hele yaylı çalgıları- bozuk dönen bir pikap gibi çalmasaydı sahnedekilerin başarısı daha da üstün olabilirdi.

Konserler

Jamet Kuinteti

Fransadan gelen bir kuintet geçen hafta Saray Sineması konserlerinin bozulmuş havasına bir tazelik getirdi. Hemen belirtmek gerekir ki Marie Claire Jamet Kuinteti dünyanın eh üstün oda musikisi topluluklan arasında yer alacak çapta değildir. Bundan başka üyelerini, bir istisna dışında, virtüöz çalgıcılar olarak göstermek de mümkün değildir. Fakat çalgılarım çalmasını en azından bilen ve bir arada çaldıklarında da beraberlik esaslarına uyan beş kişinin ilgi çekici programlar sunması İstanbul konserlerinde alışılanın dışında birşey olduğu için Jamet Kuinteti olağanın üstünde bir hâdise diye karşılandı.

Kuintetin ilk konseri Cemal Reşit Reyin Şehir Orkestrasıyla beraberdi. Üç yaylı çalgı, flüt, arp ve orkestra için yazılmış bir eser her halde bulunmadığı için bu konserde topluluk üyeleri birer ikişer solist olarak, konsertolar sundular. **Mozart'ın kemali Ve viyola için "Symphonie Cohcertante"ında orkastranın dağınık çalma bakımından kendi rekorunu kırması neyse ki solistlere tesir etmedi ve kemancı Jose Sanchez ile viyolacı Gölette Lequien, orkestraya rağmen, kendi aralarında tam bir beraberlikle partilerini sundular. Fakat icralarında ne teknik ve ne de müzikal hiç bir seçkinlik yoktu. Viyolonselci Pierre Degene'in Vivaldi viyolonsel konscrtosunu çalışı, buna karşı, baştan sona doyurucuydu ve Mozart'ın flüt ve arp için konsertosunda flütçü Christian Larde ile arpçı Marie Claire Jamet seviyeli bir icra çıkardılar, konserin ilk kısmının tatsızlığım giderdiler.**

Kuintet ikinci konserinde, orkestranın arzu edilmiyen işbirliğinden kurtulmuştu. Handel'in flüt, viyola, çello ve arp tarafından çalınan bir kuartetinin orta çaptaki başarısından sonra Mozart'ın Re majör flütlü kuartetinde Christian Lardâ birinci sınıf bir virtüoz olduğunu gösterdi. İlk kısım çağdaş Fransız bestecilerinden Florent Schmitt'in Kuinteti ile sona erdi. Eser, teknik ustalığın ve belirli bir tarzda beste yapmanın yollarını bilmenin, bir besteciyi önemli kılmıyacağım bir kere daha ispat ediyor ve Schmitt'in dünyanın her yerinde niçin en seyrek çalınan bestecilerden biri olduğunu anlatıyordu. Florent Sehmitt, kuintetin de gösterdiği gibi, Ravel'l çek andıran bir musiki yazmıştı. Melodik çekiciliği olan, sevimli, renkli, hem de işçiliği sağlam bir musiki... Ne var ki, Ravel'den Meniye, bir şırıngayla Çekiş) alma mümkün olsa, geriye işte Schmitt kalırdı.

Dehânın, bu tarifi güç kavramın, ne demek olduğu, Debussy'nin flüt, viyola ve arp için sonatında anlaşıldı. Debussy'den sonra musiki sanatına bir yenilik getirmenin güçlüğü, büyük Fransız bestecisinin son eserlerinden biri olan bu sonatta bir kere daha görülüyordu. Debussy, eserin özellikle ilk iki bölümünde, çalgıların çeşitli ses alanlarındaki tını özelliklerine dayanan, soyut, çıplak, melodilerin çalgılar arasında parçalandığı, biçimi bu "mozaik" çalışmasının meydana getirdiği bir musiki yazmıştı. BU bakıma Debussy, çağdaş musikinin en ileri yaratıcıları sayılan Webern İle Varese'in bile önünden gitmiş sayılabilirdi. Eser, flütçü Larde, viyolacı Leçuien ve arpçı Jamet'nin sürekli alkışlarla karşılanan seviyeli icralarıyla sunuldu. Eserin gördüğü derin ilgi, iyi icralarla sunulan modern musikinin hiç de yadırganmıyacağını gösteriyordu.

Bir seçim de

Bugün Amerikanın istikbâli sizin elinizdedir". İşte 8 Kasım günü, Ajnerikadaki radyolar sık sık yayınlarını kesip, bu cümleyi tekrar ettiler, Birbucuk senedir Amerikadayım. Bu zaman içinde Amerikada gördüğüm en ilgi çekici şey muhakkak ki Cumhurbaşkanı seçimi olmuştur. Vakıa aynı zamanda bir kısım senatörler de seçilmiş ve meclisin bir kısmı değişmiştir ama, bu seçimler memleketin umumi havasında pek as hissedilmiş ve daha ziyade mahalli faaliyetlerle kendisini göstermiştir. Cumhurbaşkanı secimi ise aylarca evvelden memleketi sarmış, umumiyetle pek sakin ve soğukkanlı görünen Amerikan ailesinin hayatına âdeta bir tuz - biber çeşnisi katmış, ciddi münakaşalara yol açtığı kadar da neşe ve espri kaynağı olmuştur. Bu seçimin memlekete bir bayram havası getirdiğini söylemek hiç te mübalâğa olmaz. Gerek Demokrat Partinin, gerek Cumhuriyetçilerin Cumhurbaşkanı adaylarını tespit eden büyük kongrelerinde televizyonun siyasi konuşmalar kadar önem verdiği bir şey de balkın neşesi, kongreye iştirak eden kadınların şapkaları, söylenen şarkılar ve artistler olmuştur.

Amerikalılar parti kongrelerinde olsun, seçimlerde olsun adaylarım şarkı söyliyerek, gülerek, sevine sevine seçtiler. Fakat bu, ciddiyete mâni olmadı ve "ölçü" hiçbir zaman hiçbir şekilde aşılmadı. Televizyonlarda adayların bol bol taklitlerini yapan komikler dâima bir noktada durmasını bildiler ve seçimlerin bitmesiyle, işin ciddiyetini bozabilecek espriler bıçak gibi kesildi.

Seçimlerde en çok tutunan esprilerden bir tanesi Red Skeltonun esprisi olmuştur. Red Skelton, "Mr. Kennedy o kadar, bol vaitte bulundu ki" diyordu, "Mr. Nixon bile fikrini değiştirdi ve oyunu ona vermeye karar verdir*

Seçimler münasebetiyle Amerikada bir seçim edebiyatı müziğinin mevcut olduğunu öğrendik. Amerikanın ilk Cumhurbaşkanı adayları için dahi çıkarılmış olan esprili şarkıları bu vesile ile bol bol dinledik. Bunlar meşhur "Show"larda müsabaka konusu oldu ve meselâ genç bir talebenin veya sakin görünüşlü bir ev kadınının otuz, kırk sene evvel filânca politikacı için uydurulan şarkıyı bildiklerine sabit olduk.

Propaganda

Siyasî partiler adaylarını tespit ettikten sonra halkın bir kısmı arabalarına beğendikleri adayların resim veya temini taşıyan afişler yapıştırarak reklâma başladılar. Partiler taraftarlarına adaylarının propagandasını yapan rozetler, şapkalar dağıttıkları gibi bu, Amerikanın derhal 1 numaralı sahasına, ticari sahaya intikal etti. Kennedy'yi veya Nixon'u tutan gözlükler, çeşitli afiş veya eşyalar, müteşebbislerine oldukça para kazandırdı.

Seçimlerden evvel, halk dâima seçime iştirak etmeye ve inancına göre oyunu kullanmaya davet edilmiş, bunun için televizyonda fevkalâde cazip reklâmlar yapılmıştır. Ayrıca partiler televizyonda adaylarının reklâmlarım yaptırmışlar fakat bunun paralı, reklâm olduğu dâima ilân edilmiştir..

Halka ve memlekete hizmet zihniyeti ile ticaret zihniyetini şaşılacak bir şekilde birleştiren Amerikalılar Cumhurbaşkanı adaylarına televizyon "debat'ieri -münazara- yaptırarak ve siyasi olayları adım adım takip edip halka sunarak bol bol ticari firmaların reklâmını yapmış, fakat bir yandan da halkın siyasi ilgisini canlı tutup onu aydınlatmasını bilmişlerdir.. Yâni bu tip masraflı programlan deruhte eden büyük haber ajansları bu masrafları dâima ticari firmalardan çıkarmış ve arada programlarını keserek onların reklâmlarım yapmışlardır. Doğrusu, en ciddi bir siyasi konuşmanın birden kesilip cazip bir genç kadının meselâ filânca bulaşık sabununun reklâmını yapması önce bizleri pek şaşırtmıştı ama buna çabucak alıştık. Zaten bu ticari zihniyet Amerikada herşeye O derece hâkim ki, bizzat Mr. Kennedy'nin birgün, konuşmasını kesip te, bir muşamba cilasının reklâmını yaptığım görsem, buna bile yadırgamıyacaktım.

Seçim sırasında gazetelerde rastladığım reklâmlardan birisi bilhassa hoşuma gitmişti. Yazı şöyle bir başlık taşıyordu: "Siz de Cumhurbaşkanı olarak Mr. Arthur Monroe'yu mu seçeceksiniz?" İnsan bu yazıyı okumadan geçemiyordu. Meğerse Arthur Monroe bir diş tabibi imiş, iki çocuğa, bir köpeği varmış. Onun hakkında bir sürü izahat verdikten sonra yazı şöyle devam ediyordu: "Bu kadarcık bilgi ile Arthur Manroe'ya Amerikanın istikbâlini terkedeceğinizi zannetmiyoruz. Evet ama Mr. Kennedy veya Nizon'u daha iyi tanıdığınızdan emin misiniz? Eğer Amerikanın istikbâlini 'en iyi adam'ın eline terketmek istiyorsanız oyunuza kullanmadan evvel muhakkak şu kitabı okuyunuz! Bu kitapta her iki adayın muhtelif siyasî olaylar hakkındaki düşüncelerini özetlenmiş şekilde bulacaksınız ve Amerikanın istikbâlini eline terkedeceğiniz adamın on senedir dünya hâdiseleri karşısındaki tutum ve düşünüşlerini öğreneceksiniz!."

Ciddî bir makale şeklinde yazılmış olan bu yazı ticari bir reklâmdı ama adam zamanında ve faydalı bir ticaret yapmanın yoluna bulmuşta.

Samimiyet ve televizyon

Amerikanın kalkınmasında en mühim rolü oynıyan şey öyle zannediyorum ki, medeniyeti insanın ayağına götüren otomobil olmuştur. Televizyona gelince bu, siyasetin bir dönüm noktasını teşkil edecek kadar önemlidir. Çünkü televizyon -siyasî adamı, "yerine göre konuşmak ve bu sözleri icap ettiği zaman tekzip veya tevil etmek" cambazlığından tama mile" mahrum edecek bir vasıtadır. Kennedy olsun, Nixon olsun, memleketin herhangi bir köşesinde yaptıktan herhangi bir konuşmanın hesabım televizyonda ve bütün -bir milletin önünde verdiler. İkisi karşı karşıya duruyorlar ve gazetecilerin bazan taarruza, banan şakayı, bazan istintakı andıran suallerine cevap veriyorlardı.

Amerikada gördüm

Jale CANDAN

meselâ Nixon ilk televizyon münazarasında. Amerikanın son senelerdeki dış siyaseti hakkında hesap verirken bir hayli terledi, hattâ kekeledi. Fakat' ikinci ve üçüncü çarpışmada müşkül duruma düşen Kennedy olmuştu ve gazetecilerin sualleri Nixon'â, Kennedy'nin bâzı yerlerde yaptığı vâitlerin tutulması imkânsız vaitler olduğunu göstermek fırsatını verdi. Hele Nixon'nn kendisine muavin olarak seçtiği Cabot Lodge çalışkan bir gazetecinin ortaya attığı bir sual karşısında bir hayli şaşırmış ve onbeş sene evvel küçük bir kasabada filânca gazeteye yazdığı siyasî makaleyi unuttuğuna Ve hatırlayınca da, tamamile aksi fikirde olduğunu, değiştiğini söylemek zorunda kalmıştı.

Bu samimiyet mecburiyeti herhalde dünyanın her yerinde, politikacılar için televizyonu bir "ter dökme odası" haline sokacaktır.

Seçimde ailenin rolü

Nixon seçim boyunca karışa Pat'ten bir an ayrılmadı. Pat ise iki kızım bırakmadı, yâni seçim kampanyası ailece yapıldı. Kennedy'ye gelince o, aynı fırsatı her zaman bulamamıştı, çünkü karısı sekiz aylık hamile idi ve günden güne ağırlaşıyordu. Fakat 31 yaşındaki, çocuk tavırlı Jackie sık sık gazetecilerle konuştu, kocasının seçim konuşmalarını daktilo etti ve Kennedy'ye New York'ta yapılan görülmemiş karşılamada kocasının boynuna atılıp, bütün milletin önünde, bir çocuk gibi sevincini gösterdi. Onun kocasına refakat ettiği bu son gezinti olacaktı, çünkü doktorlar artık istirahat etmesi icap ettiğini bildirmişlerdi. Kennedy taraftarları ise fen mazereti sık süt tekrar edeceklerdi. Kennedy seçimi kazandıktaki sonra da ilk resmini üç yaşındaki Caroline ile çektirmişti ve Amerikanın müstakbel Cumhurbaşkanı kızını sırtında taşıyordu!

Geçenlerde bütün Amerikalıların hindi yiyerek kutladıkları "Şükran Günü"nde ise Amerikan halkı, Kennedy'nin o gün karisi ve üç yaşına basan Caroline ile hindi yediğini öğrenmişti. Zaten Beyaz Saraya taşınma hazırlığına temas eden bir gazeteciye Kennedy: "Her bakımdan yeni bir hayata hazırlanıyoruz. Bugünlerde heyecanla doğacak çocuğumuzu bekliyoruz" demişti.

Seçimi kaybettikten sonra Nixon'a Washington'da muazzam bir karşılama yapan taraftarlarına Nixon, biraz yorgun, teşekkür ederken halk bir ağızdan: "Pat'ı isteriz!" diye bağırmıştı. Pat herzamanki gibi şık fakat mütevazi, çıkmış ve halkı selâmlamıştı.

Seçimlerde siyasi adayların eşleri Ve aileleri Amerikada dâima rol oynamıştır. Fakat bir nokta üzerinde durmak isterim. Siyasilerin eşleri hiçbir zaman "politika yapmak" mecburiyetini duymamışlardır. İçlerinden bir Madam Roozewelt bakmışsa da umumiyetle, Amerikanın 1 numaralı kadını olan eşler, müşfik, nâzik, iyi ve mütevazi bir ev kadım olmakla yetinmişlerdir. Meselâ Pat, bâzı rivayetlerin aksine, bütün kampanya müddetince siyâset yapmaktan çekinmiş, buna mukabil halka hitaben kısa, tamimi konuşmalar yapmıştır. Jackie, vaktiyle bir gazete foto muhabiri olduğunu ve Nixonİa yaptığı bir röportajı sık sık hatırlattığı halde siyaseti sevmediğini, fakat zamanla alıştığını söylemiştir. Buna mukabil milyoner bir aileye gelin giden bu genç kadın, üç yaşındaki kızına bugüne kadar kendisi bakmış ve dadı tutmamıştır.

Amerikalılar Cumhurbaşkanı olarak seçtikleri insanı kendileri gibi germek istemektedirler: Herkes gibi düşünen, herkes gibi yaşıyan, aile hayatı herkes gibi olan bir adam... Karı - kocanın birbirlerine yakınlığı aday için en önemli bir konudur. Gündüz çalışan, gece uyuyan ve bayramlarda çocukları ile hindi yiyen bir Cumhurbaşkanı, dehâya kaçmadan normal işlerini yapan bir adam, doğruyu düşünen bir adam, işte Amerikalılar 8 Kasımda böyle bir adama oy vermeğe bakmışlardır. Zaten bekâr bir erkek olmak dahi siyasî adam için Amerikada en büyük handikaplardan biridir..

Seçimlerde hile meselesi

Aylarca Amerikada bir bayram havası esti durdu ve seçimler bittikten sonra da, bu hava bir taraf için matem şeklini almadı. Halbuki seçim fevkalâde çekişmeli olmuş, iki aday zaman zaman birbirlerine ağır hücumlarda bulunmuşlar, hatta birbirlerini samimî olmamakla, yalan söylemekle veya memleketin prestijini kırmakla itham etmişler, televizyonda kürsüyü yumruklamışlar ve her ikisi de kendilerinin Amerika için "en iyi adam" -best man- olduklarını bağıra bağıra söylemişlerdi.

Bugün hâlâ bâzı Cumhuriyetçiler, başta Teksas olmak üzere, bâzı eyaletlerde Nlxon'un aleyhine hile yapıldığım iddia etmektedirler ve bu kanunî bir şekilde araştırmaya tâbi tutulmuştur. Amerikada hemen her seçimde seçime hile katan "profesyonel oy hırsızları" mevcuttur. Bunlar otomatik oy makinelerine oy ilâve etme yolunu bulurlar ama halk hiç telâş göstermez, çünkü bir taraf m kazanmasını menfaatlerine uygun gören bâzı kimseler tarafından yapılan bu hileler daima meydana çıkarılmış ve bunlar neticeye tesir edebilecek bir mahiyet alamamışlardır. Halk buna inandığı ve kanunun, hükümetin ve kuvvetin dâima, ne olursa Olsun' hileye karşı ve hakkı müdafaa eder durumda olduğunu bildikleri için infial duymaz, sâdece, hakikatin meydana çıkmasını beklerler. Öyle zannediyorum ki bu hileyi, bâzı gangster şebekeleri değil de, bir siyasî parti veya hükümet yapsa Amerikada taş taş üstünde kalmazdı. Buralarda hükümetin böyle bir hileye başvurması artık tasavvur bile edilemiyor. Hile her yere, hatta demir kasaya da girebilir ama kanuna ve onun tatbik şekline asla giremiyecektir..

İyi düşünülmüş, iyi tatbik edilen demir gibi iyi kanunlar! İşte buradaki demokrasinin biricik diktatörü! Ve öyle zannediyorum ki demokrasi gibi güç bir idare sisteminin kolayca tatbik edilmesini mümkün kılan biricik kuvvet budur.

Ankara

İmtihan neticeleri

28 Kasım 1960 pazartesi günü Ankara. Radyosunun 1 numaralı en büyük stüdyosunda tam 243 spiker adayı imtihana girmek için sıra bekliyordu. İmtihanın yapılacağı tarih ilk olarak 12 Kasımda, saat 12' 15.de radyodan ilân edilmiş ve o tarihten kayıtların kapandığı tarih olan 22 Kasım perşembe günü saat 17.00'ye kadar Ankara Radyosunun telefonları ve müracaat memurluğu durmadan işlemişti. Spikerliğe hevesli olanlara imtihana girme fişi vermek ve mikrofona çıkmak için mesleklerinden bile vazgeçeceklerini çekinmeden açıklayanlarda imtihan şartlarını aramak radyo idaresinin karşılaştığı en büyük meselelerden ikisi olmuştu. İdare, 27 Mayıstan önce spikerler arasında yapılan kayırmalara ve spikerlik imtihanlarındaki düzensizliklere son vermek maksadıyla, kesin kararlar almıştı. İmtihana girmek istiyenler arasında aranan şartların başında, Memurin Kanununun 5. maddesindeki özelliğe sahip olmak geliyordu. Liseyi bitirmiş olmak, fiilî askerlik görevini yapmak, spikerlik yapabileceğini doktor raporu ile belirtmek te üstünde titizlikle durulan şartlardan birkaçı idi. Bir şart daha vardı ki, radyo idaresi bunun üstünde de dikkatle duruyordu. Kadın spiker adaylarının 20 ilâ 32, erkek spiker adaylarının da 22 ila 32 yaşları arasında olması da isteniyordu. Sesin -bilhassa spikerlerde- muayyen bir yastan sonra bozulduğunu düşünen ve gelecek yıllarda da Ankara Radyosunun bugünkü durumuna düşmesini arzu etmiyen idareciler imtihanın bu şartını ön plâna almışlardı.

İşte bu şartları hâiz olduğu idare tarafından kabul edilen 243 spiker adayı 28 Kasım 1960 pazartesi günü, saat 10'30'dan itibaren jürinin önüne çıkmaya başladı. Ankara Radyosunda ve diğer radyolarımızda spikerlik imtihanına girmek istiyenlerin sayısı şimdiye kadar hiç te bu derece yüksek olmamıştı. Spiker adaylarının 47'si yüksek tahsil, 159'u lise mezunuydu. 311 yüksek tahsile devam ediyordu. Aralarında, bir kıdemli binbaşı, bir yüzbaşı, Ankara Radyosunun yurt içine yayın yapan uzun dalga kısmında çalışan bir spiker, yine aynı radyonun kısa dalga kısmında çalışan sekiz spiker, radyoda görevli beş memur ve eskiden uzun müddet spikerlik yapmış olan iki kişi de bulunmaktaydı. Böylece, geçen pazartesi günü başlıyan spikerlik imtihanına aynı zamanda çeşitli mesleklere ve tahsil durumuna sahip kimseler girmiş oluyordu. Hem de Ankara Radyosuna imtihansız alınmış olan bütün spikerler veya durumları hakkında bir fikir edinilmesi gereken eski spikerler de bu imtihana tâbi tutuluyorlardı.

İmtihanın ilk birbuçuk gününde bütün adayların sesleri dinlendi ve jüri bu seslerin radyodan yükseldiği zaman dinleyicinin kulağına hoş gelip gelmiyeceğini bir karara bağladı. İmtihanın ilk elemesinde ortaya çıkan netice yürekler acısıydı. Mikrofonik bir sese sahip olmak tamamen Allah vergisi bir özellikti. Bunu bilmeyen yoktu. Fakat ilk elemede adaylardan mikrofonik bh: sese sahip olmaları beklendiği gibi, hiç olmazsa, Türkçeyi birazcık iyi konuşmaları, telâffuzlarının bir nebze yerinde olması da umuluyordu. Dilimizin geçirmekte olduğu buhran ve nesil hataları jüri üyelerinin dâima göz önünde tuttukları noktalar arasındaydı. Fakat bilhassa tahsil gençliğinin basit kelimeleri dahi yanlış okumaları ve günlük hayatımıza pek te yabancı sayılmayan bâzı Arapça veya Farsça kelimeleri de hiç okuyamamaları ise affedilecek gibi değildi. İlk eleme birbuçuk gün sürdü ve bu engeli 243 kişi 1-çinde ancak 30 kişi aşabildi.

Ankara Radyosunda yapılan son spikerlik imtihanı ortaya bir kaç noktanın çıkmasına sebep olmuştu. Bu noktalardan en önemlisi, -imtihanı kazananlar da dahil- Türkiyede spikerlik özelliğine sahip? kimselerin bulunmadığı ve uzun bir müddet te bulunamıyacağı İdi. Henüz spikerliğe bir meslek olarak bakan yoktu. Fakat imtihandan sonra Ankara Radyosu Müdürünün yaptığı açıklamaya göre eski ve yeni bütün spikerlerin en az üç ay, en fazla altı ay sürecek olan kurslarda eğitim görecekleri anlaşılıyordu. Bu şekilde eski spikerlerin bozulmaları önlenecek, yeni spikerlerin de mikrofona çıkmadan önce dikkatle yetişmeleri sağlanacaktı. Ankara Radyosu bu şekilde radyo tarihinde ilk defa önemli bir adım atıyordu.

2 Ay ara ile 2 BÜYÜK ÇEKİLİŞ



30 ARALIKTA: 3 MİLYON

Bu fevkalâde senesonu keşidesine katılmak için, 31 Ekim akşamına kadar İş Bankasına yatırmış olduğunuz tasarruflarınızı 30 Aralık tarihine kadar muhafaza ediniz.

7 MARTTA: 2 MİLYON

Yeni yılın ilk zengin çekilişine katılmak için 5 Ocak tarihine kadar tasarruflarınızı İş Bankasında toplamıya devam ediniz.

TÜRKİYE İŞ BANKASI

paranızın... istikbalinizin emniyeti

FAAL. d - 680